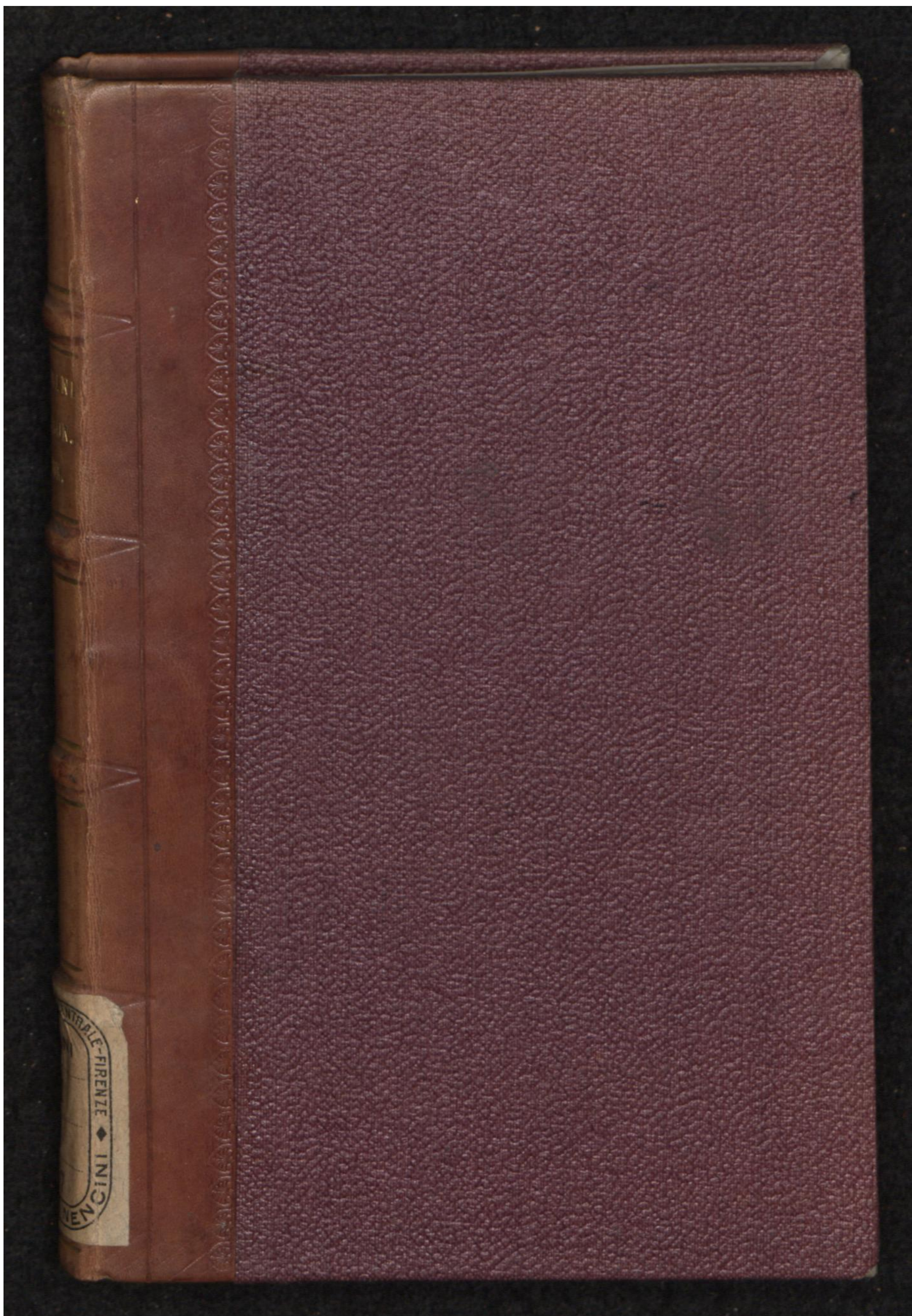
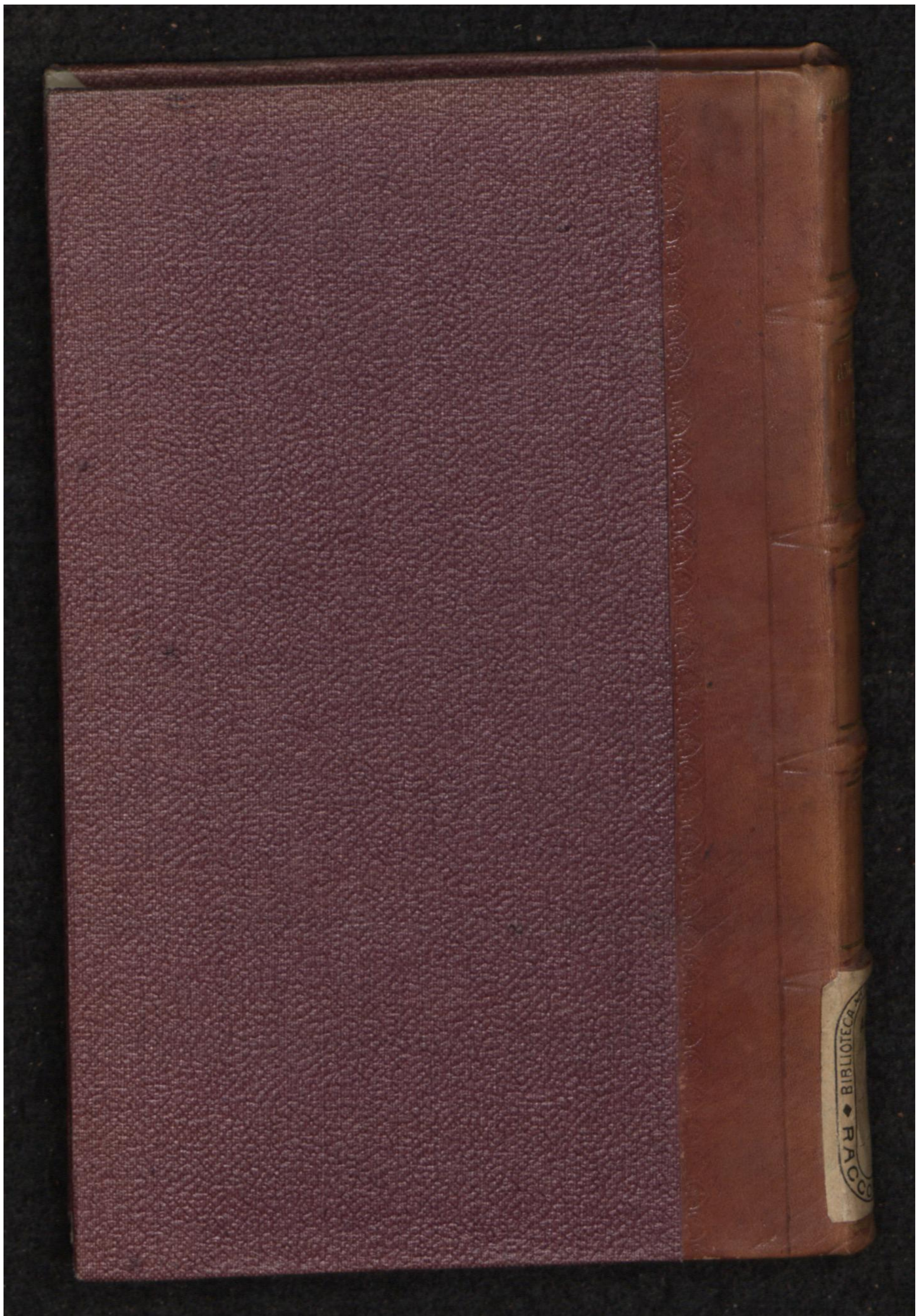

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

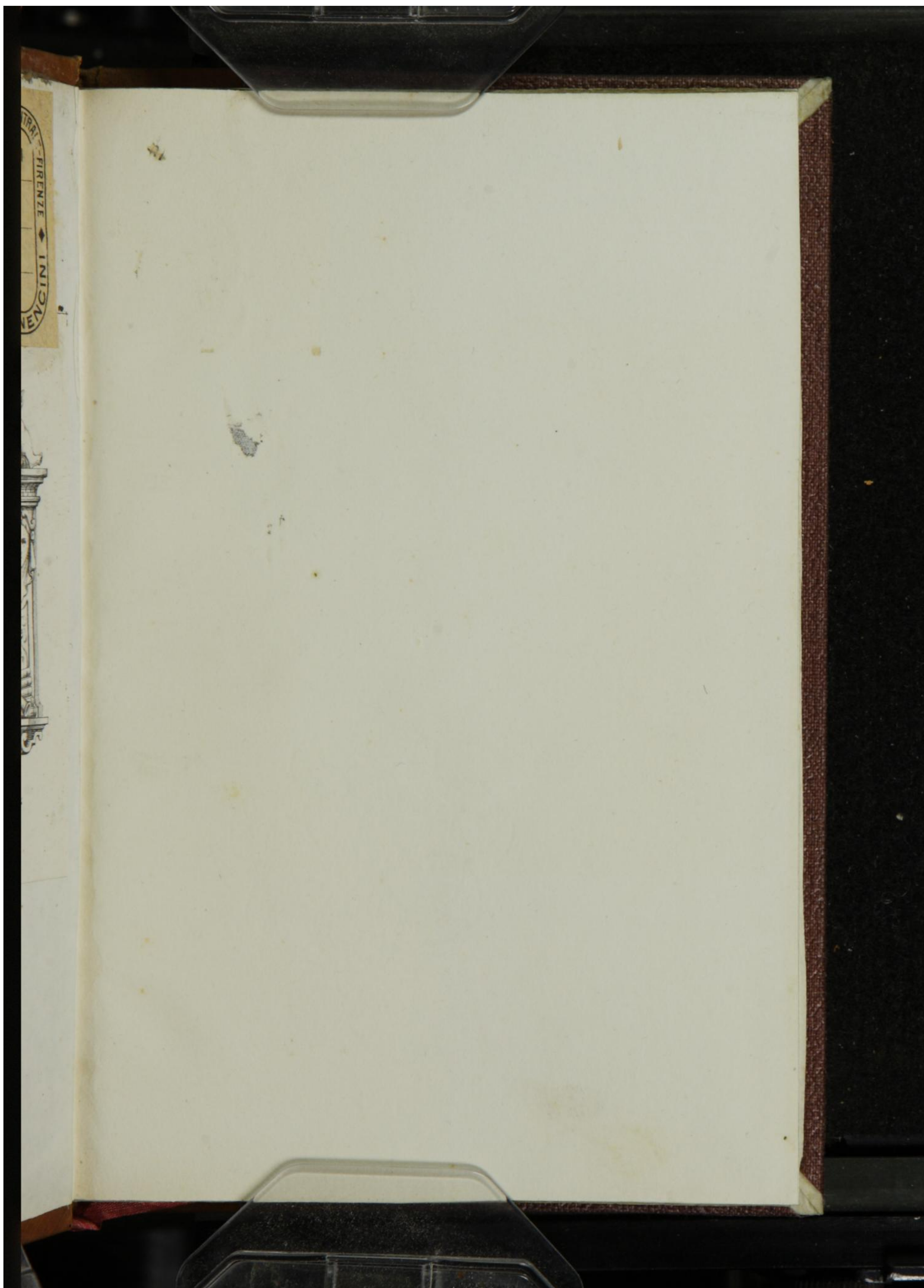
Ald. 2/1

Ex Libris Joannis Nencini
1874

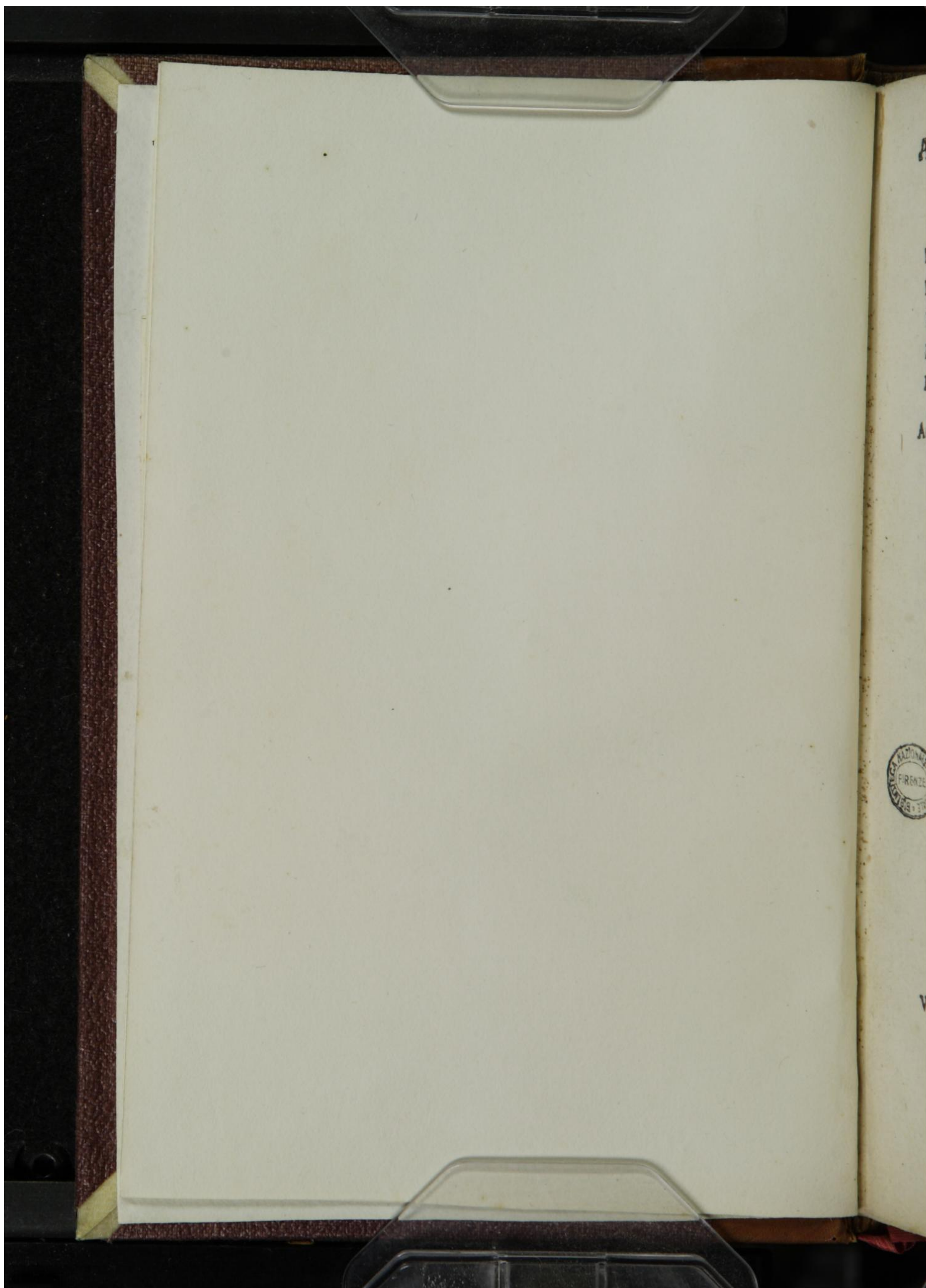
Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ASCONII PEDIANI

expositio in IIII. orationes M. Tullij Ciceronis contra C. Verrem,

In orationem pro C. Cornelio,

In orationem contra C. Antonium, et L. Catilinam,

In orationem pro M. Scauro,

In orationem contra L. Pisonem,

In orationem pro Milone,

Adhibita in locos prope innumerabiles correctione, cum scholijs Pauli Manutij, et indice nominum, uerborum, & rerum memorabilium.

VENETIIS, M. D. LIII.

APVD PAVLVM MANVTIVM, ALDI FILIVM.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

PAVLVS MANVTIVS STVDIOSIS.

SATIS constat, ex omnibus, qui Ciceronem hactenus sunt interpretati, neminem esse cum Asconio Pediano aut ingenio, aut doctrina conferendum. sed is ita deprauatus, ac mutilus, ita multis quasi uulneribus deformatus circunferebatur, uix ut agnosceretur: quem nunc à mendis magna ex parte uindicatum, ac pene suam in ueterem formam restitutum, emittimus. in quo non est dissimulandum, imo uero & prædicandum magnopere est, quid Petro Danesio, uiro doctissimo, & humanissimo, debeamus: à quo sunt omnia fere, quæ in Verrinarum accusationum commentariis emendauimus. reliqua sunt à nobis: quibus de singulis meminisse, non eius esset, qui ab inani ostentatione abesset: paucula quædam in scholiis attigimus. Valete.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM PLENISSIMVS

INDEX.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Q. ASCONII PEDIANI Patauini cõmentatio locorum obscurorum ex prima oratione M. Tullii Ciceronis in C. Verrem, quæ diuinatio dicitur.

ARGVMENTVM.

C. N. POMPEIO primum & M. Crasso Coss. C. Verres perfunctus Quæstura, Legatione, Prætura urbana, patre C. Verre, et prætextato filio, et filia nupta, uxorẽ habens, cum successisset in Sicilia C. Sacerdoti Prætori, eamq; , non sibi succedente Arrio, per triennium tenuisset, atque in ea fuisset libidinose, auare, crudeliterq; uersatus, succedente tandem in eãdem prouincia Metello, repetundarum reus ab Siculis appellatus est: qui omnes, præter Syracusanos, & Mamertinos, M. Tullium, illo tempore florentem defensionibus amicorum, ad accusandum descendere compulerunt, iam pridẽ illis necessitudine copulatũ, quòd Quæstor in Sicilia fuisset Prætore Sex. Peduceo; & quòd, cum decederet, in illa oratione, quã Lilybæi habuit, multa ijs benigne promisisset. Accessit his, nõ ignobilis futura de Verre uictoria; quia à Metellis, Scipionibus & multis alijs nobilibus uiris, & præcipue ab Hortensio ipso defenderetur, facile & principe in senatu propter nobilitatem, & in foro ob eloquẽ-

tiam rege causarum, & eodem Consule designato cum Q. Metello fratre Metellorum, alterius Prætoris Siculi, alterius Prætoris urbani. His ita constitutis, extitit Q. Cæcilius Niger, domo Siculus, & Quæstor Verris, & eiusdem, ut ipse dicebat, inimicus, qui se potius accusatorem cōtenderet constitui oportere, has afferens causas: uná, quòd ab eo læsus, & ob hoc iure illi sit inimicus, quare præuaricator esse non possit: alteram, quòd, cũ Quæstor ei tum fuerit, etiam ipse in quæstione crimina nouerit Verris: tertiam, quòd Siculus pro Siculis agat. Huiuscemodi propositionibus Cicero designatus Aedilis his capitibus respondet: accusatorem eum esse oportere, qui inuitus cogitur religione officij, rogatus ab omnibus Siculis; qui pro republica agat; quem uolunt, qui accusant; quem metuit, qui accusatur; qui idoneus est facundia, et innocētia; qui hoc facit imitatione maiorum. Diuisio principalis una de se ipso, altera de contentione sui & Cæcilij. Diuinatio dicitur hæc oratio, quia non de facto quæritur hæc coniectura, sed de futuro, quæ est diuinatio, uter debeat accusare. alij ideo putant diuinationem dici, quòd iniurati iudices in hac causa sedeāt, et, quod uelint, præsentire de utroque possint. alij, quòd res agatur sine testibus, et sine tabulis; &, his remotis, argumēta sola sequātur iudices, & quasi diuinent. Agitur autem causa senatoriis iudicijs in inuidia apud populum constitutis corruptione multorũ, uexatis prouincijs omnibus, ac socijs populi Romani fessis toto orbe terrarum, accusatoribus præuaricatione infamibus, flagitāte plebe iudicia equestris ordinis, quæ ferè ante annos X uictor Sylla sustulerat;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

cognoscente de pecunijs repetũdis Man. Glabrione Prætore, et amplissimis quibusque senatorij ordinis iudicãtibus, summa expectatione cunctorum. Genus causæ honestum. Status, qualitas negotialis comparatiua de cõstituendo accusatore, qui potissimum de duobus, aut qui solus accuset. dicit enim Cæcilius, aut à se accusandum esse Verrem, aut à se quoque.

Initium expositionis.

Pagina 55. in Diuinatione, in libris apud Aldi filios impressis.

SI QVIS uestrũ iudices.] Hæc tota capite soloecismi species cõtinetur, nisi addas ET, aut IDEM: ut sit, & subito nunc mutata uoluntate ad accusandum descenderim: quare multi, non, descenderim, legunt, sed descendere. Eorum, qui adsunt.] Coronam populi dicit, circum subsellia stantem. Causis, iudicijsq; publicis.] Causæ etiam priuatæ sunt: sed repetundarum, ambitus, maiestatis, & cæteræ, reipublicæ causa constitutæ sunt. Vnde & id, quod facio, probabit.] Principalis diuisio huius causæ bipartita est, utrum recte Cicero accuset, & utrum Cæcilio sit anteponendus. Siculis omnibus.] Elatorie. cũ enim à duobus Quæstoribus Sicilia regi soleat, uno Lilybætano, altero Syracusano; ipse uero Lilybætanus Quæstor fuerit Sex. Peduceo Prætore: omnibus tamẽ se placuisse dixit. Cum Quæstor.] Narrationem in exordio multi admirantur, ac reprehendunt, sed nõ recte. est enim argumentalis narratio ad prio-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

rem diuiſionem : in qua quæritur, an recte Cicero ex
defenſore accuſator effectus ſit. Veteribus patronis
multis.] Siculi ueteres patronos habebāt: in quibus
Marcellus, à Marcello ortus, qui Syracuſas uictor ſerua
uit incolumes: Scipiones, quorū auctor P. Scipio Afri-
canus, Carthagine exciſa, Siciliæ ornamēta retulit ſua,
quibus quondam à Pœnis uictoribus ſpoliata erat: Me
telli, quorum familia proxime Siculis patrocinium præ
buit, cum fuit reus Lepidus in ea prouincia Prætor, in-
ſtantibus ad accuſandum cum Metellis duobus, Celere,
& Nepote. Populati, atque uexati.] Populati aua-
ritia, uexati libidine, & crudelitate. Cuncti.] Si-
mul omnes, quaſi coniuncti In cauſis, iudicijsq; pu-
blicis.] Iam hoc contra Cæcilium eſt, qui nunquam
ſui periculum fecit. Cauſam defenſionemq;.] Cau
ſa genus eſt ad accuſationem, & defenſionem. & mi-
re defenſionem uult eſſe, non accuſationem. Sæpe
eſſe pollicitum.] In ea oratione, quam decedens Lily-
bæi habuit. Veniſſe tempus aiebant:] Vt Teren-
» tius: Hoc hercle factum eſt: fac, ut promiſſa appareāt.
Se ſe iam ne deos quidem in ſuis.] Mire imitatus
eſt uerba Siculorum, dolore ὀξύμωρα, et inania : qua-
ſi deos non habeant, qui ſimulacra perdiderunt. Ex
delubris.] Ex templis. etſi delubra hic aliter oſtendit
Tullius, aliter cū dicit, templis atque delubris. & ſunt
qui templa eſſe dicant ſingulorum dijs attributorum lo
corum, delubra multarum ædium ſub uno tecto, à dilu
uio pluuiæ munitarū. alij delubra dicunt ea templa,
* in quibus ſunt labra corporum abluendorū, more, Do-
donæi Iouis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

lebetes tripodesq; uisuntur. sunt etiam, qui delubra ligna delibrata, id est decorticata, pro simulacris deorũ more ueterum posita existiment, sed male.

55:

Per triennium.] Expectabat Arrium in prouincia Sicilia successurum Verri: qui non successit. hinc in triennium Verris Prætura durauit. Rogare, & orare.] Rogare ut homines, orare ut deos. iam enim, quibus id facerent, non habebant. Quos me incolumi nemini supplices esse oporteret.] Superbissimum uideretur, si addidisset, alteri: ut esset, nemini alteri. nam hoc non addidit: quasi nec ipsi Tullio supplicare debere intelligatur, quanquam, cum anaphora sit ad personam Siculorum, non uidetur inuidiose orator dicere, quæ Siculos dixisse commemorat. Grauiter, & acerbe.] Grauiter, quòd accusare nolebam: acerbe, quòd Siculorum iniurijs affligebar. Multorum bonorum exemplo.] Ipse mox dicet, quo exemplo optimorum uirorum. Vetere consuetudine.] Quia uiri robustiores accusare consueuerant, non, ut nunc, adolescentuli. Non ex meo.] Vt Cæcilius, qui inimicitias prosequitur suas.

56.

In Achaia, Asia.] In his prouincijs Legatus & pro Quæstore Dolabellæ C. Verres flagitia multa cõmisit. Romæ denique.] In Prætura urbana. Populatæ, uexatæ.] Non à Verre tantũ, sed ab omnibus. hoc enim uult intelligi, prodesse uelle reipublicæ accusationis exemplo. Socij.] Non Siculi tantum, sed per omnes prouincias. Accusatores se idoneos non

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

habere.] Cæcilium tangit. Populus Romanus interea, tametsi multis incommodis.] His enim X annis uictore Sylla ciuilibus bellis spoliatus est populus Romanus potestate tribunitia, iudicandi iure, quod habuit per equites Romanos, militaris, arbitrio creandorũ sacerdotum, senatus, aut iudicum. Difficultatibus.] Propter plebem rusticã, quæ partim agros, partim ius ciuitatis amisit, partim omnino proscripta est uictore Sylla, quòd plebs Romana de Marianis partibus fuerit. difficultatem enim paupertatem significat. Terentius è contrario: Quàm uos facillime agitis. & ipse alibi, In summa difficultate esse nũmaria. Iudiciorum desiderio tribunitia potestas efflagitata.] Primus Sicinius Tribunus pl. nec multo post Quintius, & postremo Palicanus, perfecerunt, ut tribunitiam potestatẽ populo darent Coss. Cn. Pompeius Magnus, & M. Licinius Crassus. Ordo quoque alius ad res iudicandas postulatur.] C. Gracchus legem tulerat, ut equites Romani iudicarent. iudicauerunt per annos XL sine infamia. post uictor Sylla leges tulerat, ut senatorius ordo iudicaret: et iudicauit per X annos turpiter. nunc Aurelius Cotta legem fert, ut senatores, & equites Romani, ac Tribuni ærarij simul iudicẽt. hoc est, quod Tullius dicit offensione senatorij ordinis fieri. & bene addit, QVOQVE; ut, simul iudicaturos alios esse, mõstraret. Etiam censorium nomen.] Regendis moribus ciuitatis Censores quinto quoque anno creari solebant. hi prorsus ciues sic notabant, ut, qui senator esset, eijceretur senatu; qui eques Romanus, equum publicũ perderet; qui plebeius, in Cæritũ tabulas referretur, et

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ærarius fieret, ac per hoc nõ eſſet in albo centuriæ ſuæ, ſed ad hoc eſſet ciuis, tantummodo ut pro capite ſuo tributi nomine æra penderet. ijdem completo quinquennio urbem luſtrabant, & Solitaurilia ſacrificia de ſue, oue, tauro faciebant. eorum notam ſucceſſores plerunque ſoluebant. hoc igitur tam triſte ſeuerumq́; nomen populus Romanus ſic oderat, ut intermiſſum eſſet per plurimos annos: quos nunc orator propter infamiam corruptorum iudicum dicit plebem ipſam, quæ ante recuſabat, expoſcere. In hac libidine hominũ nocentiſſimorum.] Qui prædantur ſocios populi Romani. Totius ordinis.] Senatorij ſcilicet.

56:

Cognitorem iuris ſui.] Qui defendit alterum in iudicio, aut patronus dicitur, ſi orator eſt; aut aduocatus, ſi aut ius ſuggerit, aut præſentiam ſuam commodat amico; aut procurator, ſi negotium ſuſcipit; aut cognitor, ſi præſentis cauſam nouit, & ſic tuetur, ut ſuam. ergo cognitorem dixit modo, familiariſſimum defenſorem. De quo non præiudicium, ſed plane iudicium.] Præiudicium dicitur res, quæ, cum ſtatuta fuerit, affert iudicaturis exemplum, quod ſequantur. iudicium autem res, quæ cauſam litemq́; determinat. idq́; præiudicium de Verre, iam factum eſt iudicium eum ſpoliauiſſe prouinciam; quòd Siculi, qui antea publice teſtimonium dixerant, actorem cauſæ ſuæ contra Verrem Tullium quæſiſſent. Ne nimium familiariter inimicitias.] Senſus eſt per iocum hæc ſignificans. quaſi dicat: uideto Cæcili, ne nimiũ amice inimicitias exerceas; hoc eſt, ne inimicũ te fingas, ut præuaricari

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

poſſis. Deinde ſunt teſtes uiri clariſſimi.] Ordo, & ſenſus hic eſt: primum cauſam inimici tui ſubleuando non uideberis accuſator: deinde teſtimonijs conuinceris in eo, quòd negas me à Siculis eſſe delectum.

Scit is, qui eſt in conſilio, C. Marcellus: ſcit is, quem adeſſe uideo, Cn. Lentulus Marcellinus.] Et Marcellus, & Marcellinus inter ſe gentiles ſunt. quare reddidit rationem, cur iſti Siculorum patroni ſunt: ſcilicet, quia à M. Marcello originem ducát, qui Syracuſas cepit, nec tamen deleuit. Veſtrum iudicium à ſuo iudicio.] Non dixit, ab ſua uoluntate; ut præſcribat iudicibus, ſequendos eſſe Siculos: quod paulo ante tentauit. Duo crimina uel maxima.] Per unam furatus eſt, Syracuſanam: per alteram furta exportauit, hoc eſt Mamertinam. ſed leuiter hoc præterit, quòd illos quoque conatur à laudatione Verris abducere. Syracuſanorũ autem crimina & de Heraclij bonis, quæ cũ palæſtritis partitus Verres eſt, & de Cleomenis nauarchi flagitio, & de alijs multis rebus interpretantur. Mamertinorum, de naui quam Verri fecerunt, et quá populo R. ex fœdere non exhibuerunt, multis alijs immunitatibus contra fas remunerati. &, Duo crimina, generaliter: nam multa ſunt. Vt o culis iudicare poſſitis.] Hoc quidam leuiter à Cicerone dictum & neoterice putant: ſed aptum eſt aſſeuerationi. Cui hoc mihi detrimento eſſe debeat.] Cur hoc me in hac cauſa debeat impedire. Temporis, ualetudinis, facultatis.] Temporis, Marcelli iudicantis tunc: ualetudinis, Marcellini, quòd erat tunc infirmior ualetudine corporis: facultatis, alterius Marcelli, iuris ma=

gis studiosi, quàm eloquentiæ.

57:

Quàm neminem.] Ac per hoc neminem Cæciliũ significat. Ciuili ferè actione priuato iure repetuntur.] Recte: hoc enim iudicium pecuniarũ repetundarum publicum est. Hanc habent arcem.] Arx uel sedes tyranni dicitur, ut sæpe alibi; uel editus in ciuitate & munitior ad salutem ciuium locus, ut Verg.
» Quo res summa loco Pãthu, quam pendimur arcem? ergo prima spes in muris est, secunda in arce, si muros hostis irruperit. Non modo à populo Romano.] Cur à populo Romano, si socialis est? quia ipsi socij populi Romani sunt. Quod in unaquaque re] Leges Hieronicas, Rupiliasq; dicit, aut regis sui, aut Rupilij, de X legatorum sententia constitutas. Eripuisti, atque abstulisti.] Eripuisti, quidquid auri & gemmarum: abstulisti, quod in unaquaque re beneficio senatus populiq; Romani iuris habui. Sestertium millies ex lege repeto.] Frustra calumniantur Ciceronẽ quidam homines; & modo eum sestertium millies dicunt repetere, modo quadringenties: cum primũ non suo ore, sed Siculorum loquatur accusatorie uociferantium: deinde, si maxime ad eum sunt referenda quæ dicit, adhuc non instructus sit contra Verrem, nec ad plenum nouerit causam. tertio, cur aut calũniatoris, aut præuaricatoris personam subeat, cum aliud agatur? non enim de condemnando Verre, sed de constituendo accusatore confligitur. postremo, cur id fraudi sit Ciceroni, cum ad tempus oratorum dicta proferantur? nam eodem modo erit contrarium præsenti

actionis, quod alibi dicit, oratione uictum à se Cæciliũ,
qui idoneas causas ad accusandum Verrem multas
protulisset. Accedere, aut aspirare.] Accedere, est
proximum fieri: aspirare, in eam partem, qua quid
quæsitum est, uultum & oculos ac spiritum oris aduer
tere. Etiam si tacent, satis dicunt.] Tale illud est:
» Cum tacent, clamant. &, Victoriam ipsam uicisse ui
» deris. &, Philosophandum est, etiam si non est philo-
» sophandum. hæc in loco nec ὀξύμωρα nec κακόζηλα
iudicanda sunt: aut enim inferioribus dictis, aut su-
» pra positis leniũtur: ut est illud: Vereor, ut hoc, quod
» dicam, perinde intelligi possit auditu, atque ego ipse co-
» gitans sentio. & illud quod sequitur, Verum nõ tacet.

58:

Ecquis unquam tam palàm de honore, tã uehemen
ter de salute sua contendit?] Bene distribuit: omnis
enim studiosa contentio aut de honore, aut de salute
præcipua est. 58:

Non enim, inquit, illud peto, quod soleo, cum uehe
mentius cõtendi, impetrare.] Acriter ipsum inducit
Hortensium confiteri consuetudinem suam in corrum
pendis iudicijs peruagatam. & addit, uideri sibi, tan-
tundem se impetraturum à iudicibus corruptis, si Cæci
lius constituatur, quantum si plane absoluatur Verres.
& est ordo, & sensus. nõ enim, inquit, illud peto, quod
soleo impetrare à iudicibus, cum uehementius cõtendi:
quid? hoc scilicet, reus ut absoluatur: non id peto.
CVM VEHEMENTIVS CONTEN-
DI: cum pecuniam iudicibus dedi. significat iudiciũ
corrumpi: sed, quare, non aperte dicit: quia ipsum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.27

Hortensium inducit loquentem: & omnes homines facinora sua honestius leuiusq; pronunciãt. Quod facile est, quod honestum, quod non inuidiosum.] Scilicet ut à Cæcilio Verres accusetur. quo facto non damnabitur reus: &, cum hoc egerint iudices, tamen nõ uidebuntur esse corrupti, cum tantundem fecerint.

Cuius ego causa laboro.] Inepti sunt homines, qui hanc clausulam notant, ut malam: cum sit ex Spondeo & Bacchio de industria durior ad exprimendam
» sententiam positam, more Ciceronis, ut alibi idem: Nõ
» tu eum patria priuare, qua caret, sed uita uis. Te ipsum ulciscantur.] Vlciscor & punio significat, & uindico: nunc ergo, puniant, intelligemus. À pueris nobilibus.] App. Claudio, adolescente nobili; qui cum accusaret Terentium Varronem repetundarum ex Asia, uictus ab Hortensio est: in quo iudicio discoloribus ceris signa sententiarum notabantur. significat & Cæsarem, item adolescentem, in Dolabella reo ex Sicilia, qui quidem damnatus est, quantum oportuit per
* Hortensium gratiam. nam si non damnatus est Dola-
» bella, quo modo postea dicit Tullius: Nemo iam Do-
» labella neque tui, neque tuorum liberum, quos tu mise-
» ros in egestate ac solitudine reliquisti, misereri potest. significare potest sane etiam Scaurum, qui alterum Dolabellam consularem triumphalemq; accusauit: & potuit eidem Hortensius resistere. Si à quadruplatoribus.] Quadruplatores delatores erant criminum publicorum: in qua re quartam partem de proscriptorũ bonis, quos detulerant, consequebantur. Alij dicunt quadruplatores esse eorũ reorum accusatores, qui con-

uicti quadrupli damnari soleant, aut aleæ, aut pecuniæ grauioribus usuris fœneratæ, quàm pro consuetudine; aut eiusmodi aliorum criminum. Aliquis metus adiunctus sit ad gratiam.] Id agit corruptor, ut gratiosus iudex non solum uelit seruare corruptori suo fidem, uerum etiam aliquid habeat, cur uel inuitus cogatur ad custodiendam pactionem promissæ à se gratiæ. quid autem est, quòd metum adiungat ad gratiā? scilicet aut custos, aut signum, aut aliquid eiusmodi.

Certos.] Aut ob hoc, quòd sententiam suam, cur quisque dānaret, aut cur quisq; absolueret, prius dixisset: aut ideo certos, quasi sequestres huius rei inter iudices se habere dicit Hortensius, quibus, antequam tabulas in unum omnes conijciant atque confundant, furtim ostendant, quam quisque sententiam constituendo accusatori conscripserit. Non enim singulos ferre sententiam, sed uniuersos constituere.] In diuinatione & in alijs causis maioribus uniuersi iudices in cistā tabulas simul conijciebant suas, easq; insculptas literas habentes, A absolutionis, C condemnationis; cum de alicuius capite agebatur, N L, ampliationis: his enim literis significabant non liquere. Vult ergo corruptionis tantam solicitudinem circa iudices esse Tullius, ut hac religione iniecta pro se iudicent. singuli autem sententiam de tabula pronunciabant in leuioribus causis, & ob id ipsum neque nota, neque custode opus fuit, cur corruptor iudicum adiungeret metum ad gratiam iudicantis. Constituere autem, tabulas in cista ponere, significat magis, quàm decernere. Ceratā unicuique tabellam dari, cera legitima.] Varro cōsobrinus fra=

ter huic censi, reus ex Asia, apud L. Furium Prætorem primo de pecunijs repetundis, deinde apud P. Lentulum Suram est accusatus, absolutusq; est à Q. Hortensio, qui corruptis iudicibus hunc metum adiunxit ad gratiam, ut discoloribus ceris insignitas iudices tabellas acciperent, ut timeret unusquisque eorum, ne fidem pactionis non seruasse uideretur, si non in tabula, quam unicuique datam meminisset Hortensius, ex nota ceræ scilicet discoloris, absolutum Varronem reperiret.

Non illa infami ac nefaria.] Mire ex ipsius Hortensij persona hoc dicitur. quæ sæpe uirtus maxima Ciceronis in huiusmodi allocutionibus inuenitur. Ad uiros fortes.] Quàm graue futurum erat, si, ad me, diceret, cum de illo specialiter, nominatimq; dicat. & uiros contra pueros nobiles ponit, spectatos contra sordidum quadruplatorum genus. Totam esse mutandam.] Amare totam dixit: quasi ex nulla parte bonam rationem defendendi habeat Hortensius. Meliore conditione sit.] Id est, meliorē conditionem habeat, meliorq; sit; quippe qui & possit, & debeat honeste agere; & hoc sit facilius, quàm corrumpere iudices. Homines eos, quos ipse uidit.] Bene, ipse uidit: maior enim est Hortensius Tullio: adeo, ut in libris, qui de oratore scribuntur, etiam laudetur Hortensius à L. Crasso, & M. Antonio. hos ante se Cicero, Catonemq; ueneratur, & multos alios, quos & de Oratore, & in Oratore, & Bruto collegit. sed Crassum & Antonium uidit Hortensius: alij uetustiores sunt. Sine magno multorum periculo posse corrumpi.] Bona occasione subtiliter & iudicibus comminatur, & Si-

culis acrimoniam ſuam in accuſando demonſtrat.

Suſceptam.] Suſcipitur totum: recipitur pars. ſuſcipitur, principale eſt: recipitur, quod hinc pendet. ſuſcipitur ſolum aliquid propter ſe: recipitur etiam propter aliud. Vt mihi non unus improbus.] Verres.

Omnis improbitas.] Et corrupti iudices, & corruptores eorum, & ſequeſtres, & interpretes, & emiſſarij, & omne quod uitij eſt.

59.

Tute tui periculum.] ἀπὸ τῆς πείρας tentamentum dicit. hoc eſt quando tu te ipſe tentaſti? quando uel exercuiſti, uel prætuliſti? Vitam alterius totam explicare.] Præſtruit ad illud quod dicturus eſt, multa eſſe crimina in Verre, quæ conſcius ſocietatis Cæcilius non audeat attingere. & hoc innocentiæ eſt, Vitã alterius totam explicare: illud eloquẽtiæ, Atque ea nõ modo in animis iudicum &c. quod ſequitur. Sociorum ſalutem, commoda prouinciarum.] Hoc eſt cauſam patriæ ſuſcipere: ut recepiſſe ſingulorum. Rationem uitæ repoſcere.] Accuſatorem eſſe. Suæ reddere.] Defenſorem. Vt eſt hominum genus.] Amariora dicturus, ad Siculorum perſonam contulit dicta. Niſi à Siculis potuiſſe cognoſci.] Aut quia Siculus ipſe eſt; aut quia, niſi fuiſſet Quæſtor in Sicilia, nihil aliud fecit Cæcilius, in quo noſceretur quid hominis eſſet. Deportare literas.] Aſportare aliquid, ut intereat: deportare, ut mutet locum. Deinde accuſatorem firmum, uerumq; eſſe.] Firmum, ut poſſit: uerum, ut uelit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

59:

Potamonem, scribã, & familiarem.] Hæc omnia signa sunt falsi accusatoris. Lectissimum adolescentem.] Vera laudatio. uult enim illum non ut inimicum fratris contra germanitatis officium esse cum Verre, sed ideo quòd Cæcilius quoque Verri carior sit.

Queritur Sicilia tota.] Inepte quidam mirantur, cur hæc Tullius in accusando Verre non obiecerit Cæcilio, & multa alia: & non intelligunt hæc ad tẽpus commode adiungi, quæ uicto Cæcilio nõ sunt necessaria. Frumentum in cellam.] Annonas Prætoris dicit, quæ in frumenti certo numero præbebantur ab Siculis: in quibus Verres & pecuniam pro frumento exegit, & eo pretio, ut pro duobus sestertijs duodenos in modios singulos exegerit, sexies plus, quàm emebatur. Emptum est ex S. C. frumentum ab Siculis.] Sicilia dabat decumanum frumentum, quod ab aratoribus exigebatur sine pretio: dabat emptum, pro quo ex S. C. pecunia soluebatur: dabat æstimatum, quod decretum Prætor in cellam, hoc est in usus cellæ, æstimare solebat accipiens, cum interdum pro frumento pecuniam sumeret. Pecuniam publicam tu tractabas.] Hæc erat prima senatoris administratio, Quæstorem fieri, & in prouincia curam gerere pecuniæ publicæ in usus diuersos erogandæ.

60.

Ne qua deductio fieret.] Modo deductio dispendium significat, aliàs deductio imminutio est etiã iusta. Mancipes à ciuitatibus.] Mancipes sunt publicanorum principes, Romani homines: qui quæstus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ſui cauſa ſi decumas redimunt, decumani appellantur; ſi portum, aut paſcua publica, portitores, aut pecuarij: quorum ratio ſcriptura dicitur. hi omnes exigenda à ſocijs ſuo periculo exigunt, & reipublicæ repræſentant, prouidentes tamen in illa redemptione commodis ſuis. licet autem, ſi moderate fiat, æſtimare in cellam Prætori frumẽtum. mancipi pro frumento ab aratoribus pecunias accipere non licet. Quod cum faciebat.] Eſt uera defenſio, eſt & inanis; ut tamen aliquid dici uideatur. neutram harum habuit Verres: & tamen ita faciebat. mire oſtendit auaritiæ cæcitatem. Sunt alia magis occulta furta.] Inepte à quibuſdam quæritur, quæ ſint: nulla ſunt enim: ſed oratorum eſt, neque minuere laudes, uel crimina, neque oſtendere. Benigniſſime cum Quæſtore ſuo communicauit.] Ioculariter irriſit, fures deſignans, ut tota iſta Quæſtura ad ſocietatem furtorum ualeat, non ad accuſationem. Si tibi indicium poſtulas.] Certa ſunt, in quibus impunitas indici datur, ut in cauſa proditionis, maieſtatis, & ſi quid huiuſmodi eſt. certæ etiam perſonæ ſunt, quæ indices fieri poſſint. itaque neque repetundarum cauſa per indices agi ſolet, neque ſenatoria perſona poteſt indicium profiteri ſaluis legibus. Index eſt autem, qui facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat impunitate propoſita. eſt autem ſenſus: index potes eſſe, ſi tibi hoc licet: accuſator, de qua re agimus, eſſe non potes. Satis contumelioſe tanquam leuem hominem exagitauit Cæcilium. Ego etiam quæ tu ſine Verre cõmiſiſti.] Quæ iſta? nulla ſcilicet. hæc enim uim cõminationis, non ueritatis habent.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

60:

Et qui ſis.] Non in nomine tantum, & in genere eſt, ſed in omnibus attributis perſonæ. ergo, qui ſis, & quòd Siculus, continet, & quòd indoctus, & quòd nõ intelligeret, & quòd nullo ingenio. Putas ne te poſſe.] Proprium oratoris eſt in omni qualitate comparatiua, ſic agere, ut, cũ cui præferri uelit, occaſionem ſibi ſumat oſtendendi, quàm perite poſſit tractare id ipſum, de quo agitur. ergo quia de conſtituendo accuſatore ambigitur, oſtendit Cicero qualis accuſatio eſſe debeat: ut perinde, ac dicit, uideatur acturus.

61.

Athenis, nõ Lilybæi; Romæ, nõ in Sicilia.] Dicit illũ græcas literas ſimul & latinas in Sicilia didiciſſe, in ea inſula, quæ neutra lingua bene utatur. ita enim Plautus in Perſa: Dabuntur dotis inde ſexcenti tibi
» Logi, atque Attici omnes: nullum Siculum acceperis.

Quod mihi ab amicorum negotijs datur.] Quod licet per amicorum negotia. Ita mihi deos uelim propitios.] Genus iuriſiurandi id eſt, quod dicimus: Tantum mihi diuinitas faueat, quantum uerum eſt illud, quod dico tibi. ſic igitur, ita mihi deos uelim propitios, ut commoueor animo, ac toto corpore perhorreſco, cum mihi illius diei uenit in mentẽ. quo die citato reo &c. Magnitudo iudicij.] Repetundarum. iudicium ſine dubio magnum eſt & ex perſona Verris, qui poſt Præturã de fortunis omnibus dimicat; & amplitudine iudicum: ſunt enim clariſſimi & auctoritatis contemplatione, & multarum rerum huiuſmodi. Tu horum nihil metuis, nihil cogi=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

tas, nihil laboras.] Metum ad offensionem inimicorũ Verris retulit, cogitationem ad expectationem hominum, laborem ad magnitudinem rerum.

61:

Iouem ego Optimum Maximum.] Hæc capita solent usitata esse causidicis imperitis. quod genus uitij in primo libro rhetoricon uulgare nominat. incipiebant autem ueteres, ut Virgilius ostendit, aut ab inuocatione deorum, quale est,

» Præfatus diuos solio Rex infit ab alto;

aut ab reprehẽsione superioris temporis, ut ait Lucilius,

» Vellem cum primis, fieri si fors potuisset,

* uitiose ambo cola. & Virgilius,

» Ante equidem summa de re statuisse Latini

» Et uellem, & fuerat melius.

Cuius ego ingenium ita laudo.] Cur hoc Tullius dicit? scilicet, ne terreantur Siculi laude patroni aduersarij sui. Factum esse, nec ne.] Factum est, non est factum: calumniationes. & hoc genus argumenti complexio dicitur. quæ, si probabilis est, uincitur: si necessaria, solui non potest. Quid, cum accusationis tuæ membra diuidere cœperit?] Hic irridet Hortensij cõsuetudinẽ, ut sæpe aliàs. Trãsigere?] Quod manifestum est. Expedire?] Definiendum. Absoluere?] Diuidendum. an transigere est, quod aut cõfiteri non timeat, aut negatione excludat: expedire, quod diffinitione soluatur: absoluere, quod per qualitatem licitum esse monstretur? Ipse profecto metuere incipies.] Mire descripsit imperitum, cui persuaderi possit, uerum dicere aduersarium suum. Ex illius

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

inuidia deonerare aliquid.] Hoc plus eſt, quàm ſocium criminis reddere. Poteris ne eius orationis ſubire inuidiæ?] Quaſi latine dixit, & magno ponderi ſubire.

62.

Præſtringat aciem.] Vel à præſtigiatoribus tranſtulit uerbum, uel à tironibus; qui ignari & rudes pugnæ, etiam uano armorũ ſonitu terrentur præſtrictis luminibus. Plautus in Milite Glorioſo:

» Vt, ubi uſus ueniat, contra conſerta manu
» Oculorum præſtringat aciem in acie hoſtibus.

Magiſter ludi.] Literarij ludi magiſter. omnem enim ſcholam ludum dixere Romani. & magiſtri ludi dicuntur, qui primas literas docent. ergo libellum ueterem uult intelligi attuliſſe Cæcilium, unde magiſter dictata pueris præbere conſueuiſſet. Cum ſubſcriptoribus exercitatis, & diſertis.] Ironia. ſubſcriptores autem dicuntur, qui adiuuare accuſatorem cauſidici ſolent: quos oportet ſummiſſius agere, quàm dicat ille, quem ſequuntur. Omnibus enim rebus.] Hic ratio redditur, quare dixit, Tametſi non eſt ſatis. nam ſupra ideo poſuit, Eſt aliquid hoc, ut oſtẽderet, quòd ſine his nihil ſit Cæcilius. Proximũ ſubſcriptorem.] Secundum ab accuſatore Cæcilio. Habet Allienũ.] Cæcilius ſcilicet. Allienum autem uolunt intelligi proprium nomen eſſe quaſi ab Allia, ut Virgilius,

» Quosq; ſecans infauſtum interuenit Allia nomen.

alij alienum nõ nomen proprium putant eſſe, ſed alienum, & alterius iudicij, & nõ ex auditorio Prætoris, maiorumq; cauſarum, ſed à ſubſellijs, hoc eſt nõ à tri-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

bunalis. ſunt enim ſubſellia Tribunorum, Triumuirorum, Quæſtorũ, & huiuſcemodi minora iudicia exercentium, qui non in ſellis curulibus, nec tribunalibus, ſed in ſubſellijs conſidebant. Hunc tamen ab ſubſellijs.] Vtrum hoc ad contemptum, an ad genus laudis pertinet? ego quaſi ad laudem dictum accipio: ut maior irriſio ſit Cæcilij, qui nec à ſubſellijs fuerit aliquando. In clamando quidem.] Huiuſmodi homines in libris de Oratore non declamatores, ſed clamatores idem Tullius uocat. Totum iudicium ſuſtinebit.] Quia tu nec partem iudicij ſuſtinebis. hoc eſt enim totũ iudicium, & ſpes omnis. Actoribus Græcis.] Palliatarum ſcilicet fabularũ. in his enim, etiã ſi latinæ ſunt, græca omnia ſeruantur. nam latinæ fabulæ per pauciores agebantur perſonas, ut atellanæ, togatæ, & huiuſmodi aliæ. An ideo actores græcos dixit.

* Sæpe illum, qui eſt ſecundarum, aut tertiarum.] Comœdia quinque actus habet, hoc eſt quinquies ducitur in ſcenam. Eſt ergo perſona primarũ partium, quæ ſæpius actu regreditur; ſecundarum, & tertiarum, quæ minus minuſq; procedunt. Terentius in Phormione;

» Quia, primas partes qui aget, is erit Phormio.

Quàm ille primarum.] Subaudi, partium. Multum ſubmittere.] Subaudi, uocem, uel geſtum.

Quartum quem ſit habiturus.] Duos dixit, quo modo quartum nominat? ſcilicet ab accuſatore; cum ipſo Cæcilio numerans proximum Apuleium. Ex illo grege oratorum.] Obturbatores quoſdam ſordidoſq;

causidicos significat, qui adhibebantur ad moram faciendam, dum meliores aduocati recrearentur, & se denuo compararent ad dicendum. & non recessit à translatione scenicorum, qui sunt tragici & comici, dicendo quartum actorem, & gregem. Cuicunque.] Siue mihi, siue Cæcilio. Alienissimis hominibus.] Hinc apparet, etiam supra alienũ alieni iudicij hominem significari. & ideo de alienis, quasi exteris per iocum dicit, tanquam peregrinantibus & aduenis aliquem hispitio esse recipiendum Cæcilio.

Quasi præteriens satisfaciens uniuersis.] Sufficiet, inquit, omnibus, quod ego uel præteriens breuiter dixero, pro leuitate eorum, quibus respondendũ est. oblique autem Cicero remouere conatur Cæcilium etiam à subscribendi spe, quòd postea ille poposcerat secundarum munus. sed inhumanissimũ erat dicere, ne subscriptorem quidem idoneum posse esse Cæciliũ. quare in summo sibi subscriptorem necessarium non esse dicit. alibi
» mox ait, Sed ne subscribendi quidem, cũ postularet,
» facerent potestatem. De populo subscriptor addatur?] Amare, subscriptor de populo, quasi isti in uulgo numerandi sint. &, addatur, proprie, quasi inuito, & superbo; quòd huiusmodi res additæ dicuntur.

Vestri ordinis reos.] Reos uestra defensione condignos. uel fures & seruos nequam, qui apud Triumuiros capitales apud columnam Meniam puniri solent.

Ad columnam Meniam.] Menius, cum domum suam uenderet Catoni & Flacco Censoribus, ut ibi Basilica ædificaretur, exceperat ius sibi unius columnæ, super quam tectum proijceret prouolantibus tabulatis,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

unde ipse & posteri eius spectare munus gladiatorum possent, quod etiã tum in foro dabatur. ex illo igitur columna Menia uocitata est. causis eiusmodi soliti ad-erant autem hi rebus moratores apti talibus negotijs.

Custodem inquit Tullio me apponite.] Subscriptorem non dixit, sed custodem, ut, quia acerbe responsurus erat, lacessitus conuitium facere uideatur. nam subscriptores non solum chartarũ causa, neque iuuandi accusatoris adhiberi solent, sed etiam ut non facile corrumpatur. De isto custode toto.] Hoc est, de omni genere subscriptorũ; id est, etiam si Cæcilius subscriptorem se esse deposcat. Nunquã tales uiros commissuros.] Facturos praue. nam committi fraus dicitur, atque peccatum. sum enim & fidelis, & diligens: & ideo nec custode indigeo, & speculatorem esse inter mea secreta non patior. Verum, ut ad te Cæcili redeam.] Recte, quia in subscriptores παρέκβασιν fecerat.

63.

Sed cæteri Siculi.] Sæpe in Cæcilium utitur hoc conuitio, ut illum non Romanum, sed Siculum dicat.

63:

Præfectus Antonij.] Quidam Antonius curator tuendæ totius oræ maritimæ, quã Romanum erat imperium, nõ solum ipse nequam, uerum etiam comitibus pessimis, rem inauditam inuasit, et, indicto Cretẽsibus bello, male re gesta ibidem perijt, antequam Pompeius contra piratas missus est. de hoc alibi ait Tullius, Post Marci Antonij infinitũ illud imperium senserant. Quibus se in classe uti uelle dicebat.] Cani remigibus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

celeuma per symphoniacos solebat, & per assam uocẽ, id est ore prolatam, &, ut in Argo naui, per citharã: sed quia hic, in classe, dixit, possumus intelligere, ad hoc symphoniacos capi solere, ut in classe pugnantibus classicum canant, unde ipsi tubæ classis nomen est positum classicum. Non Verres, sed Q. Mutius.] Scæuolam significat. huius Quæstor Rutilius Ruffus damnatus est, quo'd cum Prætore cõsenserit suo, ne publicani aliquid agerent in prouincia sua. quo cognito, equites Romani (nam tum ante Syllana tempora iudicabant) damnarunt eum. hic est Mutius, in honorẽ cuius Asiani diem festum Mutia nominabant. Circæo poculo.] Illa enim sues ex hominibus faciebat. Redit ad se, atque ad mores suos.] Nota, redire ad se homines. Redit autem iam ad argumentũ, non ad similitudinẽ, pertinet. uult enim innuere, quod recte fecit, alienum esse, & breuissimi temporis; proprium uero, & perpetuum, quod admisit. Hic tu si læsum te à Verre dicis.] Iniuria semper iniusta est: lædi etiam aliquis iuste post: nam & qui iure damnantur, læduntur, sed non iniuria. & recte contra patiar, defendam, posuit; contra concedam, negabo. et bene addit, negabo: potuit enim aliter atque aliter intelligi defensio: est enim hic finis, quid sit iniuria. Quam ne in alio quidem probarent.] Qui & idoneus orator, & integer Quæstor Verris fuisset.

64:

Quamobrem eum, cui Quæstor fueris, accuses.] Accuses, pro eo quod est accusare uelis. an apud nos modo accuses, cum dicas ab illo tibi iniuriam factam?

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Itaque neque L. Philoni.] Omnia exempla ſunt Quæſtorum, qui Prætores ſuos non permiſſi ſunt accuſare. Atque ille Cn. Pompeius.] Propiora exempla & magis ſimilia, poſteriora ponenda ſunt. Strabonem autem dicit Pompeium, Cn. Pompeij patrem.

65.

Etenim cum lex ipſa.] Vide, firmamenta argumentorum quoties in oratione ſine metu faſtidij repeti ſolent. Clariſſimi uiri noſtræ ciuitatis.] Hoc rurſum extra contentionem, quam ante cum Cæcilio habuit, de ſuo officio, quemadmodum cœperat, repetit, ne leuis uideretur ex defenſore repente accuſator factus. M. Catonem illum ſapientem.] Cato hic accuſauit Ser. Galbam pro direptis Luſitanis, & P. Furium pro iiſdem, pro iniquiſſima æſtimatione frumenti.

65:

Accuſabat Man. Aquiliũ.] Hic Man. Aquilius de pecunijs repetundis accuſatus eſt. hic eſt igitur Lētuli Suræ pater, in carcere ſtrangulati propter coniurationem. L. Cottam in iudicium uocabat.] Hunc P. Africanus poſt ſecundum Conſulatum & Cenſuram dicitur accuſaſſe.

66.

Iudicijsq; corruptis, & contaminatis.] Corrupta iudicia ſunt in ijs, qui acceperunt pecuniam: contaminata in ijs, qui offenſione ordinis infamantur.

Requiret.] Amiſſum ſentiet. hoc eſt enim, nihil requiret. nõ ſentiet ſibi deeſſe aliquid ex ijs rebus, quas nunquam habuit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

66:

Ego me dignitate ſuperatum nō arbitrabor.] Ero enim defenſor, ut fui: & neceſſitatem accuſationis euadam. hoc quidem uidetur plane dicere, ſed latenter hoc ſignificat, prauo de ſe iudicio magis iudicibus hæſuram turpitudinem, quàm ſibi.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

COMMENTATIO IN SEcundam Ciceronis orationem contra C. Verrem.

V ICTO Cæcilio, & accusatione ad se delata, Cicero, cū inquisitionis tempus in Siciliam postulasset dies CX, & cum filio patrui sui Tullij totam prouinciam colligendis literis in Verrem, & denunciandis testimonijs peragrasset diebus L, quia pedestre iter ex Sicilia & propter fugitiuos & propter Verris insidias dubitabat, à Vibone transijt. tū repente adueniens, cum uideret id agi, ut à Glabrione Prætore, & ab ijs iudicibus, qui tunc erant, ad alium annum, aliumq; Prætorem res tota transiret, eripereturq; sibi reus patrocinio Hortensij ac Metelli, qui tunc Consules futuri erant, (per hos enim Verres eludendi iudicij fiduciam sumpserat) hoc cōmentus est rationis, ut orationem lōgam prætermitteret, neque in criminibus declamatione cumulandis tempus absumeret, sed tantummodo citaret testes ad unumquodque crimen expositum, & eos Hortensio interrogandos daret. qua arte ita est fatigatus Hortensius, ut nihil, contra quod diceret, inueniret; ipse etiam Verres, desperato patrocinio, sua sponte discederet in exiliū. hoc igitur laborat in oratione hac tota Tullius, ut ostendat, non dolo, nec astutia, sed necessitate facere id, quod fecit; & magis aduersariorum fraudibus occurrat, quàm ut ipse sit

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

captiosus. uult enim, ut diximus, omne hoc tẽpus, quod est ante Cal. Ian. dispensare in totius causæ actionem, ne ad alium Prætorem aliosq́; iudices nouis Consulibus ueniendum sit. Toto igitur hoc libro exhortatio iudicũ continetur ad uere iudicandum: minæ in aduersarios diriguntur, omnia tentanteis ad corrumpendum iudicium: & expositiones Ciceronis cõsilij sui iudicibus exhibentur, quas intractans cõmuniter breuitas quoque * obijciendorum criminum mira arte conficitur. Status, quantum ad crimina causæ repetundarum pertinet, coniectura multiplex inest omnibus libris. quantum ad specialem intentionem libri huius refertur, causa negotialis extra scriptum in particula iuris est cõstituta. inducitur enim postulatio de agendi nouo genere: siquidem petit permitti sibi non uti oratione perpetua, sed breuiter crimina proponere, & ad singula testes dare. Sunt autem capita orationis hæc: an talis reus, cuius dãnatio prosit reipublicæ: an talia eius consilia ad corrumpendum iudicium: an talia & tam manifesta crimina ad patrocinium desperandum: an huiusmodi ab eo & ab eius suffragatoribus & dicta & facta ad eludendam accusationem, ut nouo genere sit agendum Tullio. quarum rerum quasi per narrationem facit demõstrationem. expositio cõsilij sui, ut cum iudicibus deliberatio, uidetur inducta: in qua ostenditur certandum cum Hortensio astutia, non utendo horis omnibus ad dicendum, ad tollendam, si fieri possit, comperendinationem, per testes crimina comprobando. facit hoc Cicero, ut hæc res non solum compendio ac breuitate moram temporis tollat, sed etiam circa artificium di-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

cendi breuiter etiã in hac parte uim oratoris oſtende.

Qui concionibus, & legibus.] Concionibus Quintium dicit Tribunum pl. qui ueneficij reum Oppianicum Cluentio accuſatore defendens, uictus erat illo damnato. legibus autem L. Aurelium Cottam Prætorem ſignificat, qui legem promulgaret de reſtituendis iudicijs equeſtri ordini.

67.

Depeculatorem ærarij.] Sub Carbone Conſule, cum Quæſtor eſſet. Peculator autem, qui furtum facit pecuniæ publicæ. Vexatorem Aſiæ, atque Pamphyliæ.] Sub Dolabella, cum Legatus ei, & pro Quæſtore eſſet, mortuo Malleolo. Prædonem iuris urbani.] In Prætura urbana; quam Sicilienſis ſecuta eſt, de qua nunc accuſatur. Cum multæ mihi à C. Verre terra mariq; inſidiæ.] Alias ſignificat inſidias, quæ uitæ eius factæ ſunt; alias, quæ integritati & exiſtimationi. nã uult intelligi, etiam præmia ſibi præuaricationis oſtentauiſſe Verrem: ſed, terra mariq; inſidias factas, ſignificat. Ordini, nomini denique ſenatorio.] Ordini inſidiatur, ne dignitas iudicãdi ordinem ſequatur, detectis in corruptione iudicantibus: nomini, ne ſenatorium nomen honori ſit, ſed potius ignominiæ. ſenatorio enim bis ſubauditur, & ſenatorio ordini, & nomini ſenatorio. Semel ait ſe in uita pertimuiſſe.] Contumaciam Verris præcipitem. nam ſemel uicinum eſt ad pene nunquam. ex eodem ſenſu eſt, quòd ſemel in uita riſiſſe Craſſum ſcribit Lucilius. unde Virgilius mihi uidetur dixiſſe,

» Tum primum noſtri Cacum uidere timentem.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

67:

Tum cum à me reus factus sit.] Quid est reum fieri, nisi apud Prætorem legibus interrogari? Cũ enim in ius uentum esset, dicebat accusator apud Prætorem reo, Aio te Siculos spoliasse. si tacuisset, lis ei æstimabatur, ut uicto: si negasset, petebatur à magistratu dies inquirendorum eius criminum, & instituebatur accusatio. Diem.] Dies fœminino genere tempus: & ideo diminutiue diecula dicitur breue tempus, & mora. dies horarum XII generis masculini est: unde hodie dicimus, quasi hoc die. petijt autẽ Tullius C & X dies: Rupilius, siue Oppius, suppositus à Verre, C & VIII petijt. Inuenit iste, qui sibi in Achaiam.] Alij hunc Rupilium, alij Oppium putant. sunt, qui Rupilium dicunt accusatorem, Oppium reum. alij Q. Metellum Nepotem accusatorem, Curionem reum. moris autem fuerat, ut agendi dies priori prior daretur. itaque, si omni tempore postulato usus esset ad inquisitionem Tullius; futurum erat, ut prior locus ad agendum daretur ei, qui biduo breuiorem diem postulauerat. cuius accusationis interposita de industria mora, eum Verres ad alios Consules distulisset. Cum publicis auctoritatibus.] Publicis literis. Perdita, profligataq;.] Peius uoluit esse profligata, quàm perdita. est enim perditum, quod inueniri non potest: profligatum, quod potest. Tempus emisse.] Id est, dilationem temporis impetrasse. iudicium autem suum debemus intelligere sibi aptum. & è contrario ait, alienum tempus offenderat. Quod si non modo in causa.] Per innocentiam. Honesto præsidio.] Per compen=

ſationem criminum auctoritate dicentis.

68.

Aut in alicuius eloquentia.] Acerbe in Horten=ſium; quem corruptione iudicum, nõ eloquentia ſua, dicit eſſe confiſum. Gratia.] Amicorum plurimo=rum, quibus defenſoribus uteretur. Deligeretur ex ſenatu, qui reus fieret.] Oppius, uel Curio. Hoc Prætore.] Glabrione ſcilicet. Hoc conſilio.] Le=ctiſſimorum ex omni numero ſenatus iudicũ. Quod populus R. in reiectione iudicum iudicauit.] Ex ijs, quos renuit, intellectũ eſt, eos iudices habere uelle, quos corrumpi poſſe confideret. Niſi Cn. Carbonem.] Carbo, Marianæ partis dux, idemq; Conſul, deſertus Arimini eſt à Quæſtore ſuo Verre, ſpoliatus pecunia publica, quam Quæſtor in exercitu de ærario ſumpſe=rat, cum ad Syllam ille tranſiret proditor partium Ma=rianarum. Cuius legatio.] Legatus per has pro=uincias Dolabellæ Procõſulis fuit, et pro Quæſtore, Mal leolo mortuo: eiuſdemq; in iudicio, cum accuſaretur, proditor fuit. In inuidiam ſuis maleficijs adduxit.] Propter ſua ſcelera, inquit, tum fecit inuidioſum reũ.

Oppugnauit, & prodidit.] Peius prodere, quàm oppugnare: propterea quòd, oppugnare, inimici & hoſtis officium eſt; prodere, grauius; cum ad eos, qui amici eſſe debent, referatur hoc uerbũ. Cuius Præ=tura urbana ædium ſacrarum.] Quemadmodum hic dicit, ſic diuiſa ſunt crimina huius Præturæ urba=næ, ſcilicet iuris dicundi, ſartorumq; tectorum.

68:

Contra omnium inſtituta.] Qui Prætores urbani

ante se fuerunt. sunt autem instituta Prætorum in decretis interponendis, dijudicandisq; causis. Ita uexauit, ac perdidit.] Nimirum, uexauit, ingẽtis calamitatis usum significat. nam & ipse supra sic ait, Populatæ, uexatæ, funditus euersæ prouinciæ. Virgilius,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias uexasse rates.

Ex aratorum bonis.] Aratores frumenti decimam dare populo Romano solent. hos non una atque altera, sed tribus amplis decimis per mancipes à se subornatos, id est publicanos, qui decumani uocantur, Verres exhausit. Socij fidelissimi in hostium numero existimati.] Hic locus crimina cõtinet in ea oratione, quæ inscribitur de supplicijs. Absentes rei facti.] Vt Sthenius, & Heraclius. Partim regum locupletissimorum.] Agathoclis, aut Hieronis, Siciliæ regum.

Nostrorum imperatorum.] Scipionis, & Marcelli. dedit Marcellus, reddidit ex Africa Scipio.

69.

In stupris uero, & flagitijs.] De Cleomenis uxore dicit. Proponit inania mihi nobilitatis.] Vt Curionis, & Metellorum trium, Hortensij, & Scipionis. hi enim Verri palàm suffragabantur. Aliud quiddam diu machinetur.] Dilationem accusationis, & corruptionem iudicij. Redemptio est huius iudicij facta.] Sic quidam accipiunt, quasi hoc dicat Cicero, corrupti sunt isti iudices. non hoc dicit, sed ait artifices quosdam corrumpendorum iudicum pactos esse cum Verre, & redemisse semel omnem procurationem iudicij corrumpendi suo periculo, absolutionisq; præstãdæ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Ea mansit in conditione atque pacto.] Hic est
* sensus. de pacto, inquit, & promissione iudicum. sed postquam reiecti sunt iudices, displicuit totum negotiũ red. mptoribus, & resilierunt à conditione ac pacto.

6 9:

Renunciata est tota conductio.] Renunciatio dicitur recusatio eius rei, quæ in pactũ & promissionem uenerat. Libelli nominum uestrorũ.] Moris erat, celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio Prætoris, & in arca reponi nomina iudicum selectorum. reiectio autem idcirco dicitur, quia, cum multi iudices in consilio cum Prætore suo iudicaturi essent, qui quæsitor fuisset in publica causa, uerbi gratia repetũdarũ, ambitus, maiestatis; necesse fuerat eos primũ de curia senatoria conscribi, cum senatus iudicaret; deinde in urnam sortito mitti, ut de pluribus necessarius numerus confici posset; tertio, id est post urnam, permitti accusatori ac reo, ut ex illo numero reijciant, quos putauerint sibi aut inimicos, aut ex aliqua re incommodos fore. solet autem ex moribus ac fama iudicum illorũ, quos aut reijciebant, aut retinebant, uoluntatis coniecturam facere populus, quis causæ suæ confidere, quis corrumpere iudices uellet. reiectione celebrata, in eorũ locum, qui reiecti fuerãt, subsortiebatur Prætor alios, quibus ille iudicum legitimus numerus compleretur. prima enim sortitio dicebatur. his perfectis, iurabant in leges iudices, ut obstricti religione iudicarent. Cum iurassent omnes præter ipsum Prætorem, nomina eorũ libellis, ut supra diximus, cõsignabãtur, & ubique habebãtur, ne pro selectis iudicibus, ut fit in multitudine,

aliqui

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

aliqui suppositi corruptissime iudicarēt, itaque et Prætoris tribunal ut considerent iudicatur Prætori suo.

Nulla nota, nullus color, nullæ sordes.] Etsi hæc Cicero, quia contra Hortensium prosunt, sæpissime repetat: tamen, in qua causa, & à quo, & quo modo hæc facta sint, meminimus in Diuinatione narrasse. illud factum tamen animaduertendū, quòd, allini sordes non tabulis, sed sententijs, figurate dixit. Ex alacri, atque læto.] Alacris, siue alacer, utrunque enim dicitur, is, qui uiget sensibus uniuersis: quod est iudicium erecti animi, atque sublimis. nam è contrario lacer dicitur amputatis corpore sensuum membris, hoc est auribus, oculis'ue, quæ ad animum sæpe transferuntur: ut plerunque afflicto animo sensibus non utamur erectis. sic alacer dicitur is, cui omnis sensus in loco suo quisque degat ui sunt & intenti, ut uultu indicent adesse animum non sincerum sensibus suis. qua re cognita, illud quoque intelligitur, aliud esse alacrem, aliud lætum. sunt, qui alacrem festinantem & properum dici putant, quasi alis acrem. Comitijs consularibus.] Sunt etiam ædilitia, & prætoria, & tribunitia comitia. Ecce autem.] Proprium hoc Ciceronis est in rebus improuisis. quod cum cura Virgilius & legit, & transtulit; ut,

=Ecce autem gemini à Tenedo.

Eadem illa uetera consilia.] Corrumpendi iudicij. Per eosdem.] Per supra dictos redemptores conductores'q; facinoris istius. C. Curio, quem ego.] Quæri solet, cur hoc de Hortensio, cur de alijs non dicat. quia nemo solebat precari ueniam ueteres de eorū

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

compellatione nuda, quos negotium tangeret. Curionẽ autem patrem dicit. Tam aperte, palamq́; dixiſſet.] Aperte, ad uerba pertinet non obſcura: palam, ad præſentium multitudinem, & qualitatem frequentis loci.

Ad ipſum fornicem Fabianum.] Fornix Fabianus arcus eſt iuxta Regiã, in Sacra uia, à Fabio Cenſore conſtructus; qui à deuictis Allobrogibus Allobrox cognominatus eſt; ibiq́; ſtatua eius poſita propterea eſt.

70.

Aperte iam, ac perſpicue nulla.] Non ex ſua perſona hoc dicit Tullius: nam eſſet offenſum. Quod tota Sicilia, omnes Siculi, omnes negotiatores.] ἐπεξήγησις: ut, quidquid ſubiectum eſt, intelligatur eius eſſe, quod dixit, tota Sicilia. In unius poteſtate.] Hortenſij ſcilicet. Nõ tenebimus iudicia.] Finxit dicere, non tenebimus iudicia; mollius ſcilicet, quàm ſi populares fingeret dicẽtes, auferemus à ſenatu iudicia.

Iſtius perditi lætitia.] Verris. Hominis ampliſſimi gratulatio.] C. Curionis. Et M. Metello obtigiſſet, ut is de pecunijs repetundis.] Sorte obtingebat unicuique Prætori. hic ergo M. Metellus amicus Verris ſucceſſurus Glabrioni fuerat.

70:

Fiſcos complures.] Sportæ, ſportulæ, ſportellæ, nũmum ſunt receptacula: & ſacci, ſacculi, ſaccelli, & crumenæ & uellereæ, & ſcorteæ, & mãticæ, & marſupia. ita fiſci, fiſcinæ, fiſcellæ, ſpartea ſunt utenſilia ad maioris ſummæ pecunias capiendas. Vnde quia maior ſumma eſt pecuniæ publicæ, quàm priuatæ, ut pro cen-
* ſu priuato ærarium dicitur pro loculis, & arca theſau-

ri pro sacello fiscus, unde fiscus pecunia publica, & confiscare dici solet. Illis diebus paucis, cum Prætores designati sortirentur.] Accusatio cœpta est Nonis Augustis. & comitia consularia fuerunt VI. Cal. Augusti. nec multo post sortitio Prætorum fuit, celebratis eorundem comitijs. A' quodam senatore ad equitem Rom.] Horum nomina non nulli ponunt, inepte; quasi certum sit, quod dicitur, & non de industria fingatur à Tullio ad inuidiam aduersariorum, et sui defensionẽ, quia cogitur nouo modo causam agere horis breuioribus, quàm mos est accusatoribus: itaque suspi cantur senatorem alij Crassum, alij Hortensium.

Equitem Rom.] Alij neminem proferunt, alij Publium quendam, temporibus illis in diuidenda pecunia populo famosissimum. pecunia Siciliensis est ex Siciliæ prædationibus capta. Comitiorũ meorum nomine.] Vt ego Aedilitate deijcerer, quam petebam. post cõsularia enim & prætoria comitia ædilitia sequebantur. comitiorum autem meorum nomine, addidit, ut ostenderet, excepta hac pecunia totam corruptionẽ iudicij destitutam esse. Qui se omnia mea causa debere arbitrabantur.] Locutio pro plena habetur: sed si quæras, quod integrum est; deest, facere; ut sit, omnia facere. & bene, omnia, protulit; ut hæc proditio secreto actæ rei propter amicitiam uideatur esse suscepta.

Diuisores omnium tribuum.] Vtrum legitimos habent omnes tribus diuisores suos, quos Plautus magistros curiarum in Aulularia uocat his uerbis,

Nam noster, nostræ qui est magister curiæ,
Diuidere argenti nummos dixit in uiros:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

an, diuisores, criminis nomen est? sed si hoc esset, non sibi unū ex ijs carum esse dixisset. Cum ipse Præturā petisset.] Ostendit Verrem non gratis factum fuisse Prætorem urbanum; & alterum Metellum, Prætorem Siciliæ, pecunia Verris similiter meruisse Præturam.

C. Verrem Romilia.] C. Verrem nomen est proprium. Romilia nomen est tribus, ablatiui casus; ut sit, ex Romilia. tribus.n. urbanæ rusticæq; omnes XXXV numerantur: ex quibus aliquam necesse est, cuiusque ordinis fuerit, ciuis Romanus obtineat. moris autem fuit, cum aliquis ciuis Romanus ostendendus esset, significaretur aut à prænomine suo, aut à nomine, aut à cognomine, aut à cognatione, aut à tribu, in qua censeretur, aut à curia, aut à censu, ut, si erat senator,
» equesúe Romanus. sic alibi ait, L. Claudium Palati-
» na. Patris istius discipulum.] Tanquam diuisorū magistri. Istius.] Verris scilicet. Ex optima.] Ironia est. Vrgebant comitia.] Hæ sunt res maximæ: Vrgebant comitia: instabat iudicium: fisci minabantur.] Exquisite dictum. Agere, quod ad iudicium pertinebat, libere.] Vel occupatione in petendo honore: uel quia accusatio libertatem uel minas exigat, petitio blandimenta & preces. Minari denique diuisoribus, ratio non erat.] Cur enim minarer, inquit, accusatoribus, uel diuisoribus, quos accusatione Verris impeditus accusare nō possem, id ipsumq; illi callidi homines intelligerent? Districtū, atque obligatū.] Districtus potest & sine uinculis in diuersum manu ducētiū ferri: obligatus etiā nodis uinculorū in loco intelligitur. plus est ergo obligatū esse, q̄ districtū.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

71.

Qui quamobrem arcesserentur.] Bene interposuit hæc ad causam non ueniendi. nam, sine hac ad designatum Consulem Siculos non uenisse, contumaciæ uideretur. sane & hic, & in primo capite Verrinarum animaduertitur inconsequens locutio, similisq; solœcismi, si quidem, non uenisse, legeris: nam si, non uenissent, legeris, error non erit. Cæterorum hoc anno.] Criminose, ut supra diximus, in Hortensium, Metellosq;. Cum filio blando, & gratioso.] Fœminis, ac maxime meretricibus blanditiæ conueniunt. gratia uero quæ potest in adolescentibus esse sine infamia? gratiam enim amicorum copiam modo dicit. Appellare.] Quasi familiares. Et conuenire.] Quasi de promissorum debito. Intellectum, & animaduersum.] Intelligitur aliquid argumentis: animaduertitur sensibus præsenti animo utentibus: plerũque enim aduertimus rem aliquam oculis, aut quouis sensu corporis sine animi intentione. ergo plus est animaduersum, quàm intellectum. an, ab alijs intellectum, ab alijs animaduersum, intelligi possit? quod si est, rursus plus erit intelligere, quàm animaduertere.

Vt cuius diuitiæ me.] Magna emphasi diuitias dixit. & significat breuiter, etiam sibi præmia præuaricationis oblata, sed frustra. Sed etiam Q. Metellum.] Subaudi, Consulem. & ne error sit in nominibus, tenere uos oportet, tres Metellos esse, unum Consulem cum Hortensio, alterum in urbe Quæsitorem de pecunijs repetundis, tertium Siciliæ Prætorem. De-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

dit enim prærogatiuam suæ uoluntatis eiusmodi.] Dilogia dicitur figura, cum ambiguum dictum duas res significat. nam prærogatiua præter iustum integrumq; beneficium aut dictum, aut factum aliquid significat liberalius ab eo, qui nobis bene facturus est. & rursus, prærogatiuæ sunt tribus, quæ primæ suffragium ferũt ante iure uocatas. mos enim fuerat, quo facilius in comitijs concordia populi firmaretur, bina omnino de ijsdẽ candidatis comitia fieri: quorũ tribus primæ prærogatiuæ dicebantur; quòd primæ rogarentur, quos uellent Cõsules fieri: secundæ, iure uocatæ; quòd in his, sequente populo, ut sæpe contigit, prærogatiuarũ uoluntatẽ, iure omnia complerentur. hoc igitur dicit Cicero, uocando ad se Metellum Siculos, & eos minis deterrendo ab accusatione Verris, prope omne beneficiũ, corruptarum à se tribuum Verris pecunia, persoluisse. Vult enim, illum Verris pecunia Cõsulem factum, intelligi. An me taciturum.] Est hic ἀντιδιόρθωσις: ubi non emendatio dicti atrocissimi, sed confirmatio ponitur recte dixisse, causa subiecta cum quadam acrimonia. Arcessit alter Consul designatus Siculos.] Hic est prærogatiua. quam Metellus Verri pro prærogatiuis reddidit. nam huius rei fuerat dilata narratio.

Prouisum.] Quo modo, si comitiorum sors atque fortuna est? sed uult totum pecunia Siciliensi, hoc est corruptis à Verre tribubus, esse confectum.

71:

Te non fato, ut cæteros ex uestra familia.] Dictum facete, & contumeliose in Metellos. antiquum

» Næuij est: Fato Metelli Romæ fiunt Consules.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

cui tunc Metellus Consul iratus uersu responderat senario hypercatalecto, qui & Saturnius dicitur:
» Dabunt malum Metelli Næuio poetæ.
de qua parodia subtiliter Cicero dixit, te non fato, ut cæteros ex uestra familia. Quæsitor.] Prætor de pecunijs repetundis quæstionem exercens. nam proprie Quæsitores dicuntur criminaliũ quæstionum; ut Virgilius,
Quæsitor Minos urnam mouet.

Duo igitur Consules.] Q. Hortensius, Q. Metellus. Quæsitor.] M. Metellus. Nimium diligentem.] Hæc est artificiosa laudatio iudicis sine suspicione assentationis, & tamen efficax ad beneuolentiã. qui autem diligentem uituperare non poterat, pro crimine addidit Nimium. Terentius, Ne quid nimis. »

M. Cæsonius.] Designatus Aedilis cum Tullio, & ideo nõ iudicaturus, quia & Aedilis & iudicis partes sustinere non poterat uno tempore. ut autem sagacem integritatem eius ostenderet, non dixit, Quod corrũpamus, sed, conemur corrumpere; & nõ Aperta & plana corruptione, sed Aliqua, id est uel exigua. Iuniano consilio.] Iunius Quæsitor fuit in Cluentij causa Verre Prætore; in qua cum Oppianicus damnatus esset, defensor Oppianici Tribunus pl. Quintius rem in inuidiam adduxit, cum diceret pecuniam in iudicio fuisse uersatam: & cum incertum esset, ex qua parte esset profecta, populus Romanus non credidit ab Oppianico datam, quia damnatus erat; & errore multorũ in falso crimine Cluentius fuit. hic ergo Cæsonius, damnatis alijs iudicibus, non modo innocens pronun-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ciatus est, sed etiam ex ijs fuit, qui illa crimina Staleni, & Bulbi, & Guttæ, & cæterorū iudicum detexerunt, cū Verres quoque turbatus subiectos iudices esse diceret, & interpolatos libellos sortitionis iudicum, quos libellos ipse obsignauerat. Magistratum ineat necesse est Nonis Decembribus.] Eo die tribunus pl. futurus. Ex acerrima equestri illa familia.] Nouo modo laudem ab ignobilitate quæsiuit, more suo laudans equites Romanos, & maxime quia, cum iudicarent, sine infamia se gesserunt. L. Cassius cum ad cæteras res.] Inde sunt leges Cassiæ tabellariæ de suffragijs libere ferēdis, non uoce, sed tabula. ille ille Cassius, qui cognoscēdis criminalibus causis in primis quærendum esse dicebat, cui bono. Homines ueteres.] Graues, & seueri. & uide figurate singulis additam laudem ex ore aduersarij, ueluti ostendētis, cur sibi isti omnes displiceant. Tribuni militares.] Tribunorum militarium duo genera, primum eorum, qui Rufuli dicuntur. hi in exercitu creari solent. alij sunt Comitiati; qui Romæ comitijs designantur. Subsortiemur etiam.] Mire ostendit securitatem rei, tanquam ipse sit omnia facturus.

72.

Nonæ Sextiles.] Sextiles, Augustæ: Quintiles, Iuliæ: non dum enim nomina de Imperatoribus sumpserant: propter quam mutationem nominum Virgilius ait,

= Et incipient magni procedere menses.

hac tota argumentatione significat Cicero bis accusare se non posse, si accusandi consuetudinem seruare uo=

luerit, non seruire breuitati. Ludos uotiuos.] Hos Pompeius uouerat, si Sertorium superasset. Deinde continuo Romani sequuntur.] Romani ludi sub regibus instituti sunt; magniq; appellati, quòd magnis impensis dati sunt: tunc enim primum ludis impensa sunt ducenta millia nummum. alij ideo magnos ludos dictos putant, quòd Conso, consiliorum secretorũ deo, id est Neptuno laticum regi & rerum conditarum, et dijs magnis, id est laribus urbis Romæ, dati sunt: quibus aiunt raptas Sabinas esse. ut uideatur propter hoc dicere Virgilius,

» -Magnis Circensibus actis.

nam & Circenses ludi sunt.

Deinde se ducturos.] Dilaturos, moram facturos.

Dicendo.] Longa oratione. Excusando.] Cur interdum non dicant. admittebantur enim excusationes multæ etiã pro reo, aut occupationis alicuius, aut malæ ualetudinis. Ad ludos Victoriæ.] Hos Sylla instituit bello ciuili uictor. Secundũ quos plebeij ludi.] Quos exactis regibus pro libertate plebis fecerunt, aut pro recõciliatione plebis post secessionem in Auentinum. Quem ego hominem.] Metellum scilicet: in cuius locum subsortiendum iudicem, ex persona Verris supra dixerat: qui Prætor futurus sit ex Cal. Ian. qui nunc in iudicum numero est. Iurato suam.] Cum iudex sit Metellus, tabellam iudiciariã iuratus accipiet. cũ Prætor fuerit; & nõ iurabit, quia non est iuris; & in potestate habebit tabellas omnium iudicum. Id enim consilij mihi profecto taciti dabitis.] Sermocinatio ista non decet iudicum grauitatẽ:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ideo, Taciti, dixit. ſic agit autem, ut oſtendat ſe nõ debere horis legitimis abuti bis ad accuſandum Verrem, cum poſſit prima actione teſtimonijs uti tantum.

Perficiam, ut nemo unquam paratior.] Quàm ego uenerim, ſcilicet. nunc illud eſt quod poſtea dicet, In alia tempora reſeruemus, id eſt in ſecundam actionem.

Auctoritatibus.] Confirmationibus eloquentiæ ſcilicet.

72:

Ex iſtius tempore, & cauſa.] Senſus eſt: non ingenij tui eſt, quòd cõtra me malitioſe exis: ſed hoc ita expetit tempus huius, hoc eſt periculum Verris, & mala cauſa, quam ſuſcepiſti. Secundum binos ludos.] Poſt binos ludos, uotiuos, ac Romanos. Ante primos ludos comperendinem.] Id eſt, me & te dixiſſe profitens, cõperendinationis iudicibus faciam poteſtatem.

Aſtuta.] Vrbana: etenim urbs ἄσυ dicitur. Te-
» rentius, An in aſtu uenit? Cupiditas.] Corruptionem iudicum ſignificat. In quibuſdam iudicijs.] Terentij Varronis: ubi diſcoloribus ceris uſus eſt, & ubi, ut ſupra diximus, eluſit nobiles pueros.

73.

Aſſiduum.] Moleſtum, additum. Ex eo loco, ex quo.] De Roſtris ſcilicet. Hoc munus Aedilitatis.] Alluſit ad ambiguitatem muneris, & Verris nomen beſtiæ præferentis. Qui aut deponere &c.] Deponitur in ſequeſtri: accipitur ab eo, qui corrumpitur: recipitur, id eſt promittitur ab eo, qui pro iudicaturo ſpondet: pollicetur, qui apud ſe dicit aut præmiũ, aut ſententiæ poteſtatem eſſe. ſequeſtres ſunt, apud quos pecunia deponitur: interpretes, per quos inducitur pa-

ctio. Intra decem annos.] Recte dixit. hoc enim tẽpus, quo senatus iudicat, uictore Sylla ab ordine equitum transferente iudicia. Annos prope quinquaginta.] Tanto enim fere tempore equester ordo iudicauit lege Sempronia. Sublata populi Romani potestate.] Scilicet sublata prouocatione ad populum, hoc est ad Tribunos pl. Q. Calidius dãnatus dixerit, minoris sestertium tricies honeste n.p.d.] Q. Calidius, M. Calidij oratoris pater, ex Prætura Hispaniensi accusatus à Gallio, pro quo postea Cicero dixit, atque damnatus, cum sensisset iudicibus pecuniam contra se datam, in eos iudices, qui paruo pretio corrupti se damnauerant, exclamauit. Vel idonem, inquit, mercedem pro meo capite pacisci debuistis. hoc saltem honestatis esset in uocabulis, ut hominem prætorium non uili pretio uenderetis. & , Honeste, ironice dictum est.

Lis æstimata sit.] Hoc est pecunia, de qua lis fuit, & propter quam condemnatus est, in summam redacta, quæ de eius rebus exigeretur. Duæ enim pœnæ rei consequebantur damnationem, pecuniæ altera; in qua uel simpli, uel dupli, uel quadrupli ratio ducebatur: altera exilij. 73:

Qui ambo peculatus damnati sunt.] Quid hoc, inquiet quispiam, ad iudicium corruptum pertinet? respondebimus, litis æstimationẽ fieri nõ solum ex titulo propositi criminis, sed etiam ex alijs probationibus, quæ ex ante actis rebus apud iudices cõstiterint. hi, peculatus crimine proposito, etiam quas iudicando pecunias ceperant, reddiderunt. Similiter soluitur etiam illud, quod supra de pecunijs repetundis positum est. Qui

C. Verre Prætore urbano sortiente.] Sic hoc criminose dicit, quemadmodũ supra, Hortensio Prætore. & totum hoc magis inuidiose, quàm uere, dicitur: nam ipse Verres pro testimonio dixit, in Iuniano iudicio adulteratas fuisse tabellas suas, in quibus suppositi iudices essent ad sententiam corruptam ferendam.

Quem incognita causa condemnarent.] Cum causam ante non audissent. significat autem C. Fidiculanium Falculam, qui ad cõplendam Oppianici damnationem dicebatur esse suppositus. Quòd inuentus est senator.] Stalenum dicit ab utraque parte fuisse corruptum. quod aduersus eum recitatum postea, in Cluentiana oratione uix purgat, ubi dicit à solo Oppianico sestertium D C Caio Aelio Staleno iudici data pro numero iudicũ, qui corrũpendi essent. Vt discoloribus signis.] Iam supra dictum est. Signa autem alij ceratas diuerso colore tabulas, alij ab iudicibus appositas tabulis ceras diuersi coloris aiunt, ut hoc signum esset ad uoluntatem rei sententiæ scriptæ. Iuratorum hominum.] Iudicum scilicet, qui in læges ante, quàm iudicarent, iurare consueuerant. Se habere hominem potentem.] Hortensiũ uult intelligi: scit enim hoc nimis ualere ad minuendam eius auctoritatem.

Apud M. Glabrionem.] Prætorem præsentis anni, quiq; præesset huic iudicio.

74.

Neque enim ullam aliam ob causam popul us Romanus.] Per annos continuos tres populus Romanus illo tempore tribunitiam potestatem flagitabat. hoc Cicero utitur ad inuidiam iudiciorum & infamiam se=

natu iudicante. Qui Cn. Pompeio.] In inuidia tunc Pompeius fuit, quòd Consul redderet populo tribunitiam potestatem: sed totum Tullius ad sui temporis cõmodum refert, ut etiam Catuli sententiam in senatu demonstret.

74:

Cũ primũ concionem ad urbẽ Consul designatus.] Ad urbẽ, in urbe. & sic dici solet de ijs, qui cũ potestate prouinciali aut nuper è prouincia reuertissent, aut non dum in prouinciam profecti essent. Pompeius autem pro Consule de Hispania, Sertorio uicto, nuper uenerat, & statim habuerat concionem de restituenda tribunitia potestate, Palicano Tribuno pl. Homines in speculis sunt.] Scilicet equester ordo, & urbana plebs, & omnes, qui fauent tribunitiæ potestati.

Obseruant.] Modo speculantur, aliàs uenerantur. Virgilius,

» Præterea regem non sic Aegyptus, & ingens
» Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
» Obseruant.

Post legem tribunitiam.] Ex quo lex fertur de tribunitia potestate restituenda. Vnum senatorem uel tenuissimum.] Pauperẽ, qui, unde iudices corrumperet, non haberet. Dolabellam autem significat.

Quod tametsi non reprehendunt.] Potuit enim dici, Quid ergo? noxius si pauper sit, non est damnandus? Non gratia.] Vult amicum uideri Hortensij Verrem, sed tantummodo prædæ participatione sociatum. Non cognatione.] Hoc ad Metellum collegam Hortensij pertinet, qui illum, tanquam si sit cognatus, defendit. Mediocri uitio.] Vt si quis ni-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

mia ſeruitute patrocinium meruerit, aut aſſentatione aliqua defendi meruerit. Inueſtigare.] Ratione. Conſequi.] Via. hoc totum ad terrendos à corruptione iudices dicitur.

75:

Poſt hæc conſtituta iudicia.] Senatoria iudicia dicit, per hos X annos Syllæ legibus conſtituta. Qui iam pridem inuentus eſt.] Verrem dicit. Quo loco ſis.] In tribunali. Fac tibi paternæ legis Aciliæ.] Man. Acilius Glabrio legem Aciliam tulit de pecunijs repetundis, ſeueriſſimam, ut qua ne cõperendinari quidem liceret reum. Fortiſſimum patrem.] Man. Acilium Glabrionem.

75:

Sapientiſſimum auum.] Scæuolam dicit, iuris peritiſſimum, qui cum Cn. Piſone Conſul fuit quo anno Tib. Gracchus occiſus eſt. Grauiſſimum ſocerum fuiſſe.] Scaurum ſignificat. Scauri cõſtantiam.] Inde ſubiecit, quid ſit conſtantia. & animaduertendum, hanc eſſe artificioſam laudationem iudicum ad beneuolentiam, quæ tamen ab aſſentationis ſuſpicione ſemota eſt. Ad ſuſpicionem criminis.] Quòd multum rapuit. Ad rationem ſalutis.] Vt corruptis iudicibus reus reſeruetur. Serui deſignatorum Conſulum.] Mentionem facit illius rei, quam de Metello ſupra monſtrauerat, quòd Siculos domum arceſſitos iam ante conterruit. Quadraginta diebus interpoſitis.] Iis, qui ſunt per binos ludos, uotiuos, atque Romanos, quos alij bini conſecuturi erant, Victoriæ, atque plebeij. Cum hæc frequentia totius

Italiæ Roma discesserit.] Frequentiam dicit plebis rusticæ, cui uoluit iudicij exitu notam esse integritatem suam. conuenerat autem ex municipijs cuiuscunque modi multitudo, aut propter comitia suffragiorũ causa, aut ludorum uotiuorum, Romanorũ, Victoriæ, plebeiorum, aut ut censeretur apud Censores Gellium & Lentulum, qui tunc erant. Huius iudicij & laudis fructum, & offensionis periculum uestrum.] Figura Zeugma: ad singula enim subaudiendũ est, puto esse oportere. Faciam hoc non nouum, sed ab ijs, qui nũc principes nostræ ciuitatis sunt, ante factũ.] Verum dicit. etenim L. Licinius, & item M. Licinius, ambo cõsulares: Marcus uero etiam triumphalis fuit. hi cum accusarent L. Cottam, non usi sunt oratione perpetua, sed interrogatione testium causam peregerunt. Illud à me nouum cognoscetis.] In eo se dicit noui aliquid allaturum, in quo diligentius crimen expositurus est, quàm qui ante ipsum breuiter accusauerunt.

76.

Vt ubi id interrogando.] Apparet ex hoc dicto, testes suos etiam ipsum accusatorem interrogare consuesse. Argumentandi, dicendiq; sit.] Argumentari, est argumentis uti ad rem probandam: dicere, amplificatione uti ad rem, ad delectandum cõmouendumq; auditorem oratione perpetua. Si quis erit, qui perpetuã orationem.] Vides quòd argumẽtis se usurum non negat iam modo, quanquam perpetuam orationem se neget habiturũ in hac actione, quæ prima est. Si quis erit, qui perpetuam orationem, accusationemq;.] Bene hæc separauit; ut ostenderet, etiam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

*ſine perpetua oratione accuſationem tamen eſſe: ut
res non una, ſed ut duæ ſint.* Nunc id, quod faci=
mus, ea ratione facimus.] *Inconſequens locutio, &
obſcura non minus eſt, quàm illa in fine orationis pro
Ligario. niſi forte, facimus, ſemel ponitur.* Cum mul
ta libidinoſe, multa crudeliter in ciues, atque ſocios.]
*A' ſpecie cœpit, & ſubiunxit genus, dicendo poſtea, In
deos, atque homines. ſed non eſt uitium, quòd pro au=
xeſi poſitum, non pro ratiocinatione eſt.* Seſtertium
quadringenties.] *Diximus de hac quæſtione ſummæ
uariæ. in Diuinatione enim ſeſtertiũ millies dixit. quod
ſoluimus: quòd adhuc non erat inſinuata criminũ ra=
tio Ciceroni: & quòd ex perſona Siciliæ loquebatur,
augere uoluit ueritatem; & quoniam, ſpe dupli uel
quadrupli repetitionis, quãtumuis accuſatori progre=
di licuit. nam quamuis ſeſtertium quadringenties à
Verre petitum eſſet, ſeptuagies tamen dupli nomine
exigi iuſſus eſt; ad gratiam ne Hortenſij, an ſuam, an
etiam conniuentia Ciceronis ipſius, parũ comperimus.*

Dixi.] *Moris ueterum fuit, cum ſatis uiſum eſſet
fluxiſſe uerborum, hanc ſibi neceſſitatem finiendæ ora=
tionis imponere, ut dicerent ad ultimum, dixi, quòd
etiam, ab utraque parte oratione conſumpta, ut in con
ſilium dimitterentur, Prætor ſoleret pronũciare, Dixe
runt. bene ergo Tullius denuncians aduerſarijs com=
pendium breuitatis, hoc uerbo uſus eſt, Dixi. Non autẽ
hic finitur prima actio: inducentur enim dehinc à Tul
lio teſtes: quorum uerba in oratione conſcribere, nul-
lius elegantiæ fuit. multis autem diebus prima actio
celebrata eſt, dum teſtes Verris producuntur criminũ*

diuerſorum,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.27

diuersorum, dum recitantur publicæ priuatæq́; literæ : quibus rebus adeo stupefactus Hortensius dicitur, ut rationem defensionis omitteret; adeo perculsus Verres, ut abiret in exilium sua sponte. nec quid amplius in iudicio gestum est, nisi quòd Tullius metuens ne tantum negotium pene tacitum præteriret, finxit Verrem comperendinationi præsto fuisse, ut bis defensus accusaretur iterum. & quemadmodum uictoriæ consuluerat breuitate dicendi, ita laudem eloquentiæ tanquam repetita accusatione est consecutus reliquorũ conscriptione librorum, qui cæteros consequuntur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

COMMENTATIO IN III.
Ciceronis orationem contra C. Verrem.

ARGVMENTVM.

D EINCEPS *hæc omnia non dicta, sed scripta sunt contra eum. quod ita factum est. Fingit Cicero adesse in iudicio Verrem comperendinatum, & respondere citatum, & defendi. in cæteris enim orationibus defensor futurus, accusationis officium his libris, qui Verrinarum nomine nuncupantur, compensare decreuit, &, quoniã accusare multos indecorũ Tullio uidebatur, in una causa uim huius artis & eloquentiæ demonstrare. nã & bene intelligentes omnem uirtutem oratoriam, quæcunque in criminationibus constituta est, hic expressam uident: & cõtra ex hoc defensionum uim in cæteris orationibus & neruos eius ex hac uirtute cognoscunt, quæ in opprimẽdo exprimitur reo. Igitur rerum scena sic facta est, ut dicit Tullius, non autem acta res est.* ADEST, *inquit, Verres, respondet, defenditur. ergo cum prima actione accusatus sit, ac defensus Verres; nunc, uelut defensus iterum (sic enim mos erat) in altera actione, accusatur ad ultimum rursus oratione perpetua. crimina repetundarum, & alia pleraque ex anteacta uita sæpe firmantur. sumitur etiam hinc sæpe defensio. omnis enim confirmatio ab attributis personæ, et negotio sumi solet. ergo attributa personæ maxi*

me in anteacta uita quæri solent: negotio, in ipso crimine. Libros igitur pro qualitate criminum Tullius diuidens, anteactis unum dedit, hunc scilicet solũ; crimini ipsi repetundarũ quatuor, unum de iure dicẽdo, alterum de re frumentaria, tertiũ de signis, quartum de supplicijs. ad hanc enim similitudinem poeta Virgilius Minoem iudicem apud inferos, tanquam si Prætor sit rerum capitulũ, Quæsitorem appellat: dat ibi sortitionẽ, ubi urnam nominat: dat electionem iudicum, cum dicit, Consiliumq; uocat: dat cognitionem facinorum, cum dicit, Vitasq; & crimina discit. Ergo hic liber, qui de anteacta uita est, statum necesse est coniecturalem habeat. Capita autem quatuor ipse Tullius fecit, diuidendo totam hanc occasionẽ in ea, quæ cõmisit Verres primo in Quæstura, deinde in Legatione, tertio in Prætura urbana, postremo in Prætura Siciliensi. cum autem omnes eius actus Quæsturæ nomine, Legationis, Præturæ urbanæ, Siciliensisq; quadripartita librorum diuisione cognoscãtur: anteacta eius omnia hoc libro cõprehensa sunt ad eorum fidem, quæ post dicentur. Prooemia sane huius libri in simulatione constituta sunt, quasi ueræ accusationis in Verrem audentem adesse, atque defensum: in exhortatione iudicum ad recte iudicandum: in minis contra aduersarios: & in exhibenda ratione officij sui, cur ita maluerit accusare, ut prima actione tantum testibus uteretur. quæ omnia eiusmodi sunt, ut nõ tã noua dicere, quàm dicta libri superioris instaurare uideatur. Post hæc omnia ipsius Ciceronis per honores Verris cum criminibus iunctos diuisio per ordinem tẽporũ currit.

76:

N EMINEM uestrum ignorare arbitror iud.] Hoc totum figmentum est Ciceronis, ut sequẽtium librorum uera actio uideatur. nam Verres iam sua sponte elegit exilium. Respondet.] Recte dictum est, respondet. nam apud ueteres & iudices, & rei, & accusatores, & defensores citabantur à præcone Prætoris. Patior iudices.] Cum dolere debuerit, restitit sibi, patise, & æquo animo ferre dicit, ut pugnam uictoria consequatur.

77.

Neque enim salus ulla maior reip.] Eadẽ repetit, quæ in prima actione dicta sunt, è rep. esse damnari Verrem. Diligenter reiectis.] Reiectos iudices pro electis intelligi cõuenit. ibi enim reiectio iudicum, ubi & retentio, cõtinetur. in reiectione autem accusatoris, uel fides accusationis, uel præuaricationis perfidia, ut supra dixi, apparet. Et prope depositam.] Desperatæ salutis. sic & Virgilius,

» Ille ut depositi proferret facta parentis.

Postremo ut esset hoc iudicatum.] Subauditur, accessi, ἀπὸ κοινοῦ ad omnia, quibus hoc uerbũ in hoc sententia conuenit. Reus est enim nocentissimus.]

» Terentius: Et habet, quod det: & dat nemo largius.

» & de persona: Fatuus, insulsus, tardus stertit.

Impie, nefariæq; commisit.] Nefandum, est non fandum: nefarium, quod sacra polluit, farre pio solita celebrari. ergo nefarij sacrilegi.

77:

Agunt eum præcipitem.] Proprium Ciceronis &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

in orationibus, & dialogis, & in epistolis sæpius eandē sententiam dicere, & uti eloquentiæ diuersis modis, ijsdem sententijs, tamen aliqua occasione repetitis. nam & hic repetitio furoris, in qua uidetur insaniæ Verris causam uelle monstrare. est enim hic locus de supplicijs irrogatis; ubi ostendit, ciues Romanos Verrem pro prædonibus occidisse. Regiones uero, cerimoniæq;.] De signis & furtis tacet modo, quasi minus idoneis ad furorem auaritiæ. Supplicio communi.] Aestimatione litis, & exilio. Cui damnari expediret.] Quia minor in damnatione pœna, quàm in concione populi Romani, & in eorum animaduersione.

78.

Non istum maius in sese scelus &c.] Subtiliter etiam iudicibus comminatur. Non id tempus.] Quod inuidiosum senatui est. Non is reus.] Qui ēst nocentissimus. Non id tempus.] Quod inuidiosum senatui est. Non id consilium.] Quod ex optimis uiris lectum tale est, ut, si quid in ipso culpæ fuerit, sperari melius ex senatu non possit. Ne actor quidem.] Tullius scilicet, in quo omnia ad uincendū parata. Ad aliud iudicium.] Populi scilicet, & equitum Romanorum. Alieno nomine.] Quæstores urbani ærarium curabant, eiusq; pecunias expensas et acceptas in tabulas publicas referre consueuerant. alieno autem nomine dicit, Carbonis nomine, & exercitus eius: nam Consulis & militum eius nomine pecunias ex ærario sumptas auertit, conuersus ad Syllam bellis ciuilibus. uel alieno nomine, ad frumenti emptionem, quod Siculis non persoluit. De capite.] Hoc in Si=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

cilia fecit gratiosius in decumanos, ut frumentum in auctione promissum ab decumanis, usibus populi Romani cum illi refragarentur à plicito de summa detraxerit, minusq; eos inferre passus sit annonæ populo Romano. quod illicitum probatur multis documentis.

* M. Marcelli, & P. Africani monumenta.] Signa concessa & reportata Siculis à M. Marcello & Scipione Africano. nam Marcellus donauit, quæ uictis Syracusis asportare iure belli potuerat: Africanus uicta Carthagine reportauit, quæ uictis Siculi ademerant Pœni. Meditetur de ducibus hostium.] Hic crimen de supplicijs esse cognoscitur: in hoc enim libro hæc latius explicantur.

78:

Quos in eorum locum subditos.] Captis prædonum ducibus, Verres illos quidem remisit accepto præmio: pro illis autem mercatores innocentissimos partim trucidauit, partim domi suæ priuatim reseruauit, quòd diceret timuisse se, ne sibi crimini daretur, eos ipsos à se pecunia liberatos esse. Vsque dum per me licuerit.] Quantum in ipso fuerit. An hoc? domi suæ priuatus, quod est maiestatis crimen, hostes publicos habere non dubitauit: sed finem fecit huius audaciæ me cogente, qui institi ut de eius domo in publicam custodiam ducerentur. Quò me iam pridem uocat populus R.] Se dicit, quia Aedilis est factus, ut defendat libertatẽ populi Romani. Qui cognitores homines.] Hoc genus defensionis in iure cognitor dicitur, maxime cum de alicuius statu agitur. ipse alibi, Cognitorem iuris sui. Quinque & XXX.] Ac per has

totus populus Romanus. Principio tres fuerũt, Tatiensis una à Tatio rege, Ramnensis altera à Romulo, Luceres altera à Lucumone, siue Lucretino, siue à luco, quem lucum Asylum uocauerat Romulus. post de nominibus Sabinarum plures fuere, quibus deprecatricibus parentum bellum maritorumq; finitum est. ad postremum XXX & V factæ. Obtinuerunt autem nomen aut à tributo dando, aut quia primo tres fuerunt, unde etiam Tribuni dicti. Religionem.] Quia iurati testes dicebant. Latumijs.] Latumiæ carcer Syracusis. Latomiæ autem Siculorum lingua, id est lapicidinæ dicuntur, loca cæsis lapidibus execta.

79.

De loco superiore.] De Rostris, quippe qui Aedilis sum factus. Quo in numero è uobis complures fuerunt.] Alia enim sortitione nunc sedent: alia in diuinatione constituendi accusatoris fuit. Inimicitias iustas.] Ad aliud argumentum uictoriam suam interpretatus. simpliciter fatetur quod in diuinatione expugnauerat, non idoneam fuisse causam accusandi Verris Cæcilio cõmentitiam simultatem. an iustas inimicitias non magnas dicit? ut è contrario Virgilius, Iniusto sub fasce uiam dum carpit.

Cum id postularet.] Bene addidit, quia in Diuinatione huiusce rei mentio facta non erat. Vim in inquirendo tantam habui.] Dicit plura crimina inueniri potuisse, quàm inuẽta sunt, si uellet Tullius nõ ad legem repetundarum inquisitionem facere, sed ad uniuersa, quæ cõmiserat Verres. nam certe quantum abstulerit ex Sicilia Verres, non quantum flagitij com=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

miserit, dicere accusatorem causa compellit.

79:

Ne quis de mea fide.] Et Verris pecuniosi rapinis inuidiosum; & apud iudices plurimum ualet: ut non sine causa de eorum constantia Cicero dubitare uideatur. & ualet ad suspicionem magnopere, immo opinionem, uel potius fidem redempti Hortensij & fautorum Verris ad defensionem eius: quo se quoque è suspicione hominum non excepit Tullius. Sciebam, in reijciendis iudicibus.] Multi, inquit, ita subtiles fuerunt præuaricatores, ut in tota actione fideles actores esse uiderentur: qui tamen non effugerunt suspiciones hominum, cũ in reijciendis iudicibus uersarentur. reijciens enim malos, et retinens bonos, uerus accusator intelligitur. qui uero contra facit, & sit impedimento cæteris, astu tegat, de hoc intelligitur quòd præuaricator existat. Et est bona occasio cum causa laudantis iudices oratoris. Post hunc statum reip. quo nunc utimur.] Qui est per X annos, ex quo Sylla uicit, ex quo iudicat senatus. Quam iste laudem.] Vitat argumentum, quod ipse in libris rhetoricorum reprehendit, & commune appellauit. Qui cum P. Galbam iudicem reiecisset.] Bonum. M. Lucretium retinuit.] Malum scilicet. sed tamen scire uos conuenit, hunc Lucretium à Cicerone esse reiectum. neque enim præsentem iudicem uituperare fas fuit. Reijci passus esset.] Ac per hoc reiecisset ipse. Contra honorem meum nihil posse debere.] Quia non sum Aedilitate deiectus. Deinde reliquis diebus.] Apparet, multis diebus prima actione accusatũ productis testibus Verrẽ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

80.

Non enim spolia C. Verris.] Vt quadruplator, qui de condemnati bonis ipse aliquid sumam. Sed existimationem. Vt bonus ciuis existimarer. Cum causa.] Cui rei contrarium est, sine causa. Reip. consulere.] Subaudiendũ est ad omnia, meum fuit.

Abstulerit.] Pro suo sustulerit, persuasum sibi habuerit, & crediderit.

80:

Quãto periculo uenturi simus ad eos iudices.] Vult intelligi: metuendũ esse senatui, ne equites Romani iudicent; quos non solũ pro integris, sed etiam pro inimicis nobilitatis uult populus Romanus iudices esse.

A` porta subito ad iudicium retraxisset.] Hoc comminiscitur Cicero, ut credamus ueram fuisse secundã actionem; quæ secundum ueram gestorum fidem non dicta, sed scripta est. Non sine causa.] Corruptis iudicibus scilicet. Nunc ne nouo querimoniæ genere.] Astutia Ciceronis hæc fuit, utendo testibus; ut nihil reliqui esset Hortensio, nisi ut eos interrogare posset. dicẽdi autem facultatem nullam ei dedit, nihil ipse dicendo. etenim metuebat, ne, si locũ dicendi inuenisset Hortensius, breuitatem temporis longa oratione consumeret; ut secunda actio ad alios iudices, qui corrumpi possent, aliumq; Prætorem post Cal. Ian. perueniret, Consulibus futuris se & Metello, fautoribus Verris. hæc ita sunt, quemadmodum dicimus. sed Cicero sic proponit querelam Hortensij, ut & iniusta & ridicula esse uideatur. & est ordo. nunc ne nouo querimoniæ genere uti possit Hortensius, morem illi geram.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Hic tu fortasse eris diligens.] Apostrophe ad ipsum Hortensium; qua ostendit, non posse se cogi uti oratione perpetua, & omnibus horis suis, si nolit uti. & mire horis dixit, cum dies sint plurimi; ut ostendat nimiam diligentiam, & eas horas dicentis dictione esse complendas. ueteres præterea horas generaliter dicebát more Græcorum.

81.

Quod mihi lex mea causa dedit.] De commodo proprio licet unicuique detrahere, præsertim cum inde aduersario nihil possit esse incommodi. Ea re quidem.] Vt quæstionem propositam infirmaret, causam propositionis affinxit, quæ sibi solutioné propositi, quá uolebat, afferret. Adimo enim comperendinatum.] Comperendinatum pro comperendinatione posuit. & est sensus. aufero uobis molestiam bis dicédi. sed quid? dices utile esse bis dicere? & mihi ego denego hác utilitatem: in qua re cur me accuses, nó habes. aut enim comperendinatio propter me magis, quàm propter te, est instituta: aut non magis propter te, quàm propter me. si enim numerum dicendi consideres, ex æquo res est: si ordinem, ego sum prior & ultimus. nam simul accusator dixerit, respondet prima actione defensor: et rursum comperendinato iudicio dicit prior defensor, & defensionem tanquam duplicem in medio positam obruit ultimus accusator. Glaucia primus tulit.] Ante legem Glauciam de comperendinatione, aut statim sententia dicebatur, si absoluendus esset reus: aut, Amplius, pronunciabatur, si uideretur esse damnandus, cum dixissent iudices, Non liquet, hoc est, obscura causa est. itaque ea pars interposita dilatione dicebat,

in cuius peroratione uidebatur obscuritas. cōperendinatio uero utriusque partis recitatio est. Alij sic adnotant. comperendinatio est secunda actio. item comperēdinatio est ab utrisque litigatoribus inuicem sibi denūciatio in perendinum diem. nanque cum in rem aliquam agerent litigatores, & pœna se sacramenti peterent, poscebant iudicem; qui dabatur post trigesimum diem. quo dato, deinde inter se in perendinum diem, ut ad iudicium uenirent, denunciabant. quò cū esset uentum, antequam causa ageretur, quasi per indicem rem exponebant. quod ipsum dicebatur causæ cōiectio, quasi causæ suæ in breue coactio. Alij sic. inter comperendinationem & ampliationem hoc interest, quòd cōperendinatio ex una tantum re dabatur, cum causam iudex nō intelligeret. & omnino, si uidebatur iudicibus bona causa, absoluebant reum: si mala, non statim damnabant, sed hac excusatione parcebant. nam cum condemnandi nota esset C litera, absoluendi A, ampliādi signum N L dabant, quo significabant non liquere: unde ampliatio nascebatur. Iudicari.] Dici sententia absolutionis. hoc significat id, quod sequitur.

Cito absolui.] Iudicari. Tarde condemnari.] Ampliari. Aciliam legem.] Acilij Glabrionis, patris huiusce Prætoris: de quo etiam supra dixit. quæ lex neque comperendinationem, neque ampliationem habet. Mittam in consilium.] Id est, perorabo. nā mittere iudices in cōsilium, est dimittere iudices ad sententiam dicendam, ubi, allegatis omnibus argumētis, orator dixerit, Dixi. 81:

In hoc quidem genere causarum.] Coniecturalē

ſcilicet. Seſtertium quadringenties] In Diuinatio=ne, millies, dixit. ſed cur ita uariauerit fidem ſummæ, iam in ſuperioribus diximus. Nomina ſua exegiſſe.] Tituli debitorum nomina dicũtur, præſertim in ijs de=bitis, in quibus hominum nomina ſcripta ſunt, quibus pecuniæ mutuæ datæ ſunt. cui rei contrarium eſt, mu tuas accepiſſe. ergo nomina, debita, uel debitores.

Hæc eadem ſe audiſſe dicerent.] Apud antiquos et de auditione teſtimonium dicebatur.

82.

Vt in teſtibus interrogandis.] Tenere debemus, in=terrogationes teſtiũ & accuſatoris, & defenſoris eſſe, & eius, qui producit, & eius, contra quem producun=tur. Sed etiam populus R.] Qui circum ſubſellia coronam fecit. Interpoſuiſtis accuſatorem.] Qui iſte ſit accuſator, uel quem accuſet, in priore libro iam notauimus. quòd autem dicit, menſes mihi tres cũ eri=puiſſetis, hoc dicit: C & X dies inquirendi in Sicilia poſtulaui. conſequens erat, ut, etiã ſi quinquageſimo die rediſſem, ut redij, ſtatim accuſarẽ. quod ne poſſem facere, interpoſuiſtis accuſatorem quendam eiuſdem ex Achaia rei, qui ſibi C et VIII peteret. ita factũ eſt, ut, quamuis ego feſtinato rediјſſem, ille adhuc profici=ſceretur non potuerim tamen agere, donec cõplerentur illo abſente C & VIII dies. ſic enim erat à Prætore legibus ordinatum, ut, ſi intra centum & octo dies ille inquiſitor Achaicus adueniſſet, priore loco ageret. ita factum eſt, ut prope tres menſes ſine ludorum impedi=mento ad agendum appoſitos ſine cauſa Tullius amiſe rit aduerſariorum dolo. centũ enim & octo dies plus,

quàm tres menses, sunt . Vt cum horis nostris.] XX diebus scilicet. hi enim dabãtur ad accusandum legitimi, totidemq; defensori ad respondendũ. Ne, quem nemo prima actione defendere ausus esset.] Testes tabulæq; facti dari solent : itaque ab accusatore dantur. non facti non dãtur testes : ergo nihil prosunt à parte defensoris. quid ergo facit pro defensore? oratio scilicet, cuius potestatem Hortensius non habuit tacente accusatore. non ergo defendere Verrem non ausus est, sed, quia nõ poterat ut uolebat, in totũ prætermisit Hortensius. Si, quam diem qui istum eripiendũ redemerunt.] Fingit Tullius peruenisse se ad pactionem eorũ, qui in se susceperant procurationem corrũpendorum iudicum, & liberandi Verris. quos ita in cauendo scripsisse dicit, pro eo se promittere corrupturos esse iudicium, si post Cal. Ian. de Verre iudicarent.

82 :

In eã diem ego.] Essem stultus, inquit, si, quã diem illi in promittendo elegerant, ego in accusando non refugissem, præsertim cum possem effugere, si imprudens nõ essem. Nunc mihi tẽporis eius, quod mihi ad dicendum datur.] Alij fecerũt hoc dies XX, alij pauciores, alij plures. Aut ex isto, quem sui simillimum produxit.] Reprehendunt homines stultissimi Tulliũ, quòd in filio Verris innoxiam lædat ætatem, ignorantes illum accusatoria arte prouidere, ne in epilogis productus ab Hortensio conciliet misericordiam iudicũ patri. Lenonum, aleatorum, perductorum.] Lenones sunt scortorũ, perductores etiam inuitarum personarũ, & in quibus stupra exercita legibus uindicantur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Quæstor Cn. Papirio Consuli fuisti.] Vno nomine Cn. Papirij Carbonis & tempus criminis significauit, & crimen. legitur tamen & Consule. Obtigit tibi consularis.] Prouincia, subauditur. Dissensio ciuium.] Leuiter dixit bellum ciuile grauissimum Syllæ cum Marianis.

83.

Quid sentire debueris.] Cum quibus facere.

Ac sorte.] Potuisti enim, & debuisti, si nolles, repudiare illam sortem, aut susceptam tueri. Pecunia attributa.] Quæ in stipendium militum de ærario à tribunis ærarijs adnumerari Quæstori solet. ergo Verri adnumerari intelligitur. Voluntatis assensionisq; eorum.] Syllanorum scilicet. Compilarit.] Pilos peruellerit; sic fraudauerit furto, ut ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit. Ad nobilitatem.] Hoc est ad suos. totum hoc per ironiam dicitur. Accepi, inquit.] Referri ad ærarium ratio solet pecuniæ publicæ à Quæstoribus. Verres igitur retulit. sed Tullius hoc reprehendit, primo falsam hanc breuem relationem esse, deinde idcirco acceptã, quia proditor Carbonis fauorem sibi apud Syllam comparauerat. nam paucis uerbis, quid acceperat, quid reliquerat, dixit.

Dedi stipendio, frumento, legatis.] Hæc omnia nomina sunt erogationum: quibus, aut stipendium militibus dedisse se, dicit Verres; aut frumentum coemisse in annonam exercitus; aut Legatis, & Proquæstori in sumptum dedisse: eis enim alimenta de publico dabantur.

83:

Cohorti Prætoriæ.] Comitibus consularibus. Ve-

teres enim omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellauerunt. unde & prætorium tabernaculum eius dicitur, & in castris porta prætoria, & hodie quoque præfectus prætorio. Pro Quæstore.] Id est, pro officio quæstorio. significat autẽ Quæstoris annonas. sibi imputat pecunias publicas datas Verres. accepi, inquit, uicies ducenta triginta quinque millia, quadringentos decem & septem nũmos. Reliqui Arimini sexcenta millia.] Hæc summa cum ratione cõsentit. Hoc modo aut tu Hortẽsi, aut ego.] Ambo enim Quæstores fuerant. Quæ ne falso quidem potuit.] Non enim uerisimile est, tantæ pecuniæ rationem duobus uersiculis confici potuisse. Oppidũ sibi elegit Ariminum.] Hoc oppidum Albinouanus Syllæ prodiderat, dux ipse Marianus. Recita denuo. P. Lentulo, L. Triario Quæstoribus.] Hoc est caput lectionis relatarum à Verre rationum ad ærarium totius Quæsturæ eius. Non ut honos, & dignitas.] Pro nobilitatæ pugnãte Sylla cõtra Marianos. hac enim de causa se transfugisse aiebat Verres, ut dignitas & salus nobilitati restitueretur. Idem fecisses, quod anno post M. Piso.] Exemplo urget Verrem; ut ostendat, quid facere potuisset, nisi furtum pararet.

84.

Beneuenti esse iussit.] Beneuentani plerique Syllani erant. Non modo non existit.] Emergit, exoritur, exurgit. Malleolo occiso.] Oratorie pro mortuo occisum dixit. Quæ in istum ualebant crimina.] Apertius hoc postea dicturus est Tullius. etenim accusator Dolabellæ uolens indice Verre uti con-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

tra Dolabellam, librum criminum communium Verris & Dolabellæ Verri ostendit, & promisit hæc se crimina non obiecturum, si sibi Verres & causam omnẽ Dolabellæ proderet, & testimonium aduersus eum diceret. quare Verres Dolabellam, cui Legatus, & pro Quæstore fuerat, oppugnare cõpulsus est. Inimicos autem accusatoresq; Dolabellæ, Cæsarem dicit. nam Scaurus Dolabellam alium accusauit, nec damnare potuit.

Miser cum esset.] Miserum pro innocente Tullius
» ponit. sic alibi: Et erunt, qui illũ, si hoc fecerit, non im
» probum, sed miserum; me non diligentissimum Con
» sulem, sed crudelissimum tyrannũ existimari uelint.

Ex communi calamitate.] Ex Syllanis temporibus scilicet: ne diceret de Sylla, clausit, ut diceret, Sylla mihi iussit, Sylla hoc fecit. Circunscripto.] Sublato, circũducto, ac prætermisso. aliàs decepto significat.

Posteaquam Cn. Dolabellæ.] ἀνακεφαλαίωσις de Dolabella. nam supra de eius damnatione dicebat.

85.

Est alius mihi locus.] De signis scilicet. an peculatus, si hinc euaserit Verres? Aestimatũ.] Imposito pretio exactum, secundum legem repetundarum.

85:

Ita magni fluctus eijciebantur.] Extra fines litoris exibant. Temporibus exactis.] Mensibus exactis.

» Sacra putatur.] Sacra mari colitur medio. elegerunt potius sacra dicere, quàm, id quod in consuetudine est, sacrata. Vt ne Persæ quidem, cum.] Dario Xerxeq; duce. Dijs hominibusq;.] Quia non solũ hostes erant, utpote barbari, uerum etiam more gentis

suæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

suæ nulla dijs in terris templa cõdenda esse credebant, præsertim cum uni Soli, quem uenerarentur, uix mũdus ipse sufficeret. Erant ergo & ædium sacrarum & simulacrorum euersores.

86.

Equos, muneraq;.] Quærendum cur equos à cæteris muneribus separauit. an, quia Asiani magno pretio æstimãt equos? Quem quõdam in Comitio uidistis.] Licebat enim mutua hæc signa deportare Romam Aedilibus ad ornatum ludorum, & rursum socijs reportare. nec hoc crimen distulit in orationem, quæ est de signis: quia specialiter crimen & breue est; nec habet, quod adijci possit. Iunonis Samiæ.] Hinc Virgilius,

Posthabita coluisse Samo.

Non ad Prætorem, sed Romam deferri oportere.] Atqui legimus, de Oppio & de Procilio non apud populum Romanũ depositas esse querelas, sed apud eos, sub quibus agebant aut Quæsturam, aut Legationem. Legatus autẽ Verres non Neronis, sed Dolabellæ erat.

Cum obsignandi gratia uenissem.] Moris fuit, ut accusator obsignaret domum, & clausa omnia eius, quem accusaturus erat; ne qua furtorum indicia aut in uasis, aut in signis, aut in literis constituta, ab eo remouerentur. Ad omnes columnas.] Locus intercolumnium dicitur. In silua.] In uiridario. Sub dio.] Id est, sub cœlo. cœlum Græci τὸν δία dicunt: sed ita declinatur, hoc diũ, huius dij, huic dio, hoc diũ, ò dium, ab hoc dio. Quandiu alium Prætorem.] Metellum scilicet, cum iudicibus, quos in horum locũ,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

quemadmodum supra dixit, subsortiturum se Verres esse credebat. Nostris testibus, quàm horis tuis.] Vsus est enim prima actione Cicero magis testibus suis, quàm temporibus, id est sibi ad dicendum lege datis.

89:

Quæsitorem.] Legitur & Quæstorem. si Quæsitorem; illum ipsum Glabrionem, cuius cura est ut socijs omnia rapta reddantur; si Quæstoré, eũ, ad quem rediguntur pecuniæ ex proscripti bonis, & à quo socijs adnumerantur. Sectorem autem dicit æstimatorem redemptoremq; bonorum damnati, atque proscripti; qui spem sectatus lucri sui, id est secutus spem æstimationis suæ, bona omnia auctione uẽdit, & semel infert pecuniam uel ærario, uel socijs. contra hos igitur iam pugnat Verres, inquit Tullius, subtrahens omnia signa, non cõtra me, qui illum, etiam subtractis signis, testimonijs tamen possum cõuincere. Trierarchus.] Naui triremi præpositus. Triremis ternos remorum ordines habet. ita & biremis, & quadriremis, & deinceps dicuntur. Quem omnia intus canere dicebát.] Cum canunt citharistæ, utriusque manus funguntur officio. dextra plectro utitur: & hoc est foris canere. sinistra digitis chordas carpit: & hoc est intus canere. difficile autem, quod Aspendius citharista faciebat, ut non uteretur cantu utraque manu, sed omnia, id est uniuersam cantionem, intus & sinistra tantum manu complecteretur. unde omnes quotquot fures erant, à Græcis Aspendij citharistæ in prouerbio dicebantur, quòd, ut ille carminis, ita isti furtorum occultatores erant. ualet hoc prouerbiũ & in eos, qui multũ intesti-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

niſ ſuiſ commodiſ conſulunt præter honeſtatem. Ar-tificio ſuperaſſe.] Vt interius poſitus eſſet, qui intus cantare cõſueuerat. Pergæ fanum antiquiſſimũ.] Apparet oppidum Pergã uocari, cuius nominatiuus caſus Perga eſt: ergo aduerbium loci, Pergæ. Fanum, religioſiſſimum templum, unde fata petuntur.

87.

Quid de L. Scipione?] De quo cum ſenatus ambigeret, utrum idoneus eſſet, qui in Aſiam contra Antiochum mitteretur; P. Scipio Africanus, frater eius, Legatum ſe ei obtulit ad id bellum gerendum, & uictoriam reportauit. Quid de L. Mummio?] Legatorum populi Romani uiolatorum cauſa bellum aduerſus Corinthum Græcã urbem geſſit populus Romanus, eamq́; deleuit duce Mummio. cur autem Græcorũ triumphorum ponit exempla? quia de ſignis loquitur, quorum copia apud Græcos eſt conſtituta. Omnes erant eiuſmodi.] Boni ſcilicet. P. Seruilius.] Bona occaſio promerendi iudicis cum obteſtatione coniuncta. hic enim bellum in Cilicia geſſit, deq́; ea triumphauit captis Coryco, Olympo, Faſylide, tribus magnis eius terræ urbibus. Legatus quæſtorius.] Legatum ex Quæſtore agens. Per triumphum uexit.] Ferculis enim ſigna ante triumphantem uehi per pompam ſolebant.

87:

Ad ærarium perſcribenda.] Hæc fuit ueterum diligentia, ut, quod quiſque de ſubiugata prouincia per triumphum apportauiſſet, perſcriptum in tabulis in ærario reponendis conſeruaretur. Figuram, ſtatũ.] Status eſt circa geſtum ſitumq́; membrorum: figura

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

circa ornatum & habitũ uestis, insigniũ, & armorũ.

Certe maior est.] Non uideo, quid apportet hic sensus. nihil enim mirum, diligẽtiorem esse Seruilium, quàm Verrem, si ita est. nisi forte, quod ait, Certe maior est, sic accipiamus, quasi dicat, Verre maior est: et quod subiunxit, argumentum sit, uirtutis, quàm uoluptatis, maiorem esse fructum. Dices tua quoque signa.] Oratoria πλάσει hanc sibi obiecit quæstionẽ, quæ genus confessionis in se habet. nam Aedili atque Prætori Hortensio, & item Metellis, rapta ex prouincijs signa ad ornandum forum & Comitium commodauerat Verres. olim enim, cum in foro ludi populo darentur, signis ac tabulis pictis partim ab amicis, partim è Græcia commodatis utebantur ad scenæ speciem, quia adhuc theatra non fuerant. Comitium.] Locus propter senatum, quò coire equitibus, & populo Romano licet. Qui se iudiciorum dominos.] Hortensiũ, cæterosq; nobiles. Ex Asia, atque Achaia.] Vnde fuerant ista signa per furtum sublata. Ab socijs per scelus ablata, ereptaq;.] Nam solebant magistratibus commodare reddenda.

88.

Habeo & ipsius, & patris eius accepti tabulas.] Id est, acceptarum pecuniarũ. legitur &, Ab eo, &, Accepi. moris autem fuit, unumquenque domesticam rationem sibi totius uitæ suæ per dies singulos scribere, quo appareret quid quisque de redditibus suis, quid de arte, fœnore, lucro'ue seposuisset quoque die, & quid item sumptus damni'ue fecisset. sed postquã obsignandis literis reorum ex suis quisque tabulis damnari cœ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

pit, ad nostram memoriam tota hæc uetus consuetudo cessauit. dicit igitur Tullius, habere se & patris eius tabulas, quoad uixit, et ipsius Verris, quoad cōfecisse dixit. ex quibus proditur, quàm multæ tabulæ pictæ, quot signa apud cū nulla emptionis origine furto capta noscantur. remoraturq; in eo, quòd se dicat Verres non ex aliquo tempore cœpisse literas domesticæ rationis facere, sed ex aliquo tempore destitisse: quod factum nullo exemplo defendi potest. Quoniam quidem cū imperio ac securibus.] εἰρωνεία μετὰ συγχωρήσεως. *Cum imperio ac securibus, bene: quia non licet negotiari magistratibus, sed priuatis.* De Antonio.] *Hic est M. Antonius dissolutissimus curator totius oræ maritimæ, Cretæ mortuus: de quo ipse dicet, Postquā M. Antonij infinitū illud imperium senserant: & quem Salustius ait perdundæ pecuniæ genitum, & uacuum à curis nisi instantibus.* Est aliqua etiam huiusce rei ratio.] *Vel mala, uel bona. dicit ergo, etsi non bonam, apparet tamen esse aliquam rationē. Aut ipse hoc dicit. bona ratio nunquā scribēdi, iudiciū perseuerans de tabulis non conficiendis: aliquando cœpisse, correctio erroris in melius: destitisse cum cœperis, mala ratio: est enim inconstantia, & mutatio quædā in deterius.* Vsque ad M. Terentium, & C. Cassium Coss.] *Ab horum Consulatu uidetur tabulas Verres rationū suarum destitisse consignare: quamuis à præsenti tempore non longe abest.* Alio loco, cuiusmodi sit, considerabimus.] *Scilicet ad tegenda furta pertinet ista prætermissio rationum, ne, conscriptis ijs, quæ ante habuit, et ijs, quæ nunc habet, extraordinaria re=*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

rum possessio cerneretur. Atque uiinam neges.] Cum enim confiteris; etsi improbe, uideris tamen aliquid dicere, cum dicis, emi, non rapui. si autem negaueris; & conuinceris, & huiusmodi defensione nudaberis. Impluuium.] Locus sine tecto in ædibus, quo impluere imber in domum possit. Quæ sectorẽ expectant.] Repetundarum causa ita se habet, ut, si conuictus reus sit, atque damnatus, pecuniam reddat æstimata lite, hoc est in pretium redactis omnium furtis: quam summam pecuniæ proscriptis eius bonis sectores curabãt. Sectores autem dicti sunt, qui spem lucri sui secuti, bona condemnatorũ semel auctionabantur, proq; ijs pecunias pensitabant singulis: ac postea pro compendio suo singulas quasque res pecunia populo uenditabãt. sola ergo hæc duo signa dicit apud Verrem relicta, asportatis ad amicos cæteris signis.

At credo.] Transitus ad aliam criminũ speciem. non enim hæc, quæ ante acta sunt, sic dicit, tanquam Siciliensia crimina, propria huius cognitionis; quæ per singulos libros constat esse diuisa, ut de iure dicũdo, de frumentaria, de signis, de supplicijs. Ad summum Græcorum otium.] Dixit hoc secundum illam sententiam de Græcis habitam, quos otiosos & leues esse cõsensum est. Cũ iste à Cn. Dolabella efflagitasset.] Ergo nõ è republica ire coactus est; sed, ut mitteretur, ambitione perfecit. Nicomedes autẽ Bithyniæ rex est, Sadala Thraciæ, ambo socij populi Romani. Ianitorem quendam.] Ianitorem cum dixisset, addidit Quendam, ut ostenderet non appellatiuum nomẽ esse, sed proprium. Videant.] Si in promptu res est.

Inuestigent.] Quam non uideant. & ideo posterius positum. Homo factus ad istius libidines.] In nascendo sors est, in faciendo industria. bene ergo non natum, sed factum dixit: non enim naturam perductores procreare Verri, sed ipsum sibi docendo post eos fingere.

89.

Cum suæ partes essent.] Id est, uicissitudo tangeret. simul enim ostendere uult, nec suscipiendum sibi esse nunc hospitem; &, cum suscipiat, condignũ solere suscipere. Vna cupiditate.] Vna uel præcipua: uel uere Vna, extra quam non iure, non more, nõ honestate moueretur. Ius suum.] Ne Rubrium pateretur. Laborabat.] Bene, quia inuitus susceperat hospitem se indignum.

89:

Quid opus esset.] Vt mulieri scilicet uis afferretur. Græco more biberetur.] Grandibus, inquiũt, poculis, & meracis potionibus, qui non intelligunt dicta Ciceronis: & hoc putant græco more potare. Est autem græcus mos (ut Græci dicunt) συπεῖν κυαθιζομένους, cum merum cyathis libant, salutantes primo deos, deinde amicos suos nominatim. nam toties merũ bibunt, quoties et deos & caros suos nominatim uocãt.

Poscunt maioribus.] Sunt, qui producta scilicet O litera poscunt legũt, quasi sæpe potant. sed, poscũt, prouocant intelligendum est: ut sit sensus: prouocant se inuicem. maioribus autem poculis poscunt, id est petunt: ut subaudiatur, bibere.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

90.

Quærunt, quid optimum factu sit.] Adeo non græca leuitate res gestæ sunt, sed agitato consilio defensa libertas. Leuius eorum peccatum.] Magna ui oratoria, etiam parcere, peccatum dicebāt, inquit, quia Verri parcebatur; sed tamen leue, quia Legato. Sic iste multo sceleratior, & nequior, quàm ille Adrianus.] Cinnanis temporibus cum C. Fabius Adrianus, ut alij aiunt, Legatus, ut alij putant, pro Prætore, uel Prætor, prouinciā obtineret Africam, Vticæ in prætorio suo uiuus ustus est, quòd corrupto seruitio ciuitatis illius de principum nece conspirasse dicitur. sed opportune Tullius causam tacet illatæ necis in Adriano, & inultam mortem eius ostendit: quem dicit oratorie nō in prætorio, sed domi suæ uiuum crematum. &, Ille, sic dixit, ut de notissimo uideretur loqui.

90:

Accensus Neroni.] Accensus nomen est ordinis, & promotionis in militia; ut nunc dicitur, princeps, uel commentariensis, aut cornicularius. hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Interpellauit.] Interpellare, est mediam alterius orationem interrumpere, uel actione se alterius interponere. Apparet ergo, Hortensiū, quamuis diu multumq; tacuerit, Tettiū in medio testimonio perstrinxisse, quòd diceret Philodamum adeo malā causam habuisse, ut à C. Nerone damnatus sit. Putasse non oportere.] Reprehensio iudicati ab ea parte, qua causæ deriuatio facit, ne nobis iudicata obsint. non enim causam Verris

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

releuatam esse, sed illos damnatos, quòd, quoquo modo, occisum hominem esse constaret.

91.

Pertimuit iste.] Mire orator, non Verrem uindicare morte Philodami, sed crimen suum releuare potuisse: quorum alterum iniuriam passi est, alterũ male sibi conscij. Contendit ab eo.] Extorsit. Togati creditores Græcorũ.] Noluit dicere equites Romanos; sed Togatos dixit, & Creditores Græcorum, ut ostenderet causas gratificationis in Verrem. Accusator apponitur.] Non dicit, accedit, sed à Verre scilicet subornatur. Et ex creditoribus Lampsacenorum.] Et hic causa gratiæ in persona ostenditur accusantis. Vt de Philodamo amplius pronunciaretur.] Mos ueterum hic fuerat, ut, si absoluẽdus quis esset, statim absolueretur: si damnandus, statim damnaretur: si causa non esset idonea ad damnationem, absolui tamen non posset, amplius pronunciaretur.

Quid ego nunc in altera actione.] Hic apparet, etiã in ampliatione sic alteram dici, quemadmodum in comperendinatione. Cn. Dolabellæ spiritus?] Plus significauit dicendo spiritus, quàm si animositatem cõtentionem'ue diceret.

91:

Perpaucis sententijs.] Per nimium. paucis sententijs autem eum dixit dãnatum, ut ostenderet uix paucos inuentos, qui, ad opprimendum eum, numerũ damnationis implerent post ampliationem. Idcircò ne exercitum, atque hostem relinquebas?] Recte dixit: bellum enim à Dolabella gerebatur in Cilicia.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

92.

Sed etiam spoliatum auxilijs.] Auxilijs pro auxilio, Quæstoris scilicet. aut Auxilijs ipsius pecuniæ, quæ auertebatur. sic Virgilius:

» Auxiliumq; uiæ ueteres tellure recludit
» Thesauros.

Ad inimicos tuos.] Accusatores scilicet causarum. Nisi damnato.] Non posset enim rationes falsas ad ærarium referre Verres, nisi damnato Dolabella, qui redarguere mentientem præsens ualeret. Testimonium tuum, quod apud Neronem dixisti.] Contra Philodamum. Bellum ne populo R.] Sic enim ad Neronem scripserat Verres. Nisi publice satis factum sit.] Nisi decreto publico traditi ad pœnam sint culpæ auctores. satisfacere est enim, tantum facere, quantum satis sit irato ad uindictam. Et ciuitati bellum indici.] Vt Corinthijs, ut Tarentinis. Lictorem tuum.] Cornelium scilicet. Legitimum tempus ad ulciscendum.] An uitio magistratus? accepto enim successore ad magistratum accusari possunt.

93.

Et ais, iudicium esse factum.] Locus reprehensionis contra iudicatum; ne prosit Verri, Philodamum esse damnatum. In alios transtulisse.] Non in Philodamum. Neque in eos, quos tu insimularis.] Dixeris, uel accusaris. sensus hic est. & alios, inquit, non Philodamum, accusasti: & ij ipsi, quos accusasti, damnati non sunt. Vbi hos persequeris?] Subauditur, nusquam, ἐν ὑποκρίσει.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

93:

Ab accusatore interrogatus.] Verres scilicet, productus in causa Philodami, & interrogatus. loqui enim, nisi interrogato, testi nō licebat. interrogatur autem & ab eo, contra quem productus. Cur imminuisti ius legationis?] Qui potestatem suam in administrādo non defenderit, imminuti magistratus, ueluti maiestatis læsæ, reus est. Quòd is Ephesi.] Ephesus ciuitas, in qua Dianæ numen peculiariter colitur. Sed etiam inter hostium tela.] Inuidiose orator hoc addidit, cum de magistratu dicat, nō Legato. nam Legatorum, in fœderibus faciundis, uel legibus pacis belliq; discendis, sancta corpora iure gentium atque inuiolata seruantur.

94.

De sua classe.] Habent enim Milesij præsidiariam classem, ex fœdere præbendam populo Romano maritimis necessitatibus. Myoparo nauigij nomen est. L. Magio, & L. Phannio.] Hi transfugæ facti à Mariano exercitu, apud Mithridatem agentes, ab eodē rege ad Sertorium missi erant de paciscenda societate belli aduersus Romanos: quos in Italia iam positos, & ad Sertorium festinantes, & hostes iudicauerat, & inquirendos mandauerat senatus. hi tamen ad ultimū ad Romanos, prodito ex magna parte Mithridate, redierunt. Vsque à Dianio ad Sinopem.] Dianium Hispaniæ maritima ciuitas, Sinope Ponti est, ubi rex Mithridates erat. Renunciationemq; eius.] Quia renunciauerat, nauem à Verre L. Magio uenditam fuisse.

94:

Non solum illud perscribunt, quod tum prohibiti

ſunt, ſed etiam cauſam adſcribunt.] Hoc eſt, non ſolum prohibitos ſe ſcribunt, ſed cur ſe magiſtratus ipſe prohibere curauerit, ne, cum oporteret, in literas publicas referrent quod geſtũ eſſet. Qui tametſi Februarium menſem.] Hic eſt menſis, quo frequens ſenatus poſtulatis prouinciarum, legationibus audiendis datur.

Et Conſulum deſignatorum nomen expectant.] Et, Extimeſcunt, legitur. nam utroque uerbo idem ſignificatur. Hortenſij autem & Metelli opibus dicit Legatos Mileſios poſſe terreri, ne de myoparone dicant; præſertim cum ad beneficia petenda uenturi ſint Februario menſe; & in manu ſit Conſulum, quando, & quemadmodum referant ad ſenatum. et bene Nomen Conſulum dixit, ut potentiam demonſtraret eorũ, quorum etiam nomen formidinem efficit. Religione adducti.] Quia iurati teſtes produci ſolent; non ſolũ, ne falſa dicant; uerum etiam, ne, quæ uera ſunt, taceant. Legum domeſticarum metu.] Patriæ ſuæ legum, quibus coguntur de incommodis patriæ non tacere. C. Malleolo Quæſtore Cn. Dolabellæ occiſo.] Suſpicioſo uerbo uſus eſt. nam non inſiſtit, ut probet à Verre occiſum eſſe: ſed ita uult uideri, quia Verri mors eius lucro fuit. Alteram tutelæ.] Filij Malleoli tutor factus eſt Verres.

95.

Syngraphas fecerat.] Inter ſyngraphas & cætera chirographa hoc intereſt, quòd in cæteris tantum, quæ geſta ſunt, ſcribi ſolent; in ſyngraphis etiam contra fidem ueritatis pactio uenit, &, non numerata quoque pecunia, aut nõ integre numerata, pro tempo=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

raria uolũtate hominum ſcribi ſolent more inſtitutoq; Græcorum: & cæteræ tabulæ ab una parte ſeruari ſolent; ſyngraphæ ſignatæ utriuſque manu, utrique parti ſeruandæ traduntur. Extrema cera.] Vltima tabula, ultima parte tabulæ. Expenſa Chryſogono ſeruo.] Quæritur, cuius ſeruo. Verris ſcilicet, non Malleoli. Quadrarint.] Solida facta ſint; ut neque plus quidquam, neque minus inueniatur in ſumma. ubi enim ratio ſine fraude eſt, difficile eſt ſexcenta, detractis quadringentis, quadrare, & ſolidari, uel ſolida fieri, quin aut minus, aut plus aliquid reperiatur.

Nomen infimum.] Vltimum titulum. infimum autem, ut appareat falſum eſſe. Vt illa de Cn. Carbonis pecunia.] Et ibi enim, ſexcenta ſuperfuiſſe, mẽtitus eſt.

95:

Commune Miliadum.] Mire, Commune, rempublicam. Frumento imperando, æſtimando.] Licebat enim magiſtratibus in uſus ſuos frumentum accipere, ſi uellent, aut pro frumento pretium: quæ æſtimatio dicebatur: in qua re auariſſimi quique infinitã pecuniam contrahebant, iniquum pretium ſocijs imperando. Coria, cilicia, ſaccos.] Cilicia texta de pilis in caſtrorum uſum, atque nautarum. Dolabellæ æſtimatam.] Sub quo hæc Quæſtor Verres admiſit. Cõſiſtam in uno nomine.] Perſeuerabo, inquit, in eodem titulo quæſtorij criminis.

96.

Ex eodem genere.] Furtorum ſcilicet Verris. In ſua poteſtate ac ditione tenuit.] Obnoxium criminum conſcientia, & ſocietate cum reo Dolabella,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

cui pro Quæſtore fuerat, & Legatus. Homo adoleſcens.] Quia cupidius accuſauit, quàm grauiorem uirum decebat: ſed excuſatur ætate. Eorum omnium uoluntatem repudiaui.] Quia non, ut Scaurus, adoleſcens accuſo. Non accuſatorem maxime laudari uolo.] Accuſatorium nomen in totum uiro bono fugiendum eſt. uel hoc dicit, ſe uelle non ſatis accuſatorem uideri. tale eſt illud Terentianum,

» Eia, ne parum leno ſies.

Rationes ad ærarium.] Quia redargui potuit earum falſitas, ſi ante damnationem Dolabellæ more Quæſtorum rationes ad ærarium retuliſſet. ſic enim fiebat ante, cum de prouincijs Quæſtores Romam rediſſent.

Perinde quaſi exſcribendi.] Etſi occupaſſet accuſator tabulas rei, aut amicorum eius, tantum ad neceſſarios uſus licebat exſcribere, id eſt exempla tráſferre.

Qui nunquam rationes ad ærarium referat.] Hoc ideo, quia nec ſuperioris Quæſturæ, quæ cum Carbone fuit, rationes ad ærarium retuliſſet. Tribus uerſiculis.] Ait enim, Accepi, dedi, reliqui.

96:

Quæſtores quoque.] Bini Quæſtores in Sicilia quotannis erant ſingulis Prætoribus, Lilybætanus, & Syracuſanus. Omen magis, quàm cauſa.] Omen, auſpicium: cauſa, excuſatio. Omen autem ideo dixit, quia eius exemplum attulit Verres, qui pecuniarum damnatus eſt. Fece.] Reſiduis ſordibus. Nomina.] Tituli, & capita criminum. Quòd minus Dolabella.] In hoc capite, ut oſtendat falſitatem rationum Verris, dicit, non conueniſſe ſummas Dolabellæ

cum ipsius summis: in qua re uult credi, non Dolabellam, sed Verrem fuisse mentitum. Hinc illæ extraordinariæ pecuniæ.] Sordida lucra, & furta significat. ná eæ sunt, quæ neque de redditibus, neque de annonis, neque de aliqua legitima accessione, ut donationis, aut hæreditatis, uerbi gratia, uidentur adiectæ.

Hinc ratio cum Q. & Cn. Posthumijs, Curtijs.] Hi sunt, qui extraordinarias pecunias Verris tractabant: quæ in tabulis Verris nunquam scriptæ sunt, ne se ipse proderet, ac pecunias tátas suis literis indicaret. Hinc sestertium quatuor decies P. Tadio.] Et extraordinariarum Verris pecuniarum susceptor hic ostenditur Græcorum testimonio.

97.

Cui sit data, nihil ad me.] Oratorie, quæ probari non possunt, fingit se uoluntate negligere. Terentius:
» En, non dico. quasi non noris, tentatum aduenis.
Tabulas cum conficeres.] Quo modo ergo dicit, Verrem tabulas non habere, sed aliquo tempore cœpisse non scribere? hæc ergo tempora rationis tabulas confectas habent. His expensum non ferres.] Expensum ferre, est scribere, te pecuniam dedisse. Acceptum Curtij referrent?] Accepisse á te se scriberent, expensum tulisse te sibi scriberent. Vt ex utroque genere.] Summa diuisionis & actionis Præturæ urbanæ & criminum C. Verris, in duobus constituta, iurisdictione, & sartis tectis.

97:

Qui auspicato á Chelidone.] Auspicari dicuntur ineuntes magistratus. & quia chelidon, id est hirúdo,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

urbem frequentat, facete urbanam prouinciam Chelidonis auſpicio meretricis dicit eſſe ſuſceptam. Neque cenſus eſſet.] Neque centum millia ſeſtertium poſſideret. nam more ueterum cenſi dicebantur, qui centum millia profeſſione detuliſſent. huiuſmodi adeo facultates cenſus uocabãtur. Alij ſic intelligũt. Neque cenſus eſſet, hoc eſt neque cenſus eius in quinquenniũ illud eſſet factus, quorum annorum ſpatio inſtaurari cenſus ſolet apud Cenſores, quorum adminiſtratio per luſtrum, hoc eſt quinquẽnium, extenditur. An tentatus.] Tanquam ſcire quis uellet, qualem ſe Prætorem fuerit præbiturus. Appellat hæredem.] Iniurioſum uerbum in perſona Prætoris. appellatio enim eſt inferioris ad potiorem.

98.

Cum intelligam, legem Voconiam.] Voconius legem tulerat, ne quis cenſus, hoc eſt pecunioſus, hæredẽ relinqueret filiam. hoc ergo caput edicti eſt legem Voconiam probantis Prætoris. Non improbum, nõ inofficioſum, non inhumanum.] Hæc enim teſtamenta non ſolent ualere. nam improbum, contra leges: inofficioſum, contra merita: inhumanum, contra pietatẽ.

Sua ſponte ſcelerata, ac nefaria eſt.] Maleficia ſponte, & non diſputatione iuriſconſultorum, ſed naturali interpretatione fugienda ſunt, ut ueneficium, parricidium, & cætera; quæ etiam nullo prohibẽte euitanda ſunt. Cornelia, teſtamẽtaria, nũmaria.] Lex Cornelia nummaria, quæ de moneta, ne quis priuatus pecuniam faceret. Ex

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

98:

Ex certo tempore.] *Vt etiam id, quod ſemper reprehenſum eſt, tamen à certo tempore in iudicium ueniat, & à certo tempore plecti poſſit.* Rata eſſe non patietur?] Hoc totũ ἐν ὑποκρίσει: *ut quaſi per indignationem dici uideatur, & interrogatiue.* Cedò *mihi leges* Atinias, Furias, Fuffias.] *Iſtæ omnes de iure ciuili ſunt, nihil continent criminum capitalium, publiciq; iudicij.*

99.

Bona, *fortunasq;.*] Bona *in ipſis poſſeſſionibus, fortunæ in fructibus earum.* Eripies *igitur pupillæ togam prætextam?*] *Toga communis habitus fuit & maris, & fœminarum: ſed prætexta honeſtorũ, toga uiliorum: quod etiam circa mulieres ſeruabatur.*

99:

Hoc *populus* Romanus *non manu uindicaſſet.*] *Confuſa locutio: abundare enim uidetur* Non. *Poſteaquam ius prætorium conſtitutum eſt.*] Ex *quo ius prætorium ſtabilitũ eſt. ſic hoc dixit, quaſi diceret, poſt conditam urbem* Romam, *aut poſt hominum memoriam, ex quo eſt ius prætorium.* Tum *uti proximum quenque potiſſimum hæredem eſſe oporteret.*] Si *is inteſtatus mortuus eſſet.* Ita *ſecundum eũ poſſeſſio daretur.*] Q*uaſi ab inteſtato agnati eius ſuccederent, quamuis diceretur teſtamentum feciſſe, ſi tamẽ tabulæ non proferrentur.* Et *hoc uetus edictũ, tranſlatitiumq; eſt.*] Translatitia *ueteres dixerunt nõ noua, nec nuper inuenta, ſed aliunde translata.* Si *habuiſſet iſte edictum.*] Q*uale ſupra translatitiũ dixit eſſe.* Lege *ageret in hæreditatem.*] Experiretur

iure, quemadmodum probaret se hæredem scriptum esse; & possessioné à Prætore peteret. Aut pro præde litis uindiciarũ, cum satis accepisset, sponsionem faceret. ita de hæreditate certaret.] Aut peteret, inquit, ut possessor esset: aut acciperet ab aduersario satis pro præde litis uindiciarum, & ipse sponsionem faceret: & ita de hæreditate certaret. Lis uindiciarum est, cum litigatur de ea re apud Prætorem, cuius incertũ est quis debeat esse possessor: & ideo, qui eá tenet, satisdat pro præde litis uindiciarũ aduersario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione facturũ, de qua iurgium esset. Rursus sponsione ipse prouocatur ab aduersario certæ pecuniæ, aut æstimationis, quá amittat, ni sua sit hæreditas, de qua contendit. Prædes ergo dicũtur satisdatores locupletes pro re, de qua apud iudicem lis est; ne interea, qui tenet, diffidens causæ, possessionem deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta deserat. Si possessor, sponsionem non faciet.] Subauditur, est: hoc est, si possessor est, sponsionem non faciet.

100.

Quid id ad Prætorem?] Bene dixit. cum enim incertum sit, cuius debeat esse possessio; cur Prætor dicat, si possessor est, quasi iã probauerit possessorem esse eum, qui incubauit? ergo, à quo pretium accepit, possessorem illum uocat, & uetat eum facere sponsionem: & cum in possessionem mittere Prætor ipse deberet; quem nõ dum misit, iam possessorem appellat. Ergo quia possessor est, nõ moues possessione: si possessor nõ esset, nõ dares.] Cõtrarium posuit, ut ostenderet im=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

probitatem gratificati Prætoris. Ergo nec adimere tibi licet possessionem incubāti, nec dare iure poscenti. quod cum utrunque fieri oporteat, cur hunc possessorem nominas, à quo corruptus es, quasi eū, quia possessor dicitur, mouere de possessione nō posses? Si de hæreditate ambigitur.] Caput est edicti Verris. Hoc trāslatitium est.] Ciceronis uerba sunt. Qui se dicat hæredem esse.] Verba Verris iniusta. dabo, inquit, si quis tabulas testamenti bene obsignatas protulerit. Sequitur, dabo, inquit, si se tantū hæredem factum esse dixerit, quamuis ille testamentum non proferat. Apparet, Verrem contra Minutiam gentem fuisse corruptū ab eo, quem ante possessorem appellat in edicto, quam ei possessionem paratus est dare. Ipse in Siciliensi edictio.] Figura prolepsis. non enim adhuc peruenimus ad Siciliā: cuius crimina, in accusatione futura sunt; in tempore, præterita. Capite Anniano.] Proprie iuris capita dicuntur.

100:

In quibus ita intercessit.] Intercedere, ut uidetis, etiam Prætor Prætori solet, ut Piso Verri, appellatione causæ ad collegam facta. Quàm plena ac referta Chelidonis.] Plebeia quædam clientula Verris Chelido fuit, quæ illum etiam moriens fecit hæredem: qua causa impune illam meretricem appellat orator.

101.

Tribunus pl.] M. Lollius Palicanus. Cuius rei.] Nō in eodem negotio, sed generaliter, cuius criminis, id est crudelitatis. Suo tempore.] Cum age=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

tur de supplicijs. Viros bonos, & honestos.] Quo modo igitur fallunt mortui uoluntatem, cum ad Verrem adeunt? an uetuste bonos pro magnis, honestos pro diuitibus posuit? an bonos, & honestos, ut ipse crediderat? Dat eis possessionem.] Iniuste. aut enim solui potius debuit testamentum, quod cõtra legem Corneliã factum fuerat; aut integrum cum uoluntate mortui permanere.

101:

Lex est: pœna est.] Accusetur, inquit, cum fecerit, & damnetur: hoc Prætoris est; non, prohibere ne faciat. qui enim ius dicit, factorum iudex est, non futurorum, duntaxat in ciuilibus causis. O modestũ ordinem.] Quia ordinem dixit, equitum Romanorũ ordinem dici quidam putant: sed libertinos significat; quorum non cõditionem, sed more suo, quasi honestorum, ordinem uocat. C. Sulpitius Olympus fuit.]
* Vetus locutio. eminus est Vulturnus Capua tria millia passuum. Ex edicto istius, quod edictũ Sacerdos nõ habuerat.] Edictum in causa ueteri nouum adhuc ostendit, ut nummarium probet. nam ex ipso negotio uidetur edixisse Verres, ut omnis libertus nõ paterno tantũ, sed etiã patroni filiæ sextam relinquat hæreditatis. L. Gellius.] Sine ornamentis nomen posuit, quia per se clarum est consularis & nobilis uiri.

102.

Aduẽtitia.] Quia ab alienatione hæreditas ueniebat.

102:

Non alienus à matris eius genere, & nomine.] Qui putant εἰρωνικῶς pronunciandũ, non uident contra testis suæ dignitatem nunquam dicturũ Ciceronem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

fuisse. ergo simpliciter accipiendum est. uult enim patrem Verris diuisorem fuisse, matrem honestiorem intelligi. Tabulas protulit.] Per quas probauit abisse à se pecunias certis nominibus inscriptas. non enim Verres scripserat se accepisse: sed illo tẽpore, unde, & quo modo, & per quos dederit, scriptũ in tabulis ostendit. Quo maximarum rerum frequentissimæ quotidie aduocationes fiunt.] Vel uti consulantur, cõueniẽtibus aduocatis, uel ut alterutri parti apud arbitros adsint, uel ut ipsi iudices in rem aliquam capiantur.

103.

Quibus de sartis tectis.] Harũ rerũ cura propria Censoribus datur, id est sartorũ tectorum. uerum hæc cum cæteris inite aut Aediliũ cura est annua. Prætores, nisi senatus decreuerit, de hac re minus laborant. Sine ullo intertimẽto.] Detrimentum uel unius partis dici potest: intertrimentum non ad unius partis spectat, sed dantis & accipientis.

103.

Nullam columnã, quæ ad perpendiculum esse posit.] Perpendiculũ linea laterum æqualitatem probat, à summo ad imum altitudinem probans. hoc cum in columnis omnibus, tum maxime in structilibus euenit, in quibus aut media, aut ima crassiora sunt.

104.

Sartis tectis quæ dominata est.] Addidit, quæ, ut esset plenum dictum: nam sarta tecta dicuntur. Frugalissimus homo.] Parcus & attentus. Castissimus.] Quo magis indignum sit ad meretricem uenisse.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

104:

Etenim iudicium id, quod propè omnium fortunarum.] Causam Mustius pecuniariam habuit Tullio defendente; cuius oratio non est edita. Foro ornato.] Hæc fieri ludis solebant, qui in foro etiã tũ dabantur. Ab eo mancipe, quem ipse apposuisset.] Rabonio scilicet fabro.

105.

Veteratorium.] Acutum, callidum. Quod est igitur remediũ? quod?] Repetit Quod, ut deliberantis cũctatio uideatur inesse uerbis eius. In bonis, prædibus, prædijsq; uendũdis.] Bona prædia dicũtur bona satisdationibus obnoxia, siue sint in mancipijs: siue in pecunia numerata: prædia uero domus, agri. hæc omnia uẽduntur, si rationi publicæ locator sartorũ nõ respõderit. Ad hoc autem hæc omnia sunt obnoxia, ut pro sua uoluntate agat redemptor operis, quidquid suo periculo facit. tu autem Verres, cum ego populo Romano sim obnoxius & prædibus, id est fideiussoribus, & prædijs appositis, tu mihi non exactor sis operis, sed dominus uoluntatis? Vt optima conditione sit.] Ad hoc, inquit, astrictus redemptor tenetur populo Romano, ut optima cõditione, quod uult, de redemptione sua agat. & tu eũ excludis, quem solũ admitti oportuit; ut ad eius pecuniam, ac sumptum operis, quem illi imputaturus es, alius accedat. Prædibus, & prædijs.] Prædia sunt res ipsæ, prædes homines, id est fideiussores, quorũ res bona prædia non uno nomine dicuntur. Populo cautum est.] Aerario scilicet. Corriguntur leges, cẽsorie. quod enim uideo.] Non εἰρωνικῶς pro

nunciandũ. Socium ne admittito.] Eum, qui tradere ædem debebat. Ne'ue partẽ dato.] Aliud enim socius, aliud particeps. qui certam habet partem, nõ diuise agit, ut socius. Ne'ue redimito.] Ne ipse iterũ à se redimat, aut per suppositam personam alter ei redimat.

105:

Cuius prædia subierant periculũ.] Satisdatorẽ dicit fuisse D. Brutũ. Si quid operis causa rescideris.] Satisdet damni infecti redemptor nouus ueteri, si quid pro necessitate operis in æde læserit. Qui redimit, redemerit.] Rabonium significat. Qui à uetere redemptore acceperit.] Pupillum dicit. huic iubet satisdare Rabonium, hoc est ipsum sibi. nam cum sit tutor pupilli, utrobique res eius agitur.

106.

Hoc opus bono suo quoque] Verbum est res diuersas simul comprehendens, hoc est bono latere, integris mẽsuris, apta arena, utili calce, machinis idoneis, proba materie. Manupretij machinæ.] Manupretiũ dicitur, ubi non tam materiæ ratio, quàm manus atque operis ducitur. De populo accedere.] Hucusque à capite quod est, At enim, interrogatiue pronunciandũ est. & contra responsiue, Omnes reiecti sunt. Omnia, inquit, facta sunt, ne quis de populo redemptor fieret, qui aut pupillo parceret, aut cõscius prædæ Prætoris esset. Sed quæritur, qui fieri potuit, ut, cum ex Idibus Septembribus in Calendas Decembris diem operi faciũdo præstituerit, omnes angustijs tẽporis excluderentur, in tanta facilitate operis faciendi, quantam ipse ostendit, cũ diceret, minus esse operis illas quatuor colũnas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

reponere, quàm unam ab integro nouam efficere. Respondetur, Ciceronem impensam operis paruam putare, non moram. sed has, inquit, angustias temporis nõ timuit Rabonius propter cõiuentiã Verris. Neque Calendis Decembris, neque Nonis, neque Idibus.] Religiose in me * nominat uultu * diuo * nouit Idus Calen. * Cicero Nonas addidit, quamuis hoc pronũciatione soluatur. Et cũ irrisione hoc dici uidere possumus.

Istam diem quo modo assequitur?] Quo modo accurrit ad diem? 106:

Putabat se aliquid defensionum habiturum.] Vt diceret, adeo nullũ apposuit redẽptorem, ut post diem præstitutum operi nõ ab eo susceperim opus, nec in acceptum retulerim. Vt uno minus teste haberet.] Vt de tot, qui contra se sunt, testibus unum Rabonium detraheret. Cum die cæteros exclusisset, tum in eius arbitrium ac potestatem uenire nolebat.] Præstituendo diem angustissimã operi, duas res assecutus est Verres, inquit: & cæteros exclusit cõditione temporis, & ipsum Rabonium in sua potestate habuit; qui uidebat quidem sibi prædam eripi à Verre, sed non se commouebat metu temporis præfiniti. Qui sibi ereptã prædam arbitraretur.] Rabonius scilicet à Verre sibi arbitraretur lucrum redẽptionis ereptum. Quòd iam iste ferre non poterat.] Nimis enim erat inuidiosum.

Raboniј tabulæ.] in quibus scriptum est, ad Verrem pecuniam peruenisse, quam Rabonius tutor pupilli nomine dedit Verri, tanquam si ipse à pupillo acciperet. Gracchi credo, aut Saturnini.] Seditiosorum Tribunorum pl.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

107.

Sine bulla.] Simul cum prætexta etiam bulla suspendi in collo infantibus ingenuis solet aurea, libertinis scortea, quasi bullientis aquæ sinus cõmuniens pectusq; puerile.

107:

Dubitamus, quid iste in hostium in præda molitus sit.] Scilicet, cum piratarum nauem cepit, & prædam omnem ad se auertit. Ex L. Metelli manubijs.] Ex æde Castoris, quam de manubijs L. Metellus extruxerat; qui Metellus subactis Dalmatis Dalmaticus appellatus est. Manubiæ autem sunt præda imperatoris pro portione de hostibus capta. A' signo Vortumni in Circum maximum.] Signum Vortumni in ultimo uico Thurario est, sub basilicæ angulo flectentibus se ad postremam dextram partem. Vortumnus autem deus inuertendarum rerum est, id est mercaturæ. Circus autem maximus est idem, in quo nunc Circenses spectantur. Quam tu uiam thensarum, atque pompæ eiusmodi exegisti.] Sic exegisti. Exigere uiam dicũtur magistratus, cum uiciniam cogunt munire quã diligentissime sumptu facto. Thensæ autẽ sunt sacræ uehicula: pompa ordinum & hostiarum. Thensas alij à diuinitate dici putant: alij, quòd ante ipsas lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducunt. Orbita autem duas res significat. nam orbita & rota ipsa intelligitur, & uestigium rotæ in molli solo. Intercessisset contra legem Corneliam.] Vt Tribuni pl. aliorum quoque magistratuũ capessendorũ potestatem haberent. persuasisse dicitur hanc legem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Opimius. Contra alicuius hominis nobilis uoluntatem.] Catulum significat, qui tunc princeps fuit Syllanæ factionis. Paucos homines, ut leuissime dicā, arrogantes.] Catulum, Hortensium, Curionemq; significat. 108.

Manubias detrahere conatus sit.] Spolia quæsita de uiuo hoste nobili per deditionem manubias ueteres dicebant: & erat imperatorum hæc præda, ex qua, quod uellent, facerent. Nam de subsortitione illa Iuniana iudices nihil dico.] Sortitus erat iudices Prætor Verres in iudicio, quo Oppianicus accusatus est à Cluentio. reiectione utrinque facta, subsortitus est in eorū locum Verres, ut mos est, alios. damnato Oppianico, cū in inuidia res esset, quòd pecunia reus uideretur oppressus; & princeps illorum iudicum damnatus esset Iunius, quòd diceretur alios supposuisse, qui reum dānarent, non eos, quos Prætor fuerat subsortitus; etiā Verres ipse, ut hæc inuidia aduersus Iunium uera uideretur, sustulit, quos in suis tabulis habebat, et alios in litura scripsit, & obsignauit annulo non solum suo, sed etiam scribæ sui, quem furtorū participē suorū & diuitē fecerat, & annulo donauerat aureo. Eiusdem modi subsortitionem homo amentissimus suorū quoque iudicum fore putauit.] Obscurus locus, sed, ut opinor, hic sensus est. putauit, inquit, Verres eodem loco supponi potuisse iudices, qui se corrupti absoluerent, quēadmodum suppositi erant, qui Oppianicū cōdemnarant. nam Q. Curtius, sodalis eius, iudex quæstionis, subsortiebatur in locum reiectorum, quos iste redemerat, improbos iudices, quibus ad uenales sentētias pro=

ferendas ultimo die subiectis uteretur. Facile autē pro ueris iudicibus improbi supponi poterant uolente hoc iudice quæstionis, & illis patientibus, qui ueri iudices erant: quia nisi citati non considebant; & graue onus erat, & incōmodum iudicare. Q. Curtium, iudicē quæstionis.] Apparet hunc post hoc factum à Cicerone esse reiectum conuitio populi, qui in corona aderat.

Ex hac decuria nostra.] Decuriam modo ordinē, ac per hoc ex uobis: quia honestiorū decuriæ, inferiorum centuriæ dicebantur.

108:

Cuius mihi copiam quamlargissime factam oportebat.] Quæ scilicet non fieret, si pro uobis alij subijcerentur. Quos iste annuerat.] Quasi diceret, suggereret. Sine causa.] Non reiectis scilicet ijs, in quorum locum alios subsortiebatur. hoc est uestro nobis manente neque reiecto.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

COMMENTATIO IN quartam Ciceronis contra C. Verrem orationem, de Prætura Siciliensi, & primum de iuris dictione.

ARGVMENTVM.

HAEC sine dubio ad accusationẽ propositi criminis spectat oratio. nam in superiore anteactæ res sunt expositæ: quæ quia magis adiuuant accusationem, quàm ipsæ sunt principales, in unum librum coactæ sunt iudicio Ciceronis cursim enumeratis, quæ Verres Quæstor, quæ pro Quæstore, quæ Legatus, quæ denique Prætor urbanus admiserit. ubi uentum est ad causam ipsam, & Siciliensia crimina; quatuor libros edidit, unũ de iuris dictione, alterũ de frumento, tertium de signis, quartum de supplicijs: in qua distributione non ordo temporis, sed facinorum genera, & momẽta seruata sunt. Incipit autem à laude Siciliæ, & egreditur ad crimen Dionis, deinde Sosippi, & Epicratis. Sed de iure Siculorum euerso frustra quidam Ciceronem reprehendunt, quòd non inde cœperit: cũ superiora crimina non egeant eiusmodi tractatu, qui ad sequentia pertinet; & oratoris cõsilio à magnis ijsdemq; clarioribus sumẽdum esset exordium. itaque post hoc de Heraclio, de expressis honoribus ab inuitis, de Epicrate Bideno, deq; rebus capitalibus, de Sopatre, de Sthenio: quæ omnia genus unum criminũ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

efficiunt : quod est de iure dicundo . alterum de senatoribus, de sacerdotibus, de Censoribus pretio à Verre factis, de collatione in statuas, de publicanorũ cum Verre cõuenientia in furtis, de tabulis Carpinatij pecunias Verris extraordinarias continentibus. Genus causæ in omnibus Verrinarum libris admirabile . status principaliter coniectura .

109.

Ea me ad hoc negotiũ prouincia attraxit.] Hoc uero plus est, quàm quod in Diuinatione dixit, Suscepi causam reip. Princeps Siciliæ.] Tum cum Messana ciuitas seditione diuisa auxilium contra Hieronem per alios à populo Romano petijt : quod initium fuit discordiæ. Nunquam postea deficerent.] Apparet, quia post societates & amicitiam firmatam nihil tale commiserant .

109 :

In amicitia perpetua manerent.] Quæ nunquam defecerant. Signis, monumentisq; pulcherrimis.] Præparatio ad librum de signis. Denique ille ipse M. Marcellus.] Hic imperator cum esset, uicit, cepitq; Syracusas, & uictis pepercit. Quæ cum manu munitissima esset.] Ne quis diceret, Non fuit quod timeret. Cum ui consilioq; cepisset.] Ne quis diceret, Non potuit hostium urbem Sracusas. Quando illa frumentum.] Omne genus pensitationis in hoc capite positum est, canonis, oblationis, indictionis. Italico bello.] Sociali.

110.

Quæ forsitan ne sentimus quidem iudices.] Quædam commoda ita, ut non sentiantur, alia consequuntur, ut sanitatem integritas uirium. sentimus autem,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

si illa subtrahãtur: cuiusmodi est, quod nunc dicit, negotiatores Romani lucra faciunt, & locupletes sunt de opportunitate Siciliæ. Illam ueterem.] Bonam cõsuetudinem. Non hanc, quæ nunc increbruit.] Malam. Neque publicanus, neque negotiator odio sit.] Hæc sunt Romanorum hominũ per prouincias nomina. Aram legum.] Tribunal Prætoris, ac subsellia iudicum. Publico consilio.] Quia nõ potest negari, fuisse illos accusatores M. Lepidi; addidit, publico consilio; quasi illud omnes tunc fecerint.

Tametsi illum annum.] M. Lepidi Prætoris, qui accusari cœperat à duobus Metellis, Celere, & Nepote: qui cum legibus interrogassent, uicti eius apud populũ gratia destiterunt. Vt bis ex ea familia.] Semel, quòd proauus conseruauit uictor Syracusas: iterum, hic pronepos magistratu suo Siculos recreauit.

110:

Postquam M. Antonij.] Hic est M. Antonius, qui gratia Cottæ Consulis, & Cethegi factione in senatu, curationẽ infinitam nactus totius oræ maritimæ, Siciliam et prouincias omnes depopulatus est, & ad postremũ inferens Cretensibus bellum, morbo interijt. In neminẽ ante hunc.] Recte: quia Lepidus legibus tantum interrogatus, nec dum etiam cœperat accusari.

Postulata Consulibus, quæ nõ postulata.] Ne ipse in Verrem concitasse Siculos uideatur, uoluntatem eorũ in Verrem cum multis alijs rebus esse monstratam dicit, tum etiam quia petitiones ad senatum per Legatos Siculi tales miserunt, ut non tam beneficia postulare, quàm huius iniurias describere uideãtur, ut puta

cũ petunt, ne rei fiant absentes, quia Sthenius apud Verrem hoc passus fuerat; & alia huiusmodi. A' quo mea longissime ratio.] A' quo, à qua re, à quo negotio, accusationis scilicet. Publice, priuateq;.] Aut Legati, aut suas iniurias persequentes. At quẽadmodum iudices uenerint.] Obscurus sensus, & per hyperbaton cum parenthesi figura, & nouo modo, in sententia magis, quàm in uerbis explicatur. est enim sensus hic. at quemadmodum iudices uenerint, id est quàm animose contra Verrem, ex hoc cognoscite. & docet, quoties deterriti, & per quos, & quibus minis, accusandi tamen Verris non deposuerint uoluntatem.

Saluti enim potius illorum consulam, quàm uoluntati.] Hoc ideo, quia contra Metellum dicturus est Siciliæ tunc Prætorem.

III.

Quæstores utriusque prouinciæ.] Duos Quæstores habet Sicilia, Lilybætanum & Syracusanum. nam Prætori una prouincia est, Quæstoribus duæ. Præsto fuerunt.] Vt impedirent scilicet meam inquisitionẽ. sequitur enim, Non minus acres contra me fuerunt. apparet, cum triennio Siciliã tenuerit unus Verres, Quæstores tamen per annos singulos huic esse mutatos. Prætorem uero.] Ipsum Metellum, successorem Verris. Vna opera.] Quòd Romam uenerunt, aut quòd processerunt in conspectum iudicum. In laudando, atque repetendo.] Accusando repetundarũ.

Qua ratione isti amica sit.] Ob remissa munera, societatemq; prædarum. Alia ciuitas nulla iudices publico consilio.] Scilicet laudant aliæ, sed non pu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

blico cõsilio, per priuatos testes. supra enim dixit, Præter duas ciuitates, Mamertinam scilicet, & Syracusanam.

111:

Vis illa summi imperij.] Metelli Prætoris in Sicilia, & Romæ fratris eius Metelli alterius, Cõsulis cum Hortensio. Iniussu populi, ac senatus.] Magnifice * quidem Siculum tamen dicit & populum, & senatũ.

Testimonium publicum, mandataq; acceperant.] A' suis ciuitatibus scilicet. Vsu uenisse.] Contigisse.

112.

Statim Romæ, & ad Vrbem.] Præturæ ius. omnis enim magistratus, qui intramuranus non est, nec urbanus, etiã si administrator eius Romæ est, ad Vrbẽ » dicitur. Sallustius: Ii utrique ad urbẽ Imperatores erãt.

Maximam uno anno Pecuniam facere posset.] Cur uno anno? an quia diuinabat, Arrio sibi non successuro per triennium se fuisse in Sicilia futurum?

Cũ uideret in foro latrocinia.] Furta in æde Castoris, ac pro Rostris. In quarto actu improbitatis.] Fabula, siue tragica, siue comica, quinque actus habere debet. ergo & mire transtulit: & significatur, administrationes in republica Verris infames tanquã scenicos actus spectaculo omnibus fuisse. Nõ solum genera furandi, sed etiam nomina.] Species negotiorũ hominumq; significat. Quas ego istũ in Italia scripsisse arbitror.] Quasi in naui scribere non potuerit. sed hoc eo dicit, quia constat Verrem negotia Siciliæ extra Siciliam didicisse.

112:

Sacerdote Prætore.] Hic & temporis admonitio

est,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

est, & argumentum calumniæ Verris, de qua Sacerdos nihil contra hæredem statuerit. Quadruplatores.] Accusatores, siue delatores criminum publicorum sub pœna quadrupli: siue, quod ipsi ex damnatorũ bonis, quos accusauerant, quartam partem consequebantur. Ad Vrbem.] Iam supra diximus, quid intersit ad Vrbem, & in Vrbe. Iis, qui Erycinũ montem obtinebant.] Lilybætanus scilicet Quæstor, non Syracusanus. nam hos binos Quæstores annuos habuit Sicilia. Excursor & emissarius.] Sic uocantur conciliatores furtorum, quæ à magistratibus committuntur, atque internuncij. Paulo tamen cõsideratiorẽ.] Si consideratiorem, inquit, aliquatenus calumniatorẽ quæreret, reperire non posset.

113.

Veneri absoluit, sibi condemnat.] Sensus hic est: ita Verrem in causa bona tamen prædatum, quasi minus damni esset, si Dionem Erycinæ Veneri addicere uoluisset. Quod non debebatur.] Mire perseuerauit in causa, ut ostenderet calumniam fuisse Prætoris.

Quid ipsius Q. Cæcilij Dionis.] Ipsius, honorifice positũ est, quasi alicuius magni hominis. Qui tunc in Macedonia fuit.] Pro Consule scilicet: nam, ut opinor, Curioni successerat. Sed legis exceptio?] Qua non licet ut testimonium defensori denunciet accusator. E' Chelidonis sinu.] Alludit ad nomen, quod hirundo, quam Chelidona Græci uocant, ueri, id est tempori ueris, sit amica. Si commissum quid esset.] Cõmissa dicuntur, quæ contra testatoris uoluntatem facta, aut non facta ab hærede, mulcta aliqua

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

pœnaq; plectuntur. Ipsos XX annos.] Præscriptio temporis.

113:

Cognoscit.] Iam primum hoc peccatum. Ab
* duobus fratribus.] In uoluntate uideri patris dãno, & unam patris hæreditatem, & duos fratres. At enim ad Verrem pecunia ista non peruenit.] Coniecturæ status. Tentatur.] Mire contra Hortensiũ, qui improbos sæpe defendit. Verres calumniatores apponebat.] A' summo ad imum, hoc est à primis ad postrema. Volcatio sese dicunt dedisse.] Tollit cõiecturam, causam quærit. Ecquis Volcatio.] A' persona. Veniat nunc.] A' consequentibus. Sed cum ob tua decreta.] Collectio. Centum cohortes fugitiuorum fuissent.] Propter Athenionem dicit, qui dux fugitiuorum per Siciliam fuit. Sed in tua manu numeratum.] Diffinitiue. Nam si hanc defensionem probabitis.] Admittetis, accipietis.

114.

Non accepit ipse.] Sed non accepit ipse. Licet tollatis.] Pro eo quod est, iam tollite. Ad Q. Mutij innocentiam referatur.] Q. Mutius Asiam singulariter rexerat, adeo ut dies festus à Græcis in honorem eius constitueretur, qui diceretur Mutia. Missos faciamus.] Dimittamus à nobis de prouincia, eorũq; opera non utamur. Rationem reddendam nobis arbitremur.] Accusari non posse credamus. Et eos in concione.] Quædam præmia & honori, & lucro sunt, ut hastæ, uexilla, faleræ, coronæ ciuicæ. at annuli
* aurei ingenuitatis signa & liberationis à cura inuictæ publicarum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

114:

Qui iudicia dant.] Prætorum. Si, cum hæc à quopiam uestrum petita sunt, Prætor improbus, cui nemo intercedere possit.] In prouincia scilicet: nam Romæ appellari Tribuni possunt contra omnem potestatem. L. Octauius.] Verbi gratia hunc dicit, qui nunc in numero iudicum sedet, subtiliterq; laudat.

Vt Prætor in ea uerba iudicium det.] In uerba litis iure composito. L. Octauius Balbus iudex, homo &c.] Hæc sunt exempla uerborum, quæ in uerba iudicium dare fingit Prætorem improbum. Iuris & officij.] Ius ad doctrinam pertinet, officium ad uirtutẽ. L. Octauius Balbus iudex esto.] Iudicio suo fungatur Balbus in Seruilium. Si constat, fundum Capenatem P. Seruilij esse, neque is fundus restituetur Catulo.] Cuius non est. Memento autem, iudices præsentes esse, quorum nominibus utitur ad exemplum. Iudex esto.] Si non restitueretur fundus. hoc significat, coge, ut restituat. Aut condemnare eũ, quem non oporteat.] Quia de fundo exemplum dederat, subiecit clausulam etiam de condemnatione.

Si non accipit, quod te debere dicis, accuses: si petit, ducas.] Sensus hic est. si non acceperit creditor, quod se debere debitor dicit, accusetur: si petitur, condemnetur: idem scilicet. Duci iussit.] Vel reum fieri, & accusari eum, qui petitor esset, uel etiam damnari. Melius autem, duci iussit, in uincula uel in carcerẽ, intelligimus; quàm, duci iussit, dãnauit. Qui ciues Romani erant.] Subauditur, dabantur. Si Siculi essent.] Subauditur, rei. Tum si eorum legibus da=

ri oporteret.] Subauditur, iudicia. Qui Siculi.] Subauditur, erãt indices. Si ciues romani essent.]
» Subauditur, rei. sic Terentius: Hic in noxa est, hic
» ad defendendam causam adest: cum ille est, hic præsto
» est: tradunt operas mutuas. Verum ut totum genus complectamini iudiciorum, prius iura Siculorum.] Explanationem subiecit obscuræ rei.

115.

Domi certet.] Apud ciues suos. Suis legibus.] Siculis etenim apud ueteres non Romano tantum iure, sed & suæ cuiusque ciuitatis legibus agebatur. Ex P. Rupilij decreto.] Hic est P. Rupilius, qui quondam ex publicano factus Consul, postea X Legatorum sententia leges Siculis conscripsit. Cum alternæ ciuitates reiectæ sunt.] Apparet ex hoc dicto, primum petitoris ac rei ciuitatem ad iudicandum proponi; postremo iri ad aliam quamlibet, utriusque facta reiectione.

Ex ciuium Romanorum conuentu.] Ex ijs ciuitatibus, ad quas ciues Romani conuenire solent agendæ suæ aut publicæ rei causa. Quod ciuis cum ciue ageret.] Deest, in eo: ut sit, in eo, quod ciuis Romanus.

Aut eum iudicem, quem commodum erat.] Vetuste posuit pro eo, quem uolebat. sic Terẽtius: Amat, dabitur à me argentum, dum erit commodum: nam meretrici dare quando est cõmodum? sed est positum pro eo, quàm diu libuerit. Si quid perperam iudicarit senatus.] Multi subdistinguũt, & separatim addunt, senatus; ut quasi per interrogationem ostendat, ne senatui quidem cuiusquam ciuitatis in potesta-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

te fuiſſe iudicare quod ſenſerat.

115:

Niſi cum nihil intererat iſtius.] Niſi, cum, quid iuſſu ederet, non habebat. Stragulæ ueſtis.] Stragula ueſtis eſt picta. Inſanias.] Noue, ſed proprie.

Reliqua deſiderantur in Verrinas accuſationes.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

COMMENTATIO IN M. Tullii Ciceronis orationem pro C. Cornelio de maiestate.

ARGVMENTVM.

HANC orationem dixit L. Cotta L. Torquato Coss. post annum quàm superiores. Cornelius homo non improbus uita habitus est. fuerat Quæstor Cn. Pompeij, dein Tribunus pl. C. Pisone Consule, biennio ante, quàm hæc dicta sunt. * in eo magistratu ita se gessit, ut iustior pertinacior uideretur. alienatus autem à senatu ex hac causa. Retulerat ad senatum, ut, quoniam exterarum nationum Legatis pecunia magna daretur usura, turpiaq; & famosa ex eo lucra fierent, ne quis Legatis exterarum nationum pecuniã expensam ferret. cuius relationem repudiauit senatus, & decreuit satisfactum uideri eo S.C. quod ante annos aliquot L. Domitio C. Celio Coss. factum erat, cum senatus ante pauculos annos illo S.C. decreuisset, ne quis Cretensibus pecuniam mutuã daret. * Cornelius ea re offensus senatui, questus est de ea ne exhauriri prouincias usuris, prouidendum ut haberent * Legati unde præsentia darent: promulgauitq; legẽ, qua auctoritatẽ senatus minuebat, ne quis, nisi per populũ, legibus solueretur: quod antiquo quoque iure erat cautum. itaque in omnibus S.C. quibus tum aliquem legibus solui placebat, adijci erat solitum, ut de ea re ad populum ferretur: sed paulatim ferri erat desitum; resq;

iam in eam consuetudinẽ uenerat, ut postremo ne adiiceretur quidem in S. C. de rogatione ad populũ ferenda; eáq; ipsa S. C. per pauculos admodum fiebant. Indigne eam Cornelij rogationem tulerant potentissimi quique ex S. C. quorũ gratia magnopere minuebatur. itaque P. Seruilius Globulus Tribunus pl. inuentus erat, qui C. Cornelio obsisteret. is, ubi legis ferundæ dies uenit, & præco subijciente scriba uerba legis recitare populo cœpit; & scribam subijcere, & præconem pronunciare passus non est. tum Cornelius ipse codicem recitauit. quod cum improbe fieri C. Piso Consul uehementer quereretur, tribunitiam intercessionem diceret, graui conuitio à populo exceptus est. & cum ille eos, qui sibi intentabant manus, prendi à lictore iussisset; fracti eius fasces cuncti, lapidesq; etiam ex ultima concione in Consulem iacti. quo tumultu Cornelius perturbatus concilium dimisit. Actum deinde eadem de re in senatu est magnis cõtentionibus. tum Cornelius ita ferre rursus cœpit, ne quis in senatu legibus solueretur, nisi C C affuissent, ne'ue quis, cum solutus esset, intercederet, cum de ea re ad populum ferretur. hæc sine tumultu res acta est. nemo enim negare poterat, pro auctoritate senatus esse eam legem: sed tamen eam tulit inuitis optimatibus, qui uel paucos gratificari solebant. Aliam deinde legem Cornelius, etsi nemo repugnare ausus est, multis tamen inuitis tulit, ut Prætores ex edictis suis perpetuis ius dicerent. quæ res tum gratiam ambitiosis Prætoribus, qui uarie ius dicere solebãt, sustulit. alias quoque cõplures leges Cornelius promulgauit: quibus plerique collegæ intercesserunt. per

quas contentiones totus Tribunatus eius peractus est.
Sequēti deinde anno Man. Lepido L. Volcatio Coss. quo
anno Prætor Cicero fuit, reum Cornelium duo fratres
Cominij lege Cornelia de maiestate fecerunt. detulit
nomen Publius, subscripsit Caius. & cum L. Cassius
Prætor decimo die, ut mos est, adesse iussisset; eoq; die
ipse non affuisset, seu auocatus propter publici frumen
ti curam, seu gratificans reo: circunuenti sunt ante
tribunal eius accusatores à notis operarum ducibus, ita
ut mors intentaretur, si mox non desisterent. quā per=
niciem uix effugerunt interuentu cōsulum, qui aduo
cati reo descenderant. & cum in scalas quasdam Co=
minij fugissent, clausi in noctem ibi se occultauerunt,
deinde per tecta uicinarum ædium profugerunt ex ur=
be. postero die, cum L. Cassius assedisset, & citati accu=
satores non adessent, exemptum nomen est de reis Cor=
nelij. Cominij autem magna infamia flagrauerunt, uē
didisse silentium magna pecunia. Sequente deinde an=
no L. Cotta L. Torquato Coss. quo hæc oratio à Cicero=
* ne Prætore dicta est, cum prima pars M. Manilius, qui
iudicium per operarum duces turbauerat, deinde quòd
ex S. C. anno Cos. præsidebant, & iudicio non respon
* disset, atque esset damnatus recreauisset iam accepta
* pecunia tollere ait Cornelium lege maiestatis. Res acta
* est magna expectatione paucos ante me ergo Corne=
* lius perterritus Manilij exitu in iudicium adhibuit, ut
ne clamor quidem illius ab aduocatis eius oriretur.
Dixerunt in eum infesti testimonia principes ciuitatis,
qui plurimū in senatu poterant, Q. Hortensius, Q. Ca
tulus, Q. Metellus Pius, M. Lucullus, Man. Lepidus. di=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

xerunt autem hoc, uidisse se, cum Cornelius in Tribu=natu codicẽ pro Rostris ipse recitaret: quod ante Cor=nelium nemo fecisse existimaretur. uolebant uideri, se iudicare eam rem magnopere ad crimen imminutæ maiestatis tribunitiæ pertinere. etenim prope tollebatur intercessio, si id Tribunis permitteretur. Cicero, quia nõ poterat negare id factũ esse, eò confugit, ut diceret, nõ ideo, quòd lectus sit codex à Tribuno, imminutam esse tribunitiã potestatem. Qua uero arte et scientia ora tionis, ita ut & dignitatem clarissimorum ciuium, con tra quos dicebat, non uiolaret, tamen auctoritate eorum lædi reum non pateretur; quantaq; moderatio=ne rem tam difficilem aliis tractauerit; lectio ipsa de=clarabit. adiumentum autem habuit, quòd, sicut dixi=mus, Cornelius, præter districtum propositum aduersus principum uoluntatem, cætera uita nihil fecerat, quod magnopere improbaretur. Præterea & ipse Globulus, qui intercesserat, aderat Cornelio, quod ipsum quoque diximus, quòd Cornelius Pompeij Magni Quæstor fue=rat apud duas præfecturas equitum Rom. et tribuno et ex tertia quoque parte * apud plerosque exceptis iis fa=miliaris principum ciuitatis. Res acta est magno con=uentu, magnaq; expectatione, quis euentus iudicij fu=turus esset. À summis uiris dici testimonium, & id, quod ij dicerent, confiteri reum animaduertebant. Ex=tat oratio hominis accusatoris: quam sumere in ma=nus, est aliquod operæpretium, non solum propter Cice=ronis orationes, quas pro Cornelio habemus, sed etiam propter semet ipsam. Cicero ipse significat, quatriduo Cornelium defendisse. quas actiones contulisse eum in

duas orationes apparet. iudicium id exercuit Q. Gallius Prætor.

Initium expositionis.

VERSV A' PRIMO CIRCITER CLXI.

POSTVLATVR apud me Prætorem primum de pecunijs repetundis. Prospectat uidelicet Cominius, quid agatur. uidelicet homines fœneos in medium ad tentandum periculũ proiectos.] Simulacra effigiesq; hominum ex fœno fieri solebant, quibus obiectis ad spectaculum præbendũ tauri irritarentur. Quid Metellus, summa nobilitate, ac uirtute, cum bis iurasset, semel priuatim, Priuatum parte publicæ legis, deiectus est ratione, an ui an ueri suspicionem animi tollit C. Curionis uirtus, ac dignitas, & Q. Metelli adolescentia, ad summam laudem omnibus rebus ornata.] Hoc exemplum affert hoc loco, quòd uult probare, desistere eũ debere ab accusatione, quanquam neque accusauerit, neque fecerit pactionem. nam Metellus & postulauerat Curionem, & destiterat. Confugit autem orator ad Metelli nobilitatem, & ad C. Curionis industriam, ut legeret id, quod illi utilius, quàm honestius, fecerant. Res autem tota se sic habet: in qua quidem illud primum explicandum est, de quo Metello hoc dicit. fuerunt enim tunc plures Quinti Metelli: ex quibus duo consulares, Pius, & Creticus, de quibus apparet eum non dicere: duo autem adolescentes, Nepos, & Celer, ex quibus nunc Ne-

potem significat. eius enim patrem Q. Metellum Nepotem, Balearici filium, Macedonici nepotem, qui Consul fuit cum T. Didio, Curio is, de quo loquitur, accusauit; isq; Metellus moriens petijt ab hoc filio suo Metello, ut Curionem accusatorem suum accusaret; &, id facturum esse, iureiurando adegit. Metellus fecit reũ Curionem. cumq; interim quendam ciuem idem Metellus, seruum esse contendens, ui arripuisset, ac uerberibus affecisset; Curio assertorem ei comparauit. dein, cum appareret eum exitum iudicij illius futurum, ut liber is iudicaretur, quem Metellus uerberibus affectũ esse negare non poterat, inter Metellum & Curionem facta pactio est, ut neque arbitrium de libertate urgeret in Metellum Curio, neque Metellus perstaret in accusatione Curionis. eaq; pactio ab utroque firmata est. huc ergo illud pertinet, cum iurasse dixit, semel priuatim, & iterum legatum, scilicet cum in Curionem calumniam iurauit. Cum hoc autem Metello postea Cicero simultates gessit: euasit enim Metellus malus atque improbus ciuis. Legem, inquit, de libertinorum suffragijs Cornelius cum Manilio dedit. quid est hoc? dedit, an tulit, an rogauit, an hortatus est? nam tulisse ridiculum est, quasi legem aliquam aut ad scribendum difficilem, aut ad excogitandum reconditam, quæ lex paucis his annis nõ modo scripta, sed etiã lata esset.] P. Sulpitium in Tribunatu hanc eandem legem tulisse, significauimus. tulit autem L. Sylla, qui postea Felix appellatus, Q. Pompeio Coss. ante XXIII annos, quàm hæc dicta sunt, cum per uim rempublicam possedisset, ab initijs bonarum actionũ ad perditas progres=

ſus. quod & initium bellorum ciuilium fuit, & pro-
* pter quod ipſe Sulpitius Cos. armis ire oppreſſus eſſe uiſus eſt. In quo cum multa reprehenſa ſint, tum in primis celeritas actionis.] Celeritatem actionis ſignificat, quia Manilius, ſicut iam oſtẽdimus, poſt pauculos ſtatim dies, quàm inierat Tribunatum, legem eandem compitalibus pertulit. Petiuit tamen à me Prætore maxima conteſtatione, ut cauſam Manilij defenderem.] C. Cornelium ſignificat, ſicut iam ante dictum eſt.

VERSV A' PRIMO DCCCCL.

Dicit de eodem Manilij tribunatu. Nam cum is Tribunus pl. duas leges tuliſſet in eo magiſtratu, unam pernicioſam, alterá egregiam, quod ſumma republica non hæſit, ſed ab illo ipſo Tribuno abiectum eſt, bonũ
* autem quod ſumma rep. manet in ueſtri ordini fuit.] Supra de his legibus: quarum una de libertinorum ſuffragijs; quæ cum S. C. damnata eſſet, ab ipſo quoque Manilio abiecta eſt: altera de bello Mithridatico Cn. Pompeio extra ordinem mandando; ex qua lege tum Magnus Pompeius bellum gerebat. Dicit de diſturbato iudicio Maniliano. Alijs ille in illum furorem magnis hominibus auctoribus impulſu eſt, qui aliquod inſtitui exemplum diſturbandorum iudiciorum, pernicioſiſſimũ, temporibus ſuis accommodatiſſimum, meis alieniſſimum rationibus, cupierũt.] L. Catilinam & Cn. Piſonem uidetur ſignificare. Fuit autem Catilina patritius, & eodem illo tempore erat reus repetundarum, cum prouinciam Africam obti-

nuisset, & Consulatus candidatum se ostendisset. accusator erat eius P. Clodius adolescens, ipse quoque perditus, qui postea cum Cicerone inimicitias gessit. Cneus quoque Piso, adolescens potens & turbulẽtus, familiaris erat Catilinæ, omniumq́; consiliorũ eius particeps, & turbarum auctor.

VER. CIR. SXI.

Possum dicere, hominem summa prudentia clarũ C. Cottam de suis legibus abrogandis ipsum ad senatũ retulisse.] Hic est Cotta, de quo iam sæpe diximus, magnus orator habitus, & compar in ea gloria P. Sulpitio, & C. Cæsari. Videntur autem in rebus paruis fuisse leges illæ, quas cum tulisset, retulit de ijs abrogandis ad senatum. nam neque apud Sallustium, neque apud Liuium, neque apud Fenestellam ullius alterius latæ ab eo legis mentio, præter eam, quam in concione nobilitate magno populi studio, ut ijs, qui Tribuni pl. fuissent, alios quoque magistratus capere liceret: quod lex à Dictatore L. Sylla paucis ante annis lata prohibebat. neque eam Cottæ legem abrogatam esse significat.

SEQVITVR.

Possum & eiusdem Cottæ legem de iudicijs priuatis anno post, quàm lata sit, à fratre eius.] M. Cottam significat. fuerunt autem tres, duo hi, C. & M. tertius L. Cotta, qui lege sua iudicia inter tres ordines communicauit, senatum, equites, tribunos ærarios: adeptiq́; sunt omnes Consulatum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

STATIM.

Legem Liciniam & Mutiam de ciuibus regundis, uideo constare inter omnes, quam duo Consules omniũ, quos uidimus, sapientissimi tulissent, non modo inutilem, sed perniciosam reip. fuisse.] L. Licinium Crassum oratorem, & Q. Mutium Scæuolam Pont. Max. eundemq; & oratorem, & iurisconsultum, significat. hi enim legem eam, de qua loquitur, de regendis in sua ciuitate socijs, in suo Consulatu tulerũt. cum enim summa cupiditate ciuitatis Romanæ Italici populi tenerentur, & ob id magna pars eorum pro ciuibus Romanis se gereret; necessaria lex uisa est, ut in suæ quisque ciuitatis ius redigeretur. uerum ea lege ita alienati animi sunt principum Italicorum populorum, ut ea uel maxima causa belli Italici, quod post triennium exortum est, fuerit. Quatuor omnino genera sunt iudices, in quibus per senatum more maiorum statuatur aliquid de legibus. unum est eiusmodi, placere legem abrogari, ut Q. Cæcilio, M. Iunio Coss. quæ leges rẽ militarem impedirent, ut abrogarentur.] Q. Cæcilius Metellus Numidicus, M. Iunius Silanus, de quibus facit mentionem, Consules fuerunt bello Cimbrico, quod diu praue simul & infeliciter gestum est. atque ipse quoque hic Iunius male rem aduersus Cimbros gessit, ac plures leges, quæ per eos annos, quibus hæc gerebantur, populo latæ erant, quibus militiæ stipendia minuebantur, abrogauit. Alterum, quæ lex lata esse dicatur, ea non uideri populum teneri, ut L. Marcio Sex. Iulio Coss. de legibus Liuijs.] Puto uos remi=

nisci, has esse leges Liuias, quas illis Cõsulibus M. Liuius Drusus Tribunus pl. tulerit: qui cum senatus partes tuẽdas suscepisset, et leges pro optimatibus tulisset, postea eò licentiæ est progressus, ut nullum in ijs morẽ seruaret. itaque Philippus Consul, qui ei inimicus erat, obtinuit à senatu, ut leges eius omnes uno S. C. tollerẽtur. decretum est enim, cõtra auspicia esse latas, neque ijs teneri populum. Tertium est de legum derogationibus. quo de genere persæpe S. C. fiunt, ut nuper de ipsa lege Calpurnia, quæ derogaretur.] Lex hæc Calpurnia de ambitu erat. tulerat eam ante biennium C. Calpurnius Piso Consul; in qua præter alias pœnas pecuniaria quoque pœna erat adiecta. P. Africanus ille superior, ut dicitur, non solum à sapientissimis hominibus, qui tum erant, uerum etiam à se ipso sæpe accusatus est, quòd, cum Consul esset cum Ti. Longo, passus esset tum primum à populari consessu senatoria subsellia separari.] Hoc factum est secundo Consulatu Scipionis, post septimũ annum quàm Carthaginensibus bello secundo dicta est pax. factum id esse autem Antias tradidit ludis Romanis, quos fecerunt Aediles curules Attilius Serranus, T. Scribonius Libo. id eos fecisse iussu Cẽsorum Sex. Aelij Peti, C. Cornelij Cethegi. & uidetur in hac oratione hunc quidem auctorem secutus Cicero dixisse, passum esse Scipionem secerni à cætero consessu spectacula senatorum. in ea autem, quam post aliquot annos habuit de aruspicum responso, non passum esse Scipionem, sed ipsum auctorẽ fuisse dandi eum locum senatoribus, uidetur significare. uerba eius hæc sunt. Nã quid ego de illis ludis loquar,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

» quos in Palatio nostri maiores ante templum matris
» magnæ fieri celebrariq; uoluerunt: quibus primum lu
» dis ante populi consessum senatui locum P. Africa=
» nus II. Cos. ille maior dedit. *hoc tributum esse se=
natui scribit, sed sine mentione Megalesium: Aediles
enim eos ludos facere soliti erant. uotiuis ludis factum
tradit, quos Scipio & Longus Coss. fecerint. Non præ
terire autem uos uolo, esse oratoriæ calliditatis, ut, cum
opus sit, eisdem rebus ab utraque parte uel à contrarijs
utantur. nam cum secundum Ciceronis opinionem au
ctore Scipione Consule Aediles secretum ante omnes lo
cum spectandi senatoribus dederint; eodem illo facto
Scipionis in hac quidem oratione, quia causa popula=
ris erat, premebaturq; senatus auctoritate, atque ob
id dignitatem eius ordinis quàm possit maxime eleua=
ri causæ expediebat; pœnituisse ait Scipionem, quòd
passus esset id fieri. in ea de aruspicum responso, quia
in senatu habebatur, cuius auribus erat blandiendum,
& magnopere illum laudat, & non auctorem fuisse
dandi, nam id erat leuius, sed ipsum etiam dedisse
dicit.

CIRCA MEDIVM.

Quo loco numerat cum lex feratur, quot loca in=
* tercessionis sunt iubeat dicere. Est utique ius uetan=
* di, cum ea feratur quandiu ferundi transferuntur id=
* est lex. *dũ priuati dicunt, dum *dum sitella defertur,
dum æquantur sortes, dum sortitio fit, & si qua sunt
huius generis alia.] His peractis, cum id solum super=
est, ut populus sententiam ferat, iubet unumquẽque is,

qui

qui fert legem, discedere. quod uerbum non hoc significat, quod in communi consuetudine est, de eo loco, ubi lex fertur, sed in suā quisque tribum discedat, in qua est suffragium laturus. populus enim confusus, ut semper aliàs, ita & in concione.

PAVLO POST.

Vnum tamen, quod hoc ipso Tribuno pl. factū est, prætermittendum non uidetur. neque enim maius est legere codicem, cū intercedatur; quàm sitellam ipsam cum ipso intercessore deferre; nec grauius incipere ferre, quàm perferre; nec uehementius ostendere se laturum inuito collega, quàm ipsi collegæ magistratum abrogare; nec criminosius tribus ad legem accipiendam, quàm ad collegam reddendum priuatum introuocare. quæ uir fortis huius collega A. Gabinius in re optima fecit omnia: neque, cum salutem populo R. atque omnibus gentibus finem diuturnæ captiuitatis, turpitudinis, & seruitutis afferret, passus est plus unius collegæ sui, quàm uniuersæ ciuitatis uocem ualere, & uoluntatem.] Manifestum est, de ea lege Ciceronem nunc dicere, qua Cn. Pompeio bellum aduersus piratas datum est. L. autem Trebellius Tribunus pl. quem non nominat: quo perseuerante intercedere, (nam senatui promiserat, moriturum se ante, quàm illa lex perferretur) introuocare tribus Gabinius cœpit, ut Trebellio magistratum abrogaret, sicut quondam Ti. Gracchus Tribunus M. Octauio collegæ suo magistratum abrogauit. & aliquandiu Trebellius ea re non perterritus ad-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

erat, perstabatq; in intercessione, quòd omnia magis, quàm perseueraturum esse Gabinium, arbitrabatur. sed postquam X & VII tribus rogationem acceperunt; & una mens esset populi, ut iussum conficeret; remisit intercessionem Trebellius: atque ita legem Gabinius de piratis persequendis pertulit. At enim de corrigenda lege retulerunt.] Diximus iam in principio, Cornelium primo legem promulgasse, ne quis per senatum lege solueretur: deinde tulisse, ut tum denique de ea re S. C. fieret, cum adessent in senatu non minus CC. hæc est illa, quam appellat, correctio. Idem, nisi hæc ipsa lex, quam C. Cornelius tulit, obstitisset, decreuissem id, quod palam iam isti defensores iudiciorum pugnauerunt, senatui non placere id iudicium de Syllæ bonis fieri. quam ego causam longe aliter Prætor in cõcione defendi, cum id dicerem, quod idem iudices postea statuerunt, iudicium æquiore tempore fieri oportere.] Quia defuerat superioribus temporibus in ærario pecunia publica, multa & sæpe eius rei remedia erant quæsita, in quibus hoc quoque, ut pecuniæ publicæ, quæ residuæ apud quenque essent, exigerentur. id autem maxime pertinebat ad Cornelium Faustum Dictatoris filium, quia Sylla per multos annos, quibus exercitibus præfuerat, & remp. tenuerat, sumpserat pecunias ex uectigalibus, & ex ærario populi Romani: eaq; res sæpe erat agitata, sæpe omissa, partim propter Syllanarum partium potentiam, partim quòd iniquum uidebatur, post tot annos, quam quis pecuniam acceperat, eius reddere rationem.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

STATIM.

Antea uero quàm multarum rerum iudicia sublata sint, & quia scitis, prætereo, & ne quem in iudiciũ oratio mea reuocare uideatur.] Bello Italico, quod fuit adolescentibus illis, qui tum in rep. uigebant, cũ multi Varia lege inique damnarentur, quasi id bellum illis auctoribus conflatum esset, crebræq; defectiones Italicorum nunciarentur, tunc ob eius tristitiæ occasionem senatus decreuit, ne iudicia, dum tumultus Italicus esset, exercerentur. quod decretum eorum in concionibus populi sæpe agitatum erat. supererant autem ex ijs, qui illa iudicia metuerunt, uigentes multi, maxime C. Curio, Curionis adolescentis pater, eius, qui bello ciuili Cæsaris fuit partium.

PAVLO POST.

Non Cn. Dolabella C. Volcatium, honestissimum uirum, cõmuni & quotidiano iure priuasset.] Duo fuerunt eo tempore Dolabellæ, quorum alterum C. Cæsar accusauit, alterũ M. Scaurus. Non denique homo illorum & uita & prudentia longe dissimilis, sed tamen nimis in gratificando iure liber, L. Sisenna bonorum Cn. Cornelij possessionem ex edicto suo P. Scipioni, adolescẽti summa nobilitate, eximia uirtute prædito, dedisset.] Hoc solum hic annotandum est, hunc esse L. Sisennam, qui res Romanas scripsit. Quare cum ambitum populus Romanus uideret, & cum a Tribunis pl. doceretur, nisi pœna accessisset in diuisores, extingui nullo modo posse, legẽ hãc Cornelij flagita-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

bat, illam, quæ ex S.C. ferebatur, repudiabat.] Idq;
* uir is doctissimus duorum Consulum designatorum calamitate.

ET EADEM DE RE PAV-
LO POST.

VT spectaculum illud duorum designatorum Consulum calamitate, re & tempore salubre ac necessarium, genere & exemplo miserum ac funestum, uideremus.] P. Syllam & P. Autronium significat: quorum alterum L. Cotta, alterum L. Torquatus, qui, cum hæc Cicero dicebat, Consules erant, ambitus dãnarant, & in eorum locum creati erant. Quid ego nunc tibi argumentis respondeam, posse fieri ut alius aliquis
* Cornelius sit, qui habeat Philerotem, res uulgare nomẽ esse Philerotis, Cornelios uero ita multos, ut iam etiam collegium constitutum sit?] Frequenter tum etiam cœtus factiosorum hominum sine publica anctoritate malo publico fiebant: propter quod postea collegia S.C. & pluribus legibus sunt sublata, præter pauca atque certa, quæ utilitas ciuitatis desiderasset, ut fabrorum, fictorumq;. At enim extremi ac difficillimi temporis uocem illam C. Corneli Consulem mittere coegisti, qui rempublicam saluam esse uellent, ut ad legem accipiendam adessent.] C. Piso, qui Consul eodem anno fuit, quo Cornelius Tribunus pl. erat, cum legem de ambitu ex S.C. grauiorem, quàm fuerat antea, ferret; & propter multitudinem diuisorum, qui per uim aduersabãtur, è foro eiectus esset: edixerat id, quod Cicero significat, & maiore manu stipatus ad legem perferen-

dam descenderat. Plebem ex Maniliana offensione uictam & domitam esse dicit, ante uestros annos propter illius Tribuni pl. temeritatem posse adduci, ut omnino ne illius potestate abalienemur * qui restituerunt eam potestatem, alterum nihil unum posse contra multos, alterum longe abesse.] Manifestum puto esse uobis, M. Crassum, & Cn. Pompeium significari: è quibus Crassus iudex tum sedebat in Cornelium, Pompeius in Asia bellum Mithridaticum gerebat. Tanta igitur in illis uirtus fuit, ut anno XVI post reges exactos propter nimiam dominationem potentium secederent, leges sacratas ipsi sibi restituerent, duos Tribunos crearent, montem illum trans Anienem, qui hodie mons Sacer nominatur, in quo armati consederant, æternæ memoriæ causa consecrarent. itaque auspicato postero anno X Tribuni pl. comitijs curiatis creati sunt.] Inducor, magis librariorum hoc loco esse mendam, quàm ut Ciceronem parum proprio uerbo usum esse credam. illo enim tempore, de quo loquitur, quod fuit post XVI annos quàm reges exacti sunt, plebs sibi leges sacratas non restituit, (nunquã enim Tribunos pl. habuerat.) sed tum primum eas constituit. Numerum quidem annorum post reges exactos, quo id factum est, diligenter posuit, qui fuit A. Verginio Tricosto, L. Veturio Cicurino Coss. Cæterũ quidam non duos Tribunos pl. ut Cicero dicit, sed quinque tradũt creatos tum esse, singulos ex singulis classibus. sunt tamẽ, qui eundem illum duorum numerũ, quem Cicero, ponant: inter quos Tuditanus, & Pomponius Atticus, Liuiusq; noster. idem hic & Tuditanus adijciunt, tres

præterea ab illis duobus collegás creatos esse. nomina duorum sunt hæc, qui primi creati traduntur, L. Sicinius L. F. Velutus, L. Iunius C. F. Paterculus. Reliqua pars huius loci, quæ pertinet ad secundam constitutionem Tribunorum, & Decemuirorum finitum imperium, & breuiter & aperte ab ipso dicitur. nomina sola non adijcit, quis ille ex Xuiris fuerit, qui contra libertatem uindicias dederit, quis ille pater, contra cuius filiam id decreuit: quòd scilicet notissimum est, Decemuirum illum App. Claudium fuisse, patrem autem uirginis L. Virginium. unum hoc tantummodo explicandum, quo loco primum de secunda secessione plebis, deinde de concordia facta, sic dicit. Tum interposita fide per tres legatos, amplissimos uiros, Romam armati reuertuntur: in Auentino consederunt: inde armati in Capitolium uenerũt: decem Tribunos pl. per Pôtificem, quòd magistratus nullus erat, creauerunt.] Legati tres, quorum nomina non ponit, ij fuerunt, Sp. Tarpeius, C. Iulius, P. Sulpitius, omnes consulares: Pontifex Maximus fuit M. Papirius. Etiam hæc recentiora prætereo: ponam principium iustissimæ libertatis, Cassiam, qua lege suffragiorum uis potestasq; conualuit; alteram Cassiam, quæ populi iudicia firmauit.] Quæ sit ista lex Cassia, qua suffragiorum potestas conualuit, manifestum est. nam ipse quoque paulo ante dixit, legem Cassium tulisse, ut populus per tabellam suffragium ferret. altera Cassia lex, quæ populi iudicia firmauit, quæ sit, potest quæri. est autem hæc. C. Cassius L. F. Longinus Tribunus pl. C. Mario, C. Flacco Coss. plures leges ad minuen=

dam nobilitatis potentiam tulit, in quibus hanc etiam, ut, quem populus damnasset, cui'ue imperiũ abrogasset, in senatu non esset. tulerat autem eam maxime propter simultates cum Q. Cæcilio, qui ante bienniũ Consul fuerat; & cui populus, quia male aduersus Cimbros rem gesserat, imperium abrogauit.

Dicit de nobilibus. Qui non modo cum Sylla, uerum etiam, illo mortuo, semper hoc per se summis opibus retinendum putauerunt; inimicissimi C. Cottæ fuerunt, quòd is Consul paulum Tribunis pl. non potestatis, sed dignitatis addidit.] Hic Cotta, ut puto, legem tulit, ut Tribunis pl. liceret postea alios magistratus capere: quod lege Syllæ ijs erat ademptum.

Quandiu quidem hoc animo erga uos illa plebs erit, quo se ostendit esse, cum legem Aureliam, cum Rosciam non modo accepit, sed etiam efflagitauit.] Aurelia lege communicata iudicia inter senatores, & equestrem ordinem, & tribunos ærarios. Roscia est, quam L. Roscius Otho biennio ante Cos. firmauit, ut in theatro equitibus Romanis XIIII ordines spectandi gratia darentur. Memoria teneo, cum primum senatores cum equitibus Romanis lege Plotia iudicarent, hominem dijs ac nobilitati perinuisum, Cn. Pompeium causam lege Varia de maiestate dixisse.] M. Plautius Silanus Tribunus pl. Cn. Pompeio Strabone, L. Porcio Catone Coss. secundo anno belli Italici, cũ equester ordo in iudicijs dominaretur, legem tulit adiuuantibus nobilibus, quæ lex uim eam habuit, quam Cicero significat: nam ex ea lege tribus singulæ ex eo numero quinos denos suffragio creabāt,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

qui eo anno iudicarent. ex eo factum est, ut senatores quoque in eo numero essent, & quidam etiam ex ipsa plebe.

PRO CORNELIO.

Num in eo, qui sint hi testes, hæsitatis? ego uobis edã duos. reliqui sunt de cõsularibus, inimici tribunitiæ potestatis. pauci præterea assentatores eorum atque asseclæ subsequuntur.] M. Lucullũ, & Man. Lepidũ significat. quinque enim cõsulares, ut iam diximus, in Cornelium testimoniũ dixerunt, Q. Catulus, Q. Hor-
* tensius, Q. Metellus Pius Pont. Max. quos hac secunda oratione tractat; & duo, qui non dixerunt, quos nunc significat, Lucullus & Lepidus. Quid auunculus tuus, clarissimus uir, clarissimo patre, auo, maioribus, credo silentio, fauẽte nobilitate, nullo intercessore cõparato, populo R. dedit, & potentissimorũ hominum collegijs eripuit cooptandorum sacerdotum potestatem?] Hoc egere enarratione, quia hoc loco nõ ponit quis fecerit, ei demũ uideri potest, qui oblitus sit, minus ante XX uersus hæc de eo ipso Ciceronem dixisse:
» Sed si familiariter ex Q. Catulo, sapiẽtissimo uiro at-
» que humanissimo, uelim quærere, utrius tandem tibi
» Tribunatus minus probari potest, C. Cornelij, an, nõ di-
» cam P. Sulpitij, non L. Saturnini, non C. Gracchi, non
» Tiberij; neminem, quem isti seditiosum existimant, no-
» minabo; sed auunculi tui Q. Catuli, clarissimi pa-
» triæq; amantissimi uiri: quid mihi tandem responsurum putatis?

SEQVITVR.

Quid? idem Domitius M. Silanum, consularem hominem, quemadmodum Tribunus pl. uexauit?] M. Silanus quinquennio ante Consul fuerat, quàm Domitius Tribunus pl. atque ipse quoque aduersus Cimbros rem male gesserat. quam ob causam Domitius eũ apud populum accusabat: criminabatur bellum cum Cimbris iniussu populi gessisse, idq́; principium fuisse calamitatum, quas eo bello populus accepisset: ac de eo tabellam quoque dedit: sed plenissime Silanus absolutus est: nam duæ solæ tribus eum, Sergia, & Quirina, damnauerunt. Hæc est controuersia eiusmodi, ut mihi * Trib. pl. Cn. Domitius Catulo. M. Terpolius contemptissimum nomen eiectum esse ex ijs, qui Trib. pl. fuerunt.] Post infractam tribunitiam potestatem à Sylla, ante restitutam à Cn. Pompeio, apparet. fuit autem * is Tribunus pl. ante XII annos, D. Bruto, & M. Lepido Coss. Cn. Domitius Tribunus fuerat ante II. de XL annos, C. Mario II. C. Fimbria Coss. Magno numero sententiarum Cornelius absolutus est.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Commentatio in M. Tullii Ciceronis orationem in toga candida contra C. Antonium & L. Catilinam competitores in ſenatu.

ARGVMENTVM.

HAEC oratio dicta eſt L. Cæſare C. Figulo Coss. poſt annum quàm pro Cornelio dixerat. Sex competitores in Conſulatus petitione Cicero habuit, duos patritios, P. Sulpitium Galbam, L. Sergiũ Catilinam; quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, C. Antonium, M. Antonij oratoris filiũ, L. Caſſium Longinum, duos, qui tantum non primi ex familijs ſuis magiſtratum adepti erant, Q. Cornificiũ, & C. Licinium Sacerdotem. ſolus Cicero ex competitoribus equeſtri erat loco natus, atque in petitione patrem amiſit. cæteri eius competitores modeſte ſe geſſere, uiſiq; ſunt Cornificius & Galba ſobrij ac ſancti uiri: Sacerdos nulla improbitate notus. Caſſium, qui iners ac ſtolidus tum magis quàm improbus uideretur, poſt paucos menſes in coniuratione Catilinæ eſſe apparuit, ac cruentiſſimarum ſententiarum fuiſſe auctorem: Itaque hi quatuor pro re iacebant. Catilina autem & Antonius, quanquam omnibus maxime infamis eorũ uita eſſet, tamen multum poterant. coierant enim ambo, ut Ciceronem Conſulatu deijcerent, adiutoribus uſi

firmissimis, M.Crasso, & C. Cæsare. itaque hæc oratio contra solos Catilinam & Antonium est. Causa orationis huiusmodi in senatu habendæ Ciceroni fuit, quòd, cum in dies licentia ambitus augeretur propter præcipuam Catilinæ & Antonij audaciam, censuerat senatus, ut lex ambitus aucta etiam cũ pœna ferretur: eiq; rei Q. Mutius Orestinus Tribunus pl. intercesserat. tũ Cicero, grauiter senatu intercessionem ferente, surrexit, atque in coitionem Catilinæ & Antonij inuectus est ante dies comitiorum paucos.

Initium expositionis.

DICO P. C. superiore nocte cuiusdam hominis nobilis, & ualde in hoc largitionis quæstu noti & cogniti, domum Catilinã & Antonium cum sequestribus suis conuenisse.] Aut C. Cæsaris, aut M. Crassi domum signfiicat. etenim acerrimi ac potentissimi fuerunt Ciceronis refragatores, cũ petijt Cõsulatum, quòd eius in dies ciuilem crescere dignitatem animaduertebant. & hoc ipse Cicero in expositione suorum consiliorũ significat. eius quoque con iurationis, quæ Cotta & Torquato Coss. ante annum, quàm hæc dicerentur, facta est à Catilina & Pisone, arguit M. Crassum auctorem fuisse. Quem enim aut amicum habere potest is, qui tot ciues trucidauit; aut clientem, qui in sua ciuitate cum peregrino negauit se iudicio æquo certare posse?] Catilinam, cum in Syllanis partibus fuisset, crudeliter fecisse, nominatim etiam postea Cicero dicit, quos occiderit, Q. Cæci-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

lium, M. Volumnium, L. Tantasium : M. etiam Marij Gratidiani, summe popularis hominis, qui ob id bis Prætor fuit, caput abscissum per Vrbem sua manu Catilina tulerat : quod crimen sæpius ei tota oratione obijcit. fuerat uero hic Gratidianus arcta necessitudine Ciceroni coniunctus. Clientem autem negat habere posse C. Antonium. nam is multos in Achaia spoliauerat, nactus de exercitu Syllano equitum turmas. deinde Græci, quos spoliauerat, eduxerũt Antonium in ius ad M. Lucullum Prætorem, qui ius inter peregrinos di-
* cebat. egit pro Græcis etiã tum adolescentulus, de quo paulo ante mentionem fecimus. & cum Lucullus id, quod Græci postulabant, decreuisset, appellauit Tribunos Antonius, iurauitq; se ideo iurare, quòd æquo iure uti non posset. hunc Antonium Gellius & Lentulus Censores sexennio, quo hæc dicerentur, senatu mouerunt, causasq; subscripserunt, quòd socios diripuerit, quòd iudiciũ recusarit, quòd propter æris alieni magnitudinẽ prædia mãciparit, bonaq; sua in potestate nõ haberet. Ne se iam tum respexit, cum grauissimis uestris decretis absens notatus est.] Catilina ex Prætura Africam prouinciam obtinuit. quam cũ grauiter uexasset, legati Afri in senatu iam tũ absente illo questi sunt, multæq; graues sententiæ in senatu de eo dictæ sunt. In iudicijs quanta uis esset, didicit cum est absolutus; si aut illud iudiciũ, aut illa absolutio nominanda est.] Ante annum quàm hæc dicerentur, Catilina cum redisset ex Africa, Torquato & Cotta Coss. accusatus est repetundarum à P. Clodio adolescente, qui postea inimicus Ciceronis fuit. defensus est Catilina,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ut Fenestella tradit, à M. Cicerone. quod ego ut addubitem, hæc ipsa Ciceronis oratio facit, maxime quòd is nullam mentionem rei habet, cum potuerit inuidiam facere competitori tam turpiter aduersus se coeunti; præsertim cum alterum competitorem suum Antoniũ in eadem hac oratione sua admoneat, suo beneficio eũ ex ultimo loco Præturæ cãdidatũ ad tertiũ peruenisse. Nescis, me Prætorem primum esse factum, te cõcessione competitorum, & collatione centuriarum, & meo maxime beneficio è postremo in tertium locum esse subiectum? qui igitur Antonio suffragationem suam imputandam putat, is, si defendisset Catilinam, caput eius protectum à se non ei imputaret? quod ita esse, manifestum est ex eo, quod statim dicit. Q. enim Mutius Tribunus pl. intercedebat, ne lex ambitus ferretur: quod facere pro Catilina uidebatur. hunc Mutium in hac oratione appellans Cicero sic ait. Te tamen Q. Muti tam male de rep. existimare, moleste fero, qui hesterno die me esse dignũ Consulatu negabas. quid? populus Romanus minus diligenter scit sibi constituere defensorem, quàm tu tibi? qui, cũ te furti L. Calenus ageret, me potissimum fortunarum tuarum patronum esse uoluisti. & cuius tu consilium in tua turpissima causa delegisti, hunc honestissimarum rerũ defensorem populus Romanus auctore te repudiare potest? nisi forte hoc dicturus es, quo temore à L. Caleno furti delatus sis, eo tempore in me tibi parum auxilij esse uidisse.] Verum, ut egerit Mutij causam Cicero, sicut Catilinæ egisse eũ uideri uult Fenestella, cur, cum, quamuis male existimet de causa Mutij, tamen ei

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

exprobret patrocinium ſuum, non idem in Catilina faciat, ſi modo pro eo dixit? & cur ipſum illud iudicium ſæpius in infamiam uocat? quod protinus uideretur non fuiſſe facturus, ſi in eo iudicio fuiſſet patronus. Atque ut alia omittam, hoc certe uix uidetur dicturus fuiſſe, ſi illo patrono Catilina repetundarum abſolutus
» eſſet. Stupris ſe omnibus, ac flagitijs contaminauit;
» cæde nefaria cruentauit: diripuit ſocios: leges, quæ-
» ſtiones, iudicia uiolauit. & poſtea. Quid ego, ut
» uiolaueris prouinciam, prædicem? nam, ut te illic geſ-
» ſeris, nō audeo dicere, quoniam abſolutus es. mentitos
» eſſe equites Romanos, falſas fuiſſe tabellas honeſtiſſimæ
» ciuitatis exiſtimo; mentitū Q. Metellum Pium, men-
» titam Africam. uidiſſe puto neſcio quid illos iudices,
» qui te innocentem iudicarunt. O miſer, qui nō ſentias
» illo iudicio te non abſolutum, uerum ad aliquod ſeue-
» rius iudicium ac maius ſupplicium reſeruatū. Verí ne ergo ſimile eſt, hæc eum Catilinæ obijcere, ſi illo defendente abſolutus eſt? Præterea mouet me, quòd, cū ſint cōmentarij Ciceronis earum etiam defenſionum, com-
* mētarij autem principium ita. Quòd iudicio abſolutus eſt Catilina, ut Clodius infamis fuerit, præuaricatus eſt. nam & reiectio iudicum ad arbitrium rei uidebatur eſſe facta. Populum uero, cum inſpectante populo collum ſecuit hominis maxime popularis, quanti faceret, oſtendit.] Diximus & paulo ante, Marij caput Catilinam per urbem tuliſſe. Me qua amentia inductus eſt ut cōtemneret, conſtituere non poſſum. utrum æquo animo laturum putauit? an in ſuo familiariſſimo nō uiderat, me ne aliorum quidem iniurias

mediocriter posse ferre?] Manifestum est C. Verrem significari. Alter, pecore omni uendito, & saltibus prope addictis, pastores retinet, ex quibus ait se, cũ uelit, subito fugitiuorum bellum excitaturũ.] C. Antonium significat. Alter induxit eum, quem potuit, ut repente gladiatores populo non debitos polliceretur, quos ipse consularis candidatus perspexit, & legit, & emit, præsente populo Romano factum est.] Q. Gallium, quem postea reum ambitus defendit, significare uidetur. hic enim cum esset Præturæ candidatus, quòd in Aedilitate, quam ante annum gesserat, bestias non habuerat, dedit gladiatorium, sub titulo, patri se id dare. Quamobrem augere etiam mercedes si uultis, Q. Mutium peruerti legem impedire ut cœpit senten. Coss. sed ego ea lege contentus sum, qua duos Consules designatos uno tempore damnari uidimus.] Legem Calpurniam significat, quam C. Calpurnius Piso ante triennium de ambitu tulerat. Quod autem dicit damnatos esse designatos Consules, P. Syllam, & P. Autronium, de quibus iam diximus, uult intelligi. Cognomen autem Q. Mutio Tribuno, quem nominat, fuit Orestinus. Atque ut istum omittã, in exercitu Syllano prædonem, in introitu gladiatorem, in uictoriæ quadrigarium.] De Antonio dici manifestum est. sed dicit eũ in exercitu Syllæ prædonem propter equitum turmas, quibus Achaiam ab eo uexatam esse significauimus. In introitu gladiatorẽ, pertinet ad inuidiam proscriptionis, quæ tum facta est. In uictoria quadrigarium, quòd, cum Sylla post uictoriam Circenses faceret, ita ut honesti homines quadrigas agitarẽt, fuit

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

inter eos C. Antonius. Te uero Catilina Conſulatum ſperare, aut cogitare, non prodigium atque portentum eſt? à quibus enim petis? à principibus ciuitatis? qui tibi, cũ L. Volcatius Cõſul in cõſilio fuiſſet, ne petendi quidem poteſtatem eſſe uoluerunt.] Paulo ante diximus, Cantilinam, cũ de prouincia Africa decederet, petiturus Conſulatum, & legati Afri queſti de eo in ſenatu grauiter peruenisſent, profeſſus deinde eſt Catilina petere ſe Conſulatum. L. Volcatius Tullus Conſul cõſilium publicum habuit, an rationem Catilinæ habere deberet, ſi peteret Conſulatum. nam quærebatur repetundarum. Catilina ob eam cauſam diſtitit à petitione. A' ſenatoribus? qui te auctoritate ſua, ſpoliatũ ornamentis omnibus, uinctum pene Africanis oratoribus tradiderunt.] Diximus modo de hoc. nam iudicium quoque ſecutum repetundarum, à quo ipſe per infamiam liberatus eſt Catilina, ſed ita, ut ſenatorum urna damnaret, equitum & tribunorum abſolueret.

Ab equeſtri ordine, quem trucidaſti?] Equeſter ordo pro Cinnanis partibus contra Syllã ſteterat, multasq; pecunias abſtulerant: ex quo ſacculari erãt appellati: atque ob eius rei inuidiam poſt Syllanam uictoriam erant interfecti. A' plebe? cui ſpectaculũ eiuſmodi tua crudelitas præbuit, ut nemo ſine luctu aſpicere, ſine gemitu recordari poſſet.] Eiuſdem illius Marij Gratidiani quòd caput geſtarit, obijcit. quo loco dicit Catilinam caput M. Marij geſtaſſe, quod caput etiam tum plenum animæ & ſpiritus ad Syllam uſque ab Ianiculo ad ædem Apollinis manibus ipſe ſuis detulit. omnia ſunt manifeſta. ne tamen

men

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

men erretis, quòd his temporibus ædes Apollinis in Palatio ſit nobiliſſima; admonendi eſtis, non hanc à Cicerone ſignificari, ut puto, quam poſt mortem etiam Ciceronis multis annis Imp. Cæſar, quem nunc diuum Auguſtum dicimus, poſt Actiacam uictoriam fecerit; ſed illam demonſtrari, quæ eſt extra portam Carmẽtalem, inter forum Olitorium, & circũ Flaminium. ea enim ſola tum demum Romæ Apollinis ædes. Quid tu potes in defenſione tua dicere, quod illi ne dixerunt? quæ tibi dicere non licebit. & paulo poſt. Denique illi negare potuerunt, & negauerunt: tu tibi ne inficiandi quidem impudentiæ locum reliquiſti. quare præclara dicentur iudicia tuliſſe, ſi, qui inficiãtem Luſcium condemnarunt, Catilinam abſoluerint confitentem.] Hic, quem nominat, L. Luſcius notus centurio Syllanus, diueſq; è uictoria factus, (nam amplius centies poſſederat) damnatus erat non multo ante, quàm Cicero dixit. obiectæ ſunt ei tres cædes proſcriptorum circa eoſdem dies. L. quoque Bellienus damnatus eſt: quem Cicero ait auunculum eſſe Catilinæ. hic autem Lucretium Aſellam, Conſulatum contra uoluntatem Syllæ ad turbãdum ſtatum ciuitatis petentem, occiderat, iuſſu Syllæ tunc Dictatoris. Is ergo negat ignarum eſſe; cum etiam illi, imperitos ſe homines eſſe, &, ſi quem etiam interfeciſſent, Imperatori ac Dictatori paruiſſe dicerent. ac negare quoque poſſe: Catilinam uero inficiari non poſſe.] Huius autem criminis periculum, quod obijcit Cicero, paucos poſt menſes Catilina ſubijt. poſt effecta enim comitia conſularia, & Catilinæ repulſam, fecit eum reum inter ſicarios L. Lucullus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

paratus eruditusq́; , qui postea Consulatum quoque petijt. Hanc tu habes dignitatem, qua fretus me contemnis & despicis; an eam, quam reliqua uita es consecutus? cum ita uixisti, ut non esset locus tam sanctus, quò non aduentus tuus, etiam cum culpa nulla subesset, crimen afferret.] Fabia uirgo Vestalis causam incesti dixerat, cum ei Catilina obijceretur: eratq́; absoluta hæc Fabia, quia soror erat Terentiæ Ciceronis. ideo sic dixit, Etiam si culpa nulla subesset. ita & suis pepercit, & nihilo leuius inimico summi opprobrij turpitudinem obiecit. Cum deprehēdebare in adulterijs; cum deprehendebas adulteros ipse; cum ex eodem stupro tibi & uxorem, & filiam inuenisti.] Dicitur, Catilinam adulterium cōmisisse cum ea, quæ ei postea socrus fuit; & ex eo stupro duxisse uxorem, cū filia eius esset. hæc Luceius quoque Catilinæ obijcit in orationibus, quas in eum scripsit. nomina harum mulierum nondū inueni. Quid ego, ut uiolaueris prouinciam, prædicem, cuncto populo Romano clamante, ac resistente? nam, ut te illic gesseris, nō audeo dicere, quoniam absolutus es.] Dictum est iam sæpius, Catilinam ex Pretura Africam obtinuisse, &, accusante eum repetundarum P. Clodio, absolutum esse. Prætereo illum nefarium conatum tuum, & pene acerbū & luctuosum populo Romano diem, cum, Cn. Pisone socio, neque alio nomine, cædem optimatum facere uoluisti.] Quos nominat, intelligitis. fuit enim opinio, Catilinam, & Cn. Pisonem, adolescentem perditum, coniurasse ad cædem senatus faciendam ante annum quàm hæc dicta sunt, Cotta & Torquato Coss. eamq́;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

cædem ideo non esse factam, quòd prius, quàm parati essent, coniuratis signum dedisset Catilina. Piso autem, cum hæc dicerentur, perierat in Hispania, missus à se= natu per honorē legationis, ut auus suus ablegaretur. ibiq́;, dum iniurias prouincialibus facit, occisus erat, ut quidam credebant, à Cn. Pompeij cliētibus, Pompeio non inuito. An oblitus es, te ex me, cum Præturam peteremus, petisse, ut tibi primum locum concederem? quod cum sæpius ageres, & impudentius à me conten deres; meministi, me tibi respondere, impudenter te fa cere, qui id à me peteres, quod auunculus nunquam impetrasset?] Diximus iam supra, Syllæ ludis, quos hic propter uictoriam fecerit, quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. præterea Antonius redemptas habebat ab ærario uecti= gales quadrigas: quam redemptionem senatori habere licet per legem. fuit autem notissimus in circo quadri= garum agitator Boculus. Dicit de malis ciuibus.

Qui posteaquā illo, ut conati erant, Hispaniensi pu giunculo neruos incidere ciuium Romanorum non po= tuerunt, duas uno tempore conantur in rep. sicas di- stringere.] Hispaniensem pugiunculum Cn. Pisonem appellat: quem in Hispania occisum esse dixi. Duas sicas, Catilinā & Antonium appellari manifestum est.

Hunc uos scitote Licinium gladiatorem iam immi= sisse cupidū Catilinæ iudices, Quintumq́; Curiū, ho= minē quæstorium.] Curius hic notissimus fuit alea= tor, damnatusq́; postea est. in hunc est endecasyllabus Calui elegans: Et talis Curius pereruditus. Huic ora= tioni Ciceronis & Catilina & Antonius contume=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

liose responderunt; quod solum poterant, inuecti in nouitatẽ eius. feruntur quoque orationes nomine illorum editæ, non ab ipsis scriptæ, sed ab Ciceronis obtrectatoribus: quas nescio an satius sit ignorare. cæterum Cicero Consul omnium consensu factus est: Antonius pauculis centurijs Catilinam superauit, cum ei propter patris nomen paulo speciosior manus suffragata esset, quàm Catilinæ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

COMMENTATIO IN M. Tullii Ciceronis orationem pro M. Scauro.

ARGVMENTVM.

HANC quoque orationem eisdem cōsulibus dixit, quibus pro Vatinio, L. Domitio Aenobarbo, & Appio Claudio Pulchro Coss. summus iudicij dies fuit ad IIII. Nonas Septembris. Marcus enim Scaurus, M. Scauri filius, qui princeps senatus fuit, uitricum habuit Syllam: quo uictore, & munifico in socios uictoriæ, ita abstinens fuit, ut nihil neque donari sibi uoluerit, neque ab hasta emerit. Aedilitatē summa magnificentia gessit, adeo ut in eius impēsas opes suas absumpserit, magnumq; æs alienum contraxerit. Ex Prætura prouinciam Sardiniam obtinuit: in qua neque satis abstinēter se gessisse existimatus est, & ualde arroganter. quod genus morum in eo paternum uidebatur, cum cætera industria nequaquam esset par. orauerat tamen aliquando inter patronos causarum: sed postquam ex prouincia redierat, dixerat pro C. Catone, isq; erat absolutus ad III. Nonas Quint. ipse, cum ad Consulatus petitionem ad III. Cal. Quint. Romam redisset, querentibus de eo Sardis, à P. Valerio Triario, adolescēte parato ad dicendum & notæ industriæ, filio eius qui in Sardinia contra M. Lepidum arma tulerat, & post in Asia Pontoq; Legatus L. Luculli fuerat, cum is bellum cōtra Mithri-

datem gereret, postulatus apud M. Catonem Prætorem repetundarum, ut in actis scriptum est, postridie Nonas Quint. post diem tertium, quàm Cato erat absolutus. Subscripserunt Triario in Scaurũ L. Marius L. F. M. & Q. Pacuuij fratres, cognomine Claudi, qui inquisitionem in Sardiniam itemq; in Corsicam insulas dies tricenos acceperunt, neque profecti sunt ad inquirẽdũ. cuius rei hanc causam reddebãt, quòd interea comitia cõsularia futura erant: timere ergo se, ne Scaurus ea pecunia, quam ab socijs abstulisset, emeret Consulatũ, &, sicut pater eius fecisset, ante, quàm de eo iudicari posset, magistratum iniret, ac rursus ante alias prouincias spoliaret, quàm rationem prioris administrationis redderet. Scaurus summam fiduciam in paterni nominis dignitate, magnam in Cn. Pompeij Magni reponebat. habebat enim filium liberorum Cn. Pompeij fratrem: nam Tertiam, Scæuolæ filiam, dimissam à Pompeio, in matrimonium duxerat. M. Catonem autem, qui id iudiciũ, ut diximus, exercebat, metuebat admodum propter amicitiam, quæ erat illi cum Triario. nã Flaminia Triarij mater, et ipse Triarius sororem Catonis Seruiliam, quæ mater M. Bruti fuit, familiariter diligebat. ea porro apud Catonem maternam obtinebat auctoritatem. sed in eo iudicio neque Põpeius propensum adiutorium præbuit: (uidebatur enim apud animum eius non minus offensionis contraxisse, quòd iudicium eius in Mutiã, crimine impudicitiæ ab eo dimissam, leuius fecisse existimaretur, cum eam ipse probasset, quàm gratiæ acquisisse necessitudinis iure, quòd ex eadem uterque liberos haberet) neque Cato ab æqui

tate ea, quæ & uitam eius, & magistratum illum decebat, quoquam deflexit. Post diem autem quartum, quàm postulatus erat Scaurus, Faustus Sylla tũ Quæstor, filius Syllæ Felicis, frater ex eadem matre Scauri,
* seruus eius uulneratus prosiluit ex lecticis, & questus
* est pro interempto esse competitoribus Scauri, & ambulare cum trecentis armatis, seq́; , si necesse esset, uim ui repulsurum. Defenderunt Scaurum sex patroni; cũ ad id tempus raro quisquam pluribus quàm quatuor uteretur: ac post bella ciuilia ante legẽ Iuliam ad duodenos patronos est peruentum. fuerunt autem hi, P. Clodius Pulcher, M. Marcellus, M. Calidius, M. Cicero M. Messalla Niger, Q. Hortensius. ipse quoque Scaurus dixit pro se, ac magnopere iudices mouit et squalore, & lacrymis, & Aedilitatis effusa memoria, ac fauore populari, ac præcipue paternæ auctoritatis recordatione.

Initium expositionis.

CIRCA VER. À PRIMO XL.

cũ enumeraret iudicia, quæ pater Scauri expertus est.

Subit etiam populi iudicium inquirente Cn. Domitio Tribuno pl.] Cn. Domitius, qui Consul fuit cum C. Cassio, cũ esset Tribunus pl. iratus Scauro, quòd eum in Augurum collegium non cooptauerat, diem ei dixit ad populum, & mulctam irrogauit, quòd eius opera sacra multa populi Romani diminuta esse diceret. crimini dabat, sacra publica populi Romani deum pena

tiũ, quæ Lauinij fierent, opera eius minus recte casteq; fieri. quo crimine absolutus est Scaurus quidem, sed ita, ut à tribus tribubus damnaretur, à XXXII absolueretur, & in eis pauca puncta inter damnationem & absolutionem interessent. Ibidem.

Reus est factus à Q. Seruilio Cepione lege Seruilia, cum iudicia penes equestrem ordinem essent, & P. Rutilio damnato nemo tam innocens uideretur, ut non timeret illa.] Q. Seruilius Cepio Scaurum, ob legationis Asiaticæ inuidiam & aduersus leges pecuniarum captarum, reum fecit repetundarum, lege, quam tulit Seruilius Glaucia. Scaurus tanta fuit constantia, & animi magnitudine, ut Cepionem contra reum detulerit, &, breuiore die inquisitionis accepta, effecerit, ut ille prior causam diceret; M. quoque Drusum Tribunum pl. cohortatus sit, ut iudicia commutaret. Ibidem. Ab eodem etiam lege Varia custos ille reip. proditionis est in crimen uocatus: uexatus à Q. Vario Tribuno pl. est non multo ante.] Italico bello exorto, cum ob socijs negatã ciuitatem nobilitas in inuidia esset, Q. Varius Tribunus pl. legẽ tulit, ut quæreretur de ijs, quorum opera consilio'ue socij contra populum Romanum arma sumpsissent. tum Q. Cepio, uetus inimicus Scauri, sperans inuenisse se occasionem opprimendi eius, egit ut Q. Varius Tribunus pl. belli concitati crimine adesse apud se Scaurum iuberet anno LXXII. ille per uiatorem accersitus, cum iam ex morbo male solueretur, dissuadentibus amicis, ne se in illa ualetudine et ætate inuidiæ populi obijceret, innixus nobilissimis iuuenibus processit in forũ: deinde,

accepto respondendi loco, dixit: Q. Varius Hispanus M. Scaurum principem senatus socios in arma ait concitasse: M. Scaurus princeps senatus negat: testis nemo est: utri uos Quirites conuenit credere? qua uoce ita omnium commutauit animos, ut ab ipso etiam Tribuno dimitteretur. Dicit iterum de patre M. Scauri.

Non enim tantum admiratus sum ego illum uirum, sicut omnes, sed etiam præcipue dilexi. primus enim me, flagrantem studio laudis, in spem impulit, posse uirtutem sine præsidio fortunæ, quò cótendisset, labore & constantia peruenire.] Possit aliquis quærere, cur hoc dixerit Cicero, cum Scaurus patritius fuerit: quæ generis claritas etiam inertes homines ad summos honores prouexit. uerum Scaurus ita fuit patritius, ut tribus supra eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna. nam neque pater, neque auus, neque etiam proauus, ut puto, propter tenues opes, et nullam uitæ industriã, honores adepti sunt: itaque Scauro æque ac nouo homini laborandum fuit. Si me Hercule iudices pro L. Tubulo dicerem, quem unum ex omni memoria sceleratissimum & audacissimum fuisse accepimus; tamen non timerem, uenenum hospiti, aut conuiuæ si diceretur cœnanti ab illo datum, cui neque hæres, neque iratus fuisset.] L. hic Tubulus prætorius fuit ætate patrum Ciceronis. is propter multa flagitia, cum de exilio accersitus esset,, ne in carcere necaretur, uenenum bibit.

CIRCA TERTIAM PARTEM A' PRIMO.

Illa audiuimus, hoc uero meminimus, ac pene uidi=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

mus, eiusdem stirpis & nominis P. Crassum, ne in manus incideret inimicorum, se ipsum interemisse.] Hic Crassus fuit pater Crassi eius, qui æmulus potentiæ Cn. Pompeij fuit. perijt autem in dominatione L. Cinnæ, cum ille & alios principes optimatum, & collegã suum Cn. Octauium occidit.

STATIM.

Ac neque illius Crassi factũ superioris, ijsdem honoribus usus, qui fortissimus in bellis fuisset, Man. Aquilius potuit imitari.] Hæc uerba, quibus Cicero nunc utitur, AC NEQVE, eam uidentur habere naturam, ut semel poni non soleant: quia NEQVE est coniunctio disiunctiua, & semper postulat ut rursus inferatur, ut cum dicimus, neque hoc, neque illud. quo autem casu acciderit, quáue ratione, ut hoc loco Cicero hoc uerbo ita usus sit, præsertim cũ adiecerit illam appositionem, & nomen intulerit postea alterum, neque perspicere potui, & attendendum esse ualde puto. moueor enim merito uiri auctoritate: neque ignoro aliquando hoc uerbum, neque, uel semel poni, ut in
» eadem hac oratione ante ipse Cicero posuit: Sic inquã
» se iudices res habet, neque hoc à me nouũ disputatur,
» sed quæsitum ab alijs est. sed hoc loco & sine præpositione illius uerbi uidemus esse positum, & tamen post secundum aliquid inferri. nam cum dixit, Neque hoc à me nouũ disputatur, infert, Sed quæsitũ ab alijs est.

PAVLO POST.

Quid uero alterum Crassum temporibus eisdem

num aut clarissimi uiri Iulij, aut summo ingenio praeditus M. Antonius potuit imitari?] Hic alter Crassus idem est, de quo supra diximus. alterum autem eum appellat, quia ante mentionem fecit P. Crassi, qui fuit Pontifex Maximus, & bello Aristonici in Asia dedit operam ut occideretur. Iulios autem cum dicit, duos Caesares fratres Caium & Lucium significat: ex quibus Lucius & Praetor & Consul fuit; Caius aedilitius quidem occisus est, sed tantũ in ciuitate potuit, ut causa belli ciuilis contentio eius cum Sulpitio Tribuno fuerit. nam & sperabat, & id agebat Caesar, ut omissa Praetura Consul fieret. cui cum primis temporibus iure Sulpitius resisteret, postea nimia contentione ad ferrũ & ad arma processit. idem inter primos temporis sui oratores, & tragicus poeta bonus admodũ habitus est. huius sunt enim tragoediae, quae inscribuntur Iulij. & hi autem Iulij, & Antonius ab satellitibus Marij sunt occisi, cum Crassus, ut supra diximus, eundem casum sua manu praeuenisset.

CIRCA MEDIVM.

Neque uero haec ipsa quotidiana res Appium Claudium, illa humanitate & sapientia praeditũ, per se ipsa mouisset, nisi hũc Claudij fratris sui competitorem fore putasset: qui siue patritius, siue plebeius esset, (nondum enim certum constitutum erat) cum illo sibi contentionem fore putabat.] Fuerunt enim duae familiae Claudiae. earum quae Marcellorum appellata est, plebeia. quae Pulchrorum, patritia. sed hoc loco urbane Cicero lusit in Claudium, cum quo in gratiam non

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

redierat. nam quia is P. Clodij erat frater, qui ex patritia in plebeiam familiam transierat, per summam infamiam se quoque dubitare adhuc dixit.

POST DVAS PARTES ORATIONIS.

Dicit de Scauro quem defendit. Nam cum ex multis unus ei restaret Dolabella paternus inimicus, qui cum Q. Cepione propinquo suo contra Scaurum
* patrem suum obsignauerat stateras eas sibi inimicitias non susceptas, sed relatas &c.] Ne forte erretis, & eundem hunc Cn. Dolabellam putetis esse, in quem C. Cæsaris orationes legitis; scire uos oportet, duos eodem tempore fuisse, & prænomine, & nomine, & cognomine, Dolabellas. horum igitur alterum Cæsar accusauit, nec damnauit; alterum M. Scaurus & accusauit, & damnauit.

POST TRES PARTES.

Quo loco defendit quòd tam magnificã domũ Scaurus haberet. Præsertim cũ propinquitas & celebritas loci, suspicionem desidiæ tollat, aut cupiditatis.] Demonstrasse uobis memini me, hanc domũ in ea parte Palatij esse, quæ, cum ab Sacra uia descenderis, & per proximum uicum, qui est ab sinistra parte, prodieris, posita est. possidet eam nũc Longus Cæcina, qui Consul fuit cum Claudio. in huius domus atrio fuerunt quatuor columnæ marmoreæ insigni magnitudine, quæ nunc esse in regia theatri Marcelli dicuntur. usus erat is Aedilis, ut ipse quoque significat, in ornatu thea

tri, quod ad tempus perquam ampla magnitudine magnum fecerat. Hæc cum tu effugere non potuisses, contendes tamen & postulabis, ut M. Aemilius cū sua dignitate omni, cum patris memoria, cum aui gloria, sordidissimæ, leuissimæ, uanissimæ genti, ac, prope dicā, pellitis testibus condonetur.] Auū nunc Scauri maternum significat L. Metellum Pontificem Max. quem postea quoque nominat. nā paternus auus proauusq; Scauri humiles atque obscuri fuerunt.

VER. A' NOVISSIMO CLX.

Vndique mihi suppeditat, quod pro M. Scauro dicam, quocunque non modo mens, uerum etiam oculi inciderint. curia illa de grauissimo principatu patris fortissimoq; testatur. L. ipse Metellus, auus huius, sanctissimos deos illo constituisse in templo uidetur in uestro cōspectu iudices, ut salutem à uobis nepotis sui deprecarentur.] Castoris & Pollucis templum Metellus, quem nominat, refecit. Laudauerunt Scaurum consulares nouem, L. Piso, L. Volcatius, Q. Metellus Nepos, M. Perpenna, L. Philippus, M. Cicero, Q. Hortensius, P. Seruilius Isauricus pater, Cn. Pompeius Magnus. horum magna pars per tabellas laudauerunt, quia aberant, inter quos Pōpeius quoque: nam, quòd erat pro Consule, extra Vrbem morabatur. unus præterea adolescens laudauit frater eius Faustus Cornelius Syllæ filius. is in laudatione multa humiliter & cum lacrymis locutus, nō minus audientes permouit, quàm Scaurus ipse permouerat. ad genua iudicum, cum sententiæ ferrentur, bifariam se diuiserunt qui pro eo ro-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

gabant: ab uno latere Scaurus ipse, & M. Glabrio sororis filius, & Paulus, & P. Lentulus Lentuli Nigri Flaminis filius, & L. Aemilius Bucca filius, & C. Memmius Fausta natus supplicauerunt: ex altera parte Sylla Faustus frater Scauri, & C. Apronius Limo, cui Fausta ante paucos menses nupserat dimissa à Memmio, & T. Peduceus, & C. Cato, & M. Olenas Curtianus. Sententias tulerunt senatores duo & XX, equites tres & XX, tribuni ærarij XXV. ex quibus damnauerunt senatores IIII, equites II, tribuni II. Cato Prætor, cum uellet de accusatoribus in consilium mittere, multiq; è populo manus in accusatores intenderent, cessit imperitæ multitudini, ac postero die in consilium de calumnia accusatorum misit. C. Triarius nullam grauem sententiam habuit: subscriptores eius M. & Q. Pacunij fratres denas, & L. Marius tres graues habuerunt. Cato Prætor iudicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit, campestri sub toga cinctus. in forū quoque sic descenderat, iusq; dicebat, idq; repererat ex uetere consuetudine, secundum quam & Romuli ætatis statuæ in Capitolio, & in Rostris Camilli fuerunt, togatæ sine tunicis.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

COMMENTATIO IN M. Tullii Ciceronis orationem contra L. Pisonem.

ARGVMENTVM.

HAEC oratio dicta est Cn. Pompeio Magno II. M. Crasso II. Coss. ante paucos dies quàm Cn. Pompeius ludos faceret, quibus theatrum à se factum dedicauit. hoc intelligi ex ipsis Ciceronis uerbis potest, quæ in hac oratione posuit: dixit enim sic: Instant post hominum memoriam apparatissimi, magnificentissimiq; ludi. Fenestella quidem posuit hanc inter eas orationes, quas dixit Cicero L. Domitio Appio Claudio Coss. ultimam. sed, ut ego ab eo dissentiam, facit primum, quòd Piso reuersus est ex prouincia Pompeio & Crasso Coss. Gabinius Domitio & Appio: hanc autem orationem dictam ante Gabinij reditum, ex ipsa manifestum est: deinde, quòd magis naturale est ut in ipso recenti reditu inuectus sit in Ciceronem, responderit insectationi eius, qua reuocatus erat ex prouincia, quàm post anni interuallũ. apparet autem Ciceronem respondisse Pisoni. in summa, cum dicat in ipsa oratione Cicero instare magnificentissimos apparatissimosq; ludos, nõ uideo quo modo hoc magis Domitio & Appio Coss. dictum sit, quibus Consulibus nulli notabiliores ludi fuerunt, quàm Pompeio & Crasso: quo anno Pompeius exquisitissimis magnificentissimisq; omnis generis ludis theatrum dedicauit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Argumentum huius orationis breue admodum est. nã cũ reuocati essent ex prouincijs Piso et Gabinius sententia Ciceronis, quam dixerat de prouincijs consularibus Lẽtulo & Philippo Coss. reuersus in ciuitatem Piso de insectatione Ciceronis in senatu conquestus est, et in eũ inuectus, fiducia maxime Cæsaris generi, qui tum Gallias obtinebat. Pisoni Cicero respondit hac oratione.

Initium expositionis.

CIRCA VER. A' PRIMO *

QVOD minimum specimen in te ingenij, ingenij autem? immo ingenui hominis, ac liberi? qui colore ipso patriam aspernaris, oratione genus, moribus nomen.] Tametsi hæc oratio inscribitur in L. Pisonem: tamen non puto uos ignorare, hunc Pisonem ex ea familia esse, quæ Frugi appellata sit: & ideo dicit aspernari eum moribus nomen.

CIRCA VER. A' PRIMO LXXX.

Hoc non ad contemnendam Placentiam pertinet, unde se is ortũ gloriari solet: neque enim hæc mea natura fert: nec municipij, præsertim de me optime meriti, dignitas patitur.] Magnopere me hæsitare confiteor, quid sit, quare Cicero Placentiam municipiũ esse dicat. uideo enim in annalibus eorum, qui Punicum bellum secundum scripserunt, tradi, Placentiam coloniam deductam pridie Cal. Ian. primo anno eius belli, P. Cornelio Scipione patre Africani, Ti. Sempro=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

nio Longo Coss. Neque illud dici potest, sic eam coloniã esse deductam, quemadmodum post plures ætates Cn. Pompeius Strabo, pater Cn. Pompeij Magni, transpadanas colonias deduxerit. Pompeius enim non nouis colonis eas constituit, sed ueteribus incolis manentibus ius dedit Latij, ut possent habere ius, quod cæteræ Latinæ coloniæ, id est, ut petendi magistratus gratia ciuitatem Romanam adipiscerentur. Placentiam autem sex millia hominum noui coloni deducti sunt: in quibus equites deducendi fuit causa, ut opponerentur Gallis, qui eam partem Italiæ tenebant. deduxerunt Triumuiri P. Cornelius Asina, P. Papirius Maso, Cn. Pompeius, siue Cn. Cornelius Scipio. eamq; coloniam LIII deductam esse inuenimus. deducta est autem Latina. duo porro genera earum coloniarum, quæ à populo Romano deductæ sunt, fuerunt, ita ut aliæ Latinorũ essent, aliæ ciuium Romanorum. De se autem optime meritos Placẽtinos ait, quòd illi quoque honoratissima decreta erga Ciceronem fecerant, certauerantq; in ea re cũ tota Italia, cum de reditu eius actum est.

PAVLO POST.

De auo Pisonis materno. Hic cũ ad Padum Placentiæ forte consedisset, pauci in eam ciuitatem (nam tũ erat ciuitas) ascendit. Prius enim Gallus, dein Gallicanus, extremo Semiplacentinus haberi cœptus est.]
Hic quoque dicit ciuitatem fuisse. ab eadem persuasione ponit Placentiam municipium fuisse. Auum autem Pisonis primo Gallum fuisse ideo ait, quòd uenisse eum in Italiam dicit trans alpeis, quòd in Italia consederit,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

* Placentiæ postquam assitus sit à Placenti auus multo post ea tempora fuit, quibus Placentia colonia deducta est.

CIRCA VER. A' PRIMO *

Lautiorem pater tuus socerum, quàm C. Piso in illo
* luctu non ei filiam meam collocaui, quem ego, potestas cum omnium fuisset, unum potissimum delegissem.] Quis fuerit socer Pisonis patris, supra dixit his uerbis.

Insuber quidam fuit, id est mercator, & præco. is cum Romam cum filia uenisset, adolescentem nobilem Cæsoninũ, hominis fortissimi filium, ausus est appellare, filiam collocauit. Caluentium aiunt eum appellatum, patris Pisonis, cõtra quem hæc oratio est, socerũ. Rutilium Atilium Nudum Fenestella tradit. Cicero filiam post mortem Pisonis generi P. Lentulo collocauit, apud quem illa ex partu decessit.

In libris Aldinis pagina 80.

EGO in C. Rabirio perduellionis reo XL annis ante me Consulem interpositam senatus auctoritatem sustinui contra inuidiam, atque defendi.] Possit aliquis credere, lapsum memoria Ciceronẽ, qui dicat, XL annis ante se Cõsulem factum esse S.C. aduersus L. Apuleium Saturninum Tribunum plebis: cum XXXVI anni à C. Mario & L. Valerio Flacco Consulibus numerentur. sed hic nõ subtilis computatio annorum facta est, uerum summatim tempus comprehensum est: & perinde accipiendum, ac si dixerit prope XL annis. hæc enim consuetudo est ipsius Ciceronis : itaque

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

idem in ea quoque, quam habuit in Catilinam in sena tu, cum octauus decimus dies esset, postea quam factũ S. C. ut uiderent Consules, ne quid respublica detrimẽ ti caperet; dixit: Vigesimum iam diem patimur hebe= scere aciem horum auctoritatis. habemus enim S. C. ue runtamen inclusum in tabulis, tanquam gladium in uagina reconditum.

80.

Ego, cum in concione abiens magistratu à Tribuno pl. dicere prohiberer ea, quæ cõstitueram; cum is mihi tantummodo iurare permitteret, sine ulla dubitatione iuraui, rempublicam, atque hanc urbem mea unius opera esse saluam.] Diximus iam antea, à Q. Metel lo Nepote Tribuno pl. Ciceronem Consulatu abeuntem prohibitum esse concionari de rebus, quas in eo magi= stratu gessit.

81.

De ludis cõpitalitijs, quos Q. Metellus fieri uetu= it. Q. Metellus (facio iniuriã fortissimo uiro mor= tuo; qui illum, cuius paucos pares hæc ciuitas tulit, cũ hac importuna belua conferam) sed ille designatus Con sul, cum quidã Tribunus pl. suo auxilio magistros lu= dorum ludos contra S.C. facere iussisset; priuatus fie= ri uetuit; atque id, quod nondum potestate poterat, ob= tinuit auctoritate. Tu, cum Calendis Ian. compitalitio= rum dies incidissent, Sex. Clodium, qui nunquam an= tea prætextatus fuisset, ludos facere, & prætextatum uolitare passus es.] L. Cæcilio Q. Marcio Coss. quos & ipse Cicero supra memorauit, S. C. collegia sublata sunt, quæ aduersus remp. uidebantur esse. solebant au tem magistri collegiorum ludos facere, sicut magistri

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

uicorũ. faciebant cõpitalitios prætextati. qui ludi sublatis collegiјs discußi sunt. post nouẽ deinde annos, quàm sublata erant, P. Clodius Tribunus pl. lege lata restituit collegia. inuidiam ergo & crimen restitutorũ confert in Pisonem, quòd, cum Cõsul esset, passus sit ante, quàm lex ferretur, facere prætextatũ ludos Sex. Clodium. is fuit familiarißimus Clodiј, et operarũ Clodianarũ dux: quo auctore postea illato ab iјs corpore Clodiј, curia cum eo incensa est. quos ludos tunc quoque fieri prohibuit L. Mummius Tribunus pl. ante bienniũ autem ante, quàm restituerẽtur collegia, Q. Metellus Celer, Cõsul designatus, magistros ludorum ludos compitalitios facere prohibuerat, ut Cicero tradit, quamuis auctore Tribuno pl. fierent: cuius Tribuni nomen adhuc non inueni.

81.

Ergo his fundamentis positis Consulatus tui, triduo post inspectante & tacẽte te, à P. Clodio fatali portento prodigioq; reip. lex Aelia & fusia euersa est, propugnacula, muriq; tranquillitatis, atque otiј: collegia, nõ ea solum, quæ senatus sustulerat, restituta, sed innumerabilia quædã ex omni fece urbis ac seruitiorum cõstituta. ab eodem homine in stupris inauditis, nefariјsq; uersato, uetus illa magistra pudoris & modestiæ censoria seueritas sublata est.] Diximus, L. Pisone, & A. Gabinio Coss. P. Clodium Tribunũ pl. quatuor leges perniciosas reip. tulisse; annonianam, de qua Cicero hoc loco mentionem non facit, (fuit enim summe popularis) ut frumentũ populo, quod antea semis æris ac trientibus in singulos modios dabatur, gratis dare-

tur: alteram, ne quis per eos dies, quibus cum populo agiliceret, de cœlo seruaret. propter quam rogationē ait legem Fusiam & Aeliam, propugnacula & muros tranquillitatis atque otij, euersam esse: obnunciatio enim, qua perniciosis legibus resistebatur, quam Aelia lex confirmauerat, erat sublata: tertiam de collegijs restituēdis, nouisq; instituendis, quæ ait ex seruitiorum fece constituta: quartam, ne quem Censores in senatu legēdo præterirent, ne'ue qua ignominia afficerēt, nisi qui apud eos accusatus, & utriusque Censoris sententia damnatus esset. hac ergo eius lege Censuram, quæ magistra pudoris & modestiæ est, sublatam ait.

81:

Persequere connexos his funeribus dies. pro Aurelio tribunali, ne conniuente quidē te, quod ipsum esse scelus, sed etiā hilarioribus oculis, quàm solitus eras, intuente, delectus seruorū habebatur ab eo, qui nihil sibi unquam nec facere, nec pati turpe duxit.] Profecto intelligitur, P. Clodium significari.

84:

Dicit de Castoris templo. Id autem templū, sublato aditu, reuulsis gradibus, à coniuratorum reliquijs, atque à Catilinæ præuaricatore quondam, tum ultore armis teneretur.] Catilinam lege repetundarum absolutum esse accusante P. Clodio, iam dictum est. Cum equites Rom. relegarentur, uiri boni lapidibus è foro pellerentur.] L. Lamiā à Gabinio Consule edicto relegatum esse, iam diximus. Seplasia mehercule, ut dici audiebam, te ut primum aspexit, Campanum Consulē repudiauit.] Dictū est in dissuasione legis agra-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

riæ ad populum, plateam eſſe Capuæ, quæ Seplaſia appellatur, in qua unguentarij negotiari ſint ſoliti. ergo eos quoque, qui in ea platea negotiarentur, dicit inuitos Piſonem uidiſſe, cum Capuam Conſul uenit, quòd eos, à quibus ille expulſus erat, adiuuiſſet.

81.

Ecquod in hac urbe maius unquam incendium fuit, cui nõ Conſul ſubuenerit? at tu illo ipſo tempore apud ſocrum tuam, cui domum meam exhauriendam patefeceras, ſedebas.] Poſt profectionẽ ex urbe Ciceronis, bona eius P. Clodius publicauit. poſtea direpta ſunt omnia, quæ aut in domo, aut in uillis fuerunt, & ex eis ad ipſos Cõſules lata complura. domus direpta primũ, deinde inflammata, ac diruta eſt. Socrus Piſonis quæ fuerit, inuenire nõ potui, uidelicet quòd auctores rerũ non perinde in domibus ac familijs fœminarum, niſi illuſtrium, ac uirorum nomina tradiderunt. At ne tũ quidem emerſiſti lutulente Cæſonine è miſerrimis naturæ tuæ ſordibus, cum experrecta tandem uirtus clariſſimi uiri, celeriter & uerum amicum, & optime meritum ciuem, & ſuum priſtinum morem requiſiuit.] Profecto, Cn. Pompeium ſignificari, intelligitur.

87.

De me, cum omnes magiſtratus promulgaſſent præter unum Prætorem, à quo non fuit poſtulandum, fratrem inimici mei, præterq; duos de lapide emptos Tribunos pl. legẽ comitijs cẽturiatis tulit P. Lentulus Cos.] P. Clodij App. Claudius, ſicut iam ſæpe ſignificauimus, fuit frater. Duos tribunos, de quibus ipſis ſæpe iam diximus, quos de lapide emptos ait, quia mercede id

faciebant, Sex. Attilium Serranum, & Numerium Quintium significat. 87:

Appellatus est hic, uulturius illius prouinciæ, si dijs placet, Imperator. ne tum quidem Paule noster tabellas cum laurea Romam mittere audebas?] Confido uos intelligere, L. Paulum nunc significari, qui fuit pater naturalis Africani posterioris, quiq; de Macedonia atque ultimo eius de rege triumphauit. Macedoniam autem Piso, in quem hæc oratio est, obtinuit: propter quod Paulum eum appellat, irridens eum, quod ibi se non prospere gessit. 89.

M. Marcellus, qui ter Consul fuit, summa uirtute, pietate, gloria militari, perijt in mari: qui tamē, ob uirtutem, gloriæ laude uiuit.] Fortasse quæratis, quem dicat Marcellum. fuit autem nepos M. Marcelli eius, qui bello Punico secundo Syracusas uicit, & quinque Consulatus adeptus est. hic autem Marcellus, de quo Cicero dicit, naufragio ad ipsam Africam perijt, paulo ante cœptum bellum Punicum tertium. idem, cum statuas sibi, ac patri, itemq; auo poneret in monumentis aui sui ad Honoris & Virtutis ædem, subscripsit, III. Marcelli nouies Coss. fuerat autem auus quinquies, pater semel, ipse ter. itaque neque mentitus est, & apud imperitiores patris sui splendorem auxit.

90:

Me consequentibus diebus in ea ipsa domo, qua tu me expuleras, quam expilaras, quam incēderas, Pontifices, Cōsules, Prætores collocarūt, mihiq;, quod ante me nemini, pecunia publica ædificandam domum censuerunt.] Hæc Cicero oratorio more, non historico, uide=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

tur posuisse. nam multis ætatibus ante Ciceronem nulli id contigisse uerum est. nemini uero unquam antea, uideamus, ne parum caute dicamus. antiquis enim tẽporibus, pluribus idem contigit. nam Valerio Maximo, ut Antias tradidit, inter alios honores domus quoque publice ædificata est in Palatio: cuius exitus, quo magis insignis esset, in publicum uersus declinaretur, hoc est extra priuatum aperiretur. Varronem autem tradere M. Valerio, quia sæpius uicerat, ædes in Palatio tributas, L. Higinius dicit in libro priore de uiris claris: P. Valerio Volusi filio Publicolæ ædes publicas sub Velia, ubi nunc ædes Victoriæ est, populũ ex lege, quam ipse tulerat, concessisse. tradunt & Antiochi regis filio obsidi domum publice ædificatam, inter quos Atticus in annalibus, quæ postea dicitur Lucilij poetæ fuisse. Varro quoque in lib. III. de uita populi Romani, quo loco refert quàm gratus fuerit erga benemeritos, dicit Mutini, quòd in Sicilia cum equitatu suo transierat ad nos, ciuitatem datam, ædesq;, & pecuniam ex ærario. Videamus tamen, num ideo Cicero dicat sibi, quod antea nulli, domum pecunia publica ex ærario ædificatã, quia illis aut locus publice datus sit, aut domus quæ nõ fuerat eorũ, neque propter illos publico sumptu ædificata: Ciceroni domus, quæ fuerat ipsius, et diruta atque incensa erat, & consecrata, publico sumptu ædificata sit: quod nouum & huic primo, & adhuc etiam soli contigit.

92.

O' stultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos: amentem Paulũ, rusticum Marium, nullius consilij patres horum Consulum,

qui triumpharunt.] Diximus hanc orationem esse dictam Cn. Pompeio Magno II. M. Crasso II. Coss. Pompeij pater bello Italico de Picentibus, M. Crassi pater P. Crassus ante bellum Italicum de Hispanis triũphauit.

93.

Eadem cupiditate uir summo ingenio præditus C. Cotta, nullo certo hoste, flagrauit. eorũ neuter triumphauit, quòd alteri illum honorem collega, alteri mors ademit.] Credo uos quærere, & quis hic Cotta, & quis ille collega Crassi fuerit. fuit autem C. Cotta, orator ille, compar P. Sulpitij, qui est in dialogis Ciceronis de Oratore scriptis: qui, cum decretus illi esset triumphus, mortuus est ante diem triũphi, cũ cicatrix uulneris eius, quod ante plures annos in prælio acceperat, rescissa esset repẽte. Crasso autem collega fuit Q. Scæuola Pontifex: qui cum animaduerteret Crasso, propter summam eius in rep. potentiam ac dignitatem, senatum in decernendo triumpho gratificari, non dubitauit reip. magis quàm collegæ habere rationem: ac, ne fieret S. C. intercessit. sed idem prouinciam, cuius cupiditate plerique etiam boni uiri delinquebant, deposuerat, ne sumptui esset ærario. Irrisa est à te paulo ante M. Pisonis cupiditas triumphandi: à qua te longe dixisti abhorrere. qui etiam si minus magnum bellum gesserat, ut abs te dictũ est; tamen istum honorem contemnendũ non putauit. tu eruditior, quàm Piso?] Quis hic M. Piso fuerit, credo uos ignorare. fuit autẽ, ut puto iam nos dixisse, Pupius Piso eisdem tẽporibus, quibus Cicero, sed tanto ætate maior, ut adolescentulũ Ciceronem pater ad eum deduceret; quòd in eo et an-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

tiquæ uitæ similitudo, & multæ erant literæ. orator quoque melior, quàm frequentior, habitus est. biennio tamen serior, quàm Cicero, Consul fuit. triumphauit pro Consule de Hispanis, Q. Hortensio, Q. Metello Cretico Coss. ante Ciceronis Consulatum.

93:

Instant post hominũ memoriam apparatissimi, magnificentissimiq; ludi: quales non modo nunquam fuerunt, sed ne quo modo quidẽ fieri posthac possint, possum ullo modo suspicari.] Cn. Pompeij ludos significat, quibus theatrum à se factum dedicauit, quibus ludis elephantorum pugnam primus omnium dedit in Circo.

94.

Est quidam Græcus, qui cum isto uiuit, homo, uere ut dicam, sic enim cognoui, humanus, sed tã diu, quàm diu cum alijs est, aut ipse secum.] Philodemũ significat; qui fuit Epicureus illa ætate nobilissimus, cuius & poemata sunt lasciua.

97.

Quanquam, quod ad me attinet, nunquam istam imminuam curam inficiando tibi.] Prope notius est, quàm ut indicandum sit, hunc uersum esse L. Accij poetæ, & dici à Thyeste in Atreo.

98:

Quod populari illi sacerdoti sexcentos ad bestias socios, stipendiariosq; misisti.] Manifestum est, P. Clodium significari.

99:

Ecquid uides, ecquid sentis, lege iudiciaria lata quos posthac iudices simus habituri?] Legem iudiciariam

ante aliquot annos, quibus téporibus accusatus est Verres à Cicerone, tulit Aurelius Cotta Prætor: qua communicata sunt iudicia senatui, & equitibus Romanis, & tribunis ærarijs. rursus deinde Pompeius in Consulatu secundo, quo hæc oratio dicta est, promulgauit, ut amplissimo ex censu ex centurijs aliter, quàm antea, lecti iudices, æque tamen ex illis tribus ordinibus, res iudicarent.

100.

L. Opimius eiectus patria est, is, qui & Prætor, & Consul maximis periculis rempublicam liberarat. non in eo, cui facta iniuria est, sed eis, qui fecerunt, sceleris & conscientiæ pœna remansit.] Notum est, Opimium in Prætura Fregellas cepisse: quo pacto uisus est cæteros quoque nominis Latini socios male animatos repressisse: eundemq; in Consulatu Fuluium Flaccum consularem, & C. Gracchum tribunitium oppressisse: ob quam inuidiam postea iudicio circunuentus est, & in exilium.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

COMMENTATIO IN M. Tullii Ciceronis orationem pro Milone.

ARGVMENTVM.

HANC dixit Cn. Pompeio III. Consule, ad IIII idus Apr. quod iudiciũ cum ageretur, exercitum in foro & omnibus in tẽplis, quæ circum forũ sunt, collocatum à Cn. Põpeio fuisse, non tantum ex oratione, & annalibus, sed etiam ex libro apparet, qui Ciceronis nomine inscribitur de optimo genere oratorum. T. Annius Milo, & P. Plautius Hypsæus, & Q. Metellus Scipio Cõsulatum petierunt, non solum largitione palam profusa, sed etiam factionibus armatorum succincti. Miloni, & Clodio summæ erant inimicitiæ; quòd & Milo Ciceronis erat amicissimus, in reducendoq; eo enixe operam reip. dederat; & P. Clodius restituto Ciceroni erat infestissimus, ideoq; summe studebat Hypsæo, & Scipioni cõtra Milonem. ac sæpe inter se Milo & Clodius cum suis factionibus Romæ depugnauerant: & erat uterque audacia par: sed Milo pro melioribus partibus stabat. præterea in eundem annum Consulatum Milo, Clodius Præturam petebat: quam debilem futuram Consule Milone, intelligebat. deinde, cũ diu tracta essent comitia consularia, perficiq; ob eas ipsas perditas candidatorum contentiones nõ possent, & ob id mense Ianuario

nulli dum neque Consules, neque Prætores essent, trahe returq; dies eodem quo antea modo, dum Milo quamprimum comitia confici uellet, conficeretq; cum bonorũ studijs, quòd obsistebat Clodio, tum etiam populi, propter effusas largitiones, impẽsas quoque ludorũ scenicorũ ac gladiatorij muneris maximas, in quas tria patrimonia effudisse eum Cicero significat; competitores eius trahere uellent, ideoq; Põpeius gener Scipionis, & T. Munatius Tribunus pl. referri ad senatum de patritijs conuocandis, qui Interregem proderent, nõ essent passi, cum Interregem prodere moris esset: ad III. Cal. Feb. (acta enim magis sequenda, & ipsam orationem, quæ actis congruit, puto, quàm Fenestellã, qui ad IIII. Cal. Feb. tradit) Milo Lanuuium, ex quo erat municipio, & ibi tum Dictator, profectus est ad Flaminem prodendum postera die. occurrit ei circa horam nonam Clodius paulo ultra Bouillas, rediens ab Aricia, prope eum locum, in quo Bonæ deæ sacellũ est. erat autem allocutus Decuriones Aricinorum. uehebatur Clodius equo. serui XXX fere expediti, ut illo tempore mos erat iter facientibus, gladijs cincti sequebantur. erant cũ Clodio præterea tres comites eius, ex quibus eques Romanus unus C. Cassinius Schola, duo de plebe noui homines, P. Pomponius, C. Clodius. Milo rheda uehebatur cum uxore Fausta, filia L. Syllæ Dictatoris, & M. Fusio familiari suo. sequebatur eos magnum seruorum agmen: inter quos gladiatores quoque erãt, ex quibus duo noti, Eudamus, & Birria. hi in ultimo agmine tardius euntes, cum seruis P. Clodij rixam commiserunt. ad quem tumultum cum respexisse: Clodius

minitabundus, humerum eius Birria rumphea traiecit. inde cũ orta esset pugna, plures Miloniani accucurrerunt. Clodius uulneratus in tabernam proximam Bouillano delatus est. Milo ut cognouit uulneratum Clodium, cum sibi periculosius illud etiã uiuo eo futurum intelligeret, occiso autem magnũ solatiũ esset habiturus, etiam si subeunda esset pœna; exturbari tabernã iussit. fuit antesignanus seruorũ eius M. Fustenus. atque ita Clodius latens extractus est, multisq; uulneribus confectus. cadauer eius in uia relictum, quia serui Clodij aut occisi erant, aut grauiter saucij latebant. Sex. Tedius senator, qui forte ex rure in urbem reuertebatur, sustulit, & lectica sua Romã ferri iussit. ipse rursus eodem, unde uenerat, gressum recepit. perlatum est corpus Clodij ante primam noctis horam: infimæq; plebis & seruorum maxima multitudo magno luctu corpus in atrio domus positum circunstetit. augebat autem facti inuidiam uxor Clodij Fuluia, quæ cum effusa lamentatione uulnera eius ostendebat. maior postera die luce prima multitudo eiusdem generis cõfluxit, compluresq; noti homines elisi sunt, inter quos C. Vbienus senator. erat domus Clodij, ante paucos menses empta de M. Scauro, in Palatio. eodẽ T. Munatius Plancus frater L. Planci oratoris, & Q. Pompeius Rufus, Syllæ Dictatoris ex filia nepos, Tribuni pl. accucurrerunt:
* eisq; obstantibus uulgus imperitum corpus nudum calciatum, sicut in lecto erat positum, ut uulnera uideri possent, in forum detulit, & in Rostris posuit. ibi pro concione Plancus, & Pompeius, qui competitoribus Milonis studebant, inuidiam Miloni fecerunt. populus du-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ce Sex. Clodio scriba corpus P. Clodij in curiam intulit, cremauitq́; subsellijs, & tribunalibus, & mensis, & codicibus librariorum. quo igne & ipsa quoque curia flagrauit; & item Porcia basilica, quæ erat ei iuncta, ambusta est. domum quoque M. Lepidi Interregis, (is enim magistratus curulis erat creatus) & absentis Milonis eadem illa Clodiana multitudo oppugnauit. deinde sagittis repulsa est. tum fasces ex lecto libitinæ raptos attulit ad domum Scipionis & Hypsæi, deinde ad hortos Cn. Pompeij, clamitans eum modo Consulē, modo Dictatorem. incendium curiæ maiorem aliquanto indignationem ciuitatis mouerat, quàm interfectio Clodij. itaque Milo, quem opinio fuerat iuisse in uoluntarium exilium, inuidia aduersariorum recreatus, nocte ea redierat Romam, qua incensa erat curia; petebatq́; nihilo deterius Consulatum. aperte quoque tributim in singulos millia assium dederat. concionem ei post aliquot dies dedit M. Celius Tribunus pl. acci ipse etiam causam etiam ad populum. dicebant utrique Milani à Clodio factas esse insidias. fiebant interea alij ex alijs Interreges; qui comitia consularia propter eorum candidatorum tumultus & easdem manus armatas habere non poterant. itaque primo factū erat S.C. ut Interrex, & Tribuni pl. & Cn. Pompeius, qui pro Consule ad urbem erat, uiderent ne quid detrimenti resp. caperet; delectus autem Pompeius tota Italia haberet. qui cum summa celeritate præsidium comparasset, postulauerunt apud eum familiam Milonis, item Faustæ uxoris eius exhibendam duo adolescentuli, qui Appij Claudij ambo appellabantur, qui erant C. Clau-

dij filij, qui frater fuerat Clodij, & ob id illi patrui sui mortem uelut auctore fratre persequebantur. easdem Faustæ & Milonis familias postulauerunt duo Valerij, Nepos, & Leo, & L. Herennius Balbus. P. Clodij quoque familiam, & comitum eius postulauit eodem tempore Celius, familiam Hypsæi, & Q. Pompeij postulauit. * Affuerunt Miloni Q. Hortensius, M. Cicero, M. Marcellus, M. Calidius, M. Cato, Faustus Sylla. uerba pauca Q. Hortensius dixit, quæ sunt, liberos esse eos, qui pro seruis postularentur. nã post recentem cædem manumiserat eos Milo sub hoc titulo, quòd caput suũ ulti essent. Hæc agebantur mense intercalari, post diem trigesimum fere, quàm erat Clodius occisus. Q. Metellus Scipio in senatu contra M. Cepionem conquestus est, ac de cæde P. Clodij falsum esse dixit quòd Milo sic se defenderet, & Clodium Aricinos Decuriones alloquendi gratia abijsse, profectũ cum sex ac XX seruis: Milonem subito post horam quartam, senatu misso, cum seruis amplius CCC armatis obuiam ei contendisse, & supra Bouillas inopinantem in itinere aggressum: ibi P. Clodium tribus uulneribus acceptis, Bouillas perlatum: tabernam, in quam profugerat, expugnatam à Milone: semianimem Clodium extractũ, in uia Appia occisum esse, annulumq́; eius ei morienti extractum: deinde Milonem, cum sciret in Albano paruulũ filium Clodij, uenisse ad uillam, &, cum puer ante subtractus esset, de seruo Alicore quæstionem ita habuisse, ut eum articulatim consecaret: uillicũ & duos præterea seruos iugulasse: ex seruis Clodij, qui dominum defenderint, undecim esse interfectos: Mi-

loni

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

loni duos ſolos ſaucios factos eſſe: ob quæ Milonem poſtero die XII ſeruos, qui maxime operam nauaſſent, manumiſiſſe, populoq; tributim ſingula millia æris ad defendendos de ſe rumores dediſſe. Milo miſiſſe ad Cn. Pompeium dicebatur, quòd Hypſæo ſumme ſtudebat, quòd fuerat eius Quæſtor, deſiſtere ſe petitione Conſulatus, ſi ita ei uideretur: Pompeiũ reſpondiſſe, nemini ſe neque petendi, neque deſiſtendi auctorẽ eſſe, neque populi Romani poteſtatem, aut conſilium, aut ſententiã interpellaturum. deinde per C. Lucilium, qui propter M. Ciceronis familiaritatẽ amicus erat Miloni, egiſſe quoque dicebatur, ne ſe de hac re conſulendo inuidia oneraret. Inter hæc cũ crebreſceret rumor, Cn. Põpeium creari Dictatorem, neque opportune aliter mala ciuitatis ſedari poſſe; uiſum eſt optimatibus tutius eſſe, eum Conſulẽ ſine collega creari: et cum tractata ea res eſſet in ſenatu, facto in M. Bibuli ſententiã S. C. Pompeius ab Interrege Ser. Sulpitio V. Cal. Mart. menſe intercalario Conſul creatus eſt, ſtatimq; Conſulatũ inijt: deinde poſt diem tertiũ de legibus nouis ferendis retulit: duas ex S. C. promulgauit: alterã de ui, qua nominatim cædem in Appia uia factam, et incendium curiæ, et domum M. Lepidi Interregis oppugnatã cõprehendit: alteram de ambitu: pœnam grauiorem, et formã iudiciorum breuiorẽ. utraque enim lex prius teſtes dari, deinde uno die atque eodem et ab accuſatore et ab reo perorari iubebat, ita ut duæ horæ accuſatori, tres reo darẽtur. his legibus obſiſtere M. Celius Tribunus pl. ſtudioſiſſimus Milonis conatus eſt, quòd et priuilegium dice-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ret in Milonem ferri, et iudicia præcipitari: & cum pertinacius legem Celius uituperaret, eò processit iræ Pōpeius, ut diceret, si coactus esset, armis se remp. defensurum. timebat autem Pompeius Milonem, seu timere se simulabat. plerunque non domi suæ, sed in hortis manebat, idq; ipsum in superioribus, circa quos etiā magna manus militū excubabat. Senatum quoque semel repetundus erat Pōpeius, quòd diceret timere se aduentum Milonis. dein proximo senatu P. Cornificius ferrum Milonem intra tunicā habere ad femur alligatū dixerat. postulauerat, ut femur nudaret: et ille sine mora tunicam leuarat. tum M. Cicero exclamauerat, omnia illi similia crimina esse, quæ in Milonem dicerentur, alia. deinde Munatius Plancus Tribunus pl. produxerat in concionē M. Aemiliū Philemonem, notum hominem, libertum M. Lepidi. is se dicebat, pariterq; secum quatuor liberos homines iter facientes superuenisse, cū Clodius occideretur, &, ob id cum proclamassent, abreptos, et per duos menses in uillā Milonis præclusos fuisse: eaq; res, seu uera, seu falsa, magnā inuidiā Miloni contraxerat. idemq; Munatius et Pompeius Tribuni pl. in Rostra produxerant Triumuirū capitalem; eumq; interrogauerant, an Galatā Milonis seruum cædes facientem deprehendisset. ille dormientē in taberna pro fugitiuo deprehensum, et ad se perductum esse responderat. denunciauerant tamen Triumuiro, ne seruum remitteret. sed postera die Celius Tribunus pl. & Manilius Canianus collega eius ereptum è domo Triumuiri seruum Miloni reddiderunt. Etsi nullam de his criminibus mentio-

nem fecit Cicero : tamen, quia ita compereram, puta=
ui exponenda. inter primos & Q. Pompeius, & C.
Salluſtius, et T. Munatius Plancus Tribuni pl. inimi=
* ciſſimas conciones de Milone habebant, inuidiã etiam
de Cicerone, quòd Milonem tãto ſtudio defenderet. e=
ratq́; maxima pars multitudinis infenſa nõ ſolũ Mi=
loni, ſed etiam propter inuiſum Ciceroni patrociniũ.
poſtea Pompeius et Salluſtius in ſuſpicione fuerunt,
in gratiam rediſſe cum Milone, ac Cicerone. Plancus
autem infeſtiſſime perſtitit, atque in Ciceronem quo=
que multitudinem inſtigauit. Pompeio autem ſuſpe=
ctum faciebat Milonem, ad perniciem eius cõparari
uim uociferatus: Põpeiusq́; ob ea ſæpius querebatur,
fieri ſibi quoque inſidias, et id palam : ac maiore ma
nu ſe armabat. dicturum quoque diem Ciceroni Plan
cus oſtendebat. poſtea autem Q. Põpeius idem mini
tatus erat. tanta tamen cõſtantia ac fides fuit Cicero=
nis, ut non populi à ſe alienatione, non Cn. Põpeij ſu=
ſpicionibus, non periculi futuri metu, ſi ſibi dies ad
populum diceretur, non armis, quæ palam in Milonẽ
ſumpta erant, deterreri potuerit à defenſione eius, cũ
poſſet omne periculum ſuum et offenſionem inimicæ
multitudinis declinare, redimere etiam Cn. Põpeij ani
mum, ſi paulum ex ſtudio defenſionis remiſiſſet. Per=
lata deinde lege Põpeij, in qua id quoque ſcriptũ erat,
ut Quæſitor ſuffragio populi ex ijs, qui Conſules fue
rant, crearetur, ſtatim comitia habuit, creatusq́; erat
L. Domitius Aenobarbus Quæſitor. aliorum quoque
iudicũ, qui de ea re iudicarẽt, Põpeius tales propoſuit,
ut nunquã neq; clariores uiros, neque ſanctiores pro=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

positos esse constaret. post quod statim noua lege Milo postulatus à duobus Appijs Clodijs adolescẽtibus, ijsdẽ, à quibus antea familia eius fuerat postulata. itemq; de ambitu ab ijsdem Appijs, et præterea de ui à L. Cornificio, de sodalitijs à P. Fuluio Nerato. postulatus autem erat et de sodalitijs, et de ambitu ea spe, quòd primum iudicium de ui futurum apparebat, quo eum damnatum iri confidebant, nec postea responsurum. Diuinatio de ambitu accusatorum facta est, Quæsitore A. Torquato: atque ambo Quæsitores Torquatus & Domitius pridie Nonas Apr. reum adesse iusserũt: quo die Milo ad Domitij tribunal uenit, ad Torquati amicos misit. ibi postulante pro eo M. Marcello obtinuit, ne prius causam de ambitu diceret, quàm de ui iudiciũ esset perfectum. apud Domitium autẽ Quæsitorem maior Appius postulauit à Milone seruos exhiberi numero IIII & L. & cum ille negaret eos, qui nominabantur, in sua potestate esse; Domitius ex sententia iudicũ pronunciauit, ut ex seruorũ eorum numero accusator quot uellet ederet. citati deinde testes secundum legem, quæ, ut supra diximus, iubebat, ut prius, quàm causa ageretur, testes per triduum audirentur, dicta eorum iudices consignarent, quarta die adesse omnes in diẽ posterum iuberentur, ac coràm accusatore ac reo pilæ, in quibus nomina iudicũ inscripta essent, æquarẽtur: dein rursus postera die sortitio iudicũ fieret unius et LXXX: qui numerus cũ sorte obtigisset, ipsi protinus sessum irent: tum ad dicendũ accusator duas horas, reus tres haberet, reusq; eodem die illo iudicaretur: prius autẽ quàm sententiæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ferrentur, quinos ex singulis ordinibus accusator, totidẽ reus reijceret, ita ut numerus iudicũ relinqueretur, qui sententias ferrent, quinquaginta & unus. primo die datus erat in Milonem testis Cassinius Schola, qui se cum P. Clodio fuisse, cũ is occisus est, dixit, atrocitatemq; rei factæ quàm maxime potuit auxit. quẽ cum interrogare M. Marcellus cœpisset, tanto tumultu Clodianæ multitudinis circunstantis exterritus est, ut uim ultimam timens in tribunal à Domitio reciperetur. quam ob causam M. Marcellus, et ipse Milo à Domitio præsidiũ implorauerunt. sedebat eo tempore Cn. Pompeius ad ærariũ, perturbatusq; erat eodem illo clamore: itaque Domitio promisit, se postero die cũ præsidio descensurum, idq; fecit. quare territi Clodiani silẽtio uerba testium per biduum audiri passi sunt. interrogauerunt eos M. Marcellus, et Milo ipse. multi ex ijs, qui Bouillis habitabant, testimoniũ dixerunt de ijs, quæ ibi facta erant, cauponẽ occisum, tabernã expugnatam, corpus Clodij in publicum extractum esse. uirgines quoque Vestales dixerunt, mulierem ignotã uenisse ad se, quæ Milonis mandato uotũ solueret, quòd Clodius occisus esset. ultimæ testimoniũ dixerunt Sempronia Tuditani filia, socrus P. Clodij, et uxor Fuluia; et fletu suo magnopere eos, qui adstabant, cõmouerunt. Dimisso circa horã decimam iudicio, T. Munatius pro concione populũ adhortatus est, ut postero die frequens adesset, et elabi Milonem nõ pateretur, iudiciumq; et dolorẽ suum ostenderet. euntibus ad tabellam ferendam postero die iudicibus, qui fuit ad III. Idus Apr. clausæ fuerunt tota urbæ ta=

bernæ: præsidia in foro et circa omnes fori aditus Pompeius disposuit: ipse pro ærario, ut pridie, consedit, septus delecta manu militum. sortitio deinde iudicum à Quæsitore facta est. post, tantum silentium toto foro fuit, quantum esse in aliquo foro posset. tū intra horam secundam accusatores cœperunt dicere, Appius maior, et M. Antonius, et P. Valerius Nepos. usi sunt ex lege horis duabus. respondit his unus M. Cicero: at cū quibusdā placuisset ita defendi crimen, interfici Clodium pro republica fuisse, quam formā M. Brutus secutus est in ea oratione, quā pro Milone cōposuit, et edidit, quāuis non egisset; Ciceroni id non placuit, quòd, qui bono publico damnari, idem etiā occidi indemnatus posset. itaque, cū insidias Milonem Clodio fecisse posuissent accusatores; quia falsum id erat, (nā forte illa rixa commissa fuerat) Cicero apprehendit, et contra Clodiū Miloni fecisse insidias disputauit: eoq; tota oratio eius spectauit: sed ita constitit, ut diximus, neutrius consilio pugnatū esse eo die, uerū forte occurrisse: ex ea rixa seruorū ad eam cædem peruentū. notum tantum erat, utrunque mortem alteri sæpe minatū esse: et sicut suspectum Milonem maior, quàm Clodij, familia faciebat, ita expeditior & paratior ad pugnā Clodianorum, quàm Milonis, fuerat. Cicero cū inciperet dicere, exceptus est acclamatione Clodianorū, qui se continere ne metu quidem circunstantium militum potuerunt: itaque non ea, qua solitus erat, constantia dixit. manet autem illa quoque excepta eius oratio. scripsit uero hanc, quam legimus, ita perfecte, ut iure prima haberi possit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Initium expoſitionis.

102.

VNVM genus eſt aduerſum, infeſtumq; nobis, &c.] Ita ut in expoſitione diximus, Munatius Plancus pridie pro concione populum adhortatus erat, ne pateretur elabi Milonem.

103:

Declarant huius ambuſti Tribuni pl. illæ intermortuæ conciones, quibus quotidie meam potentiã inuidioſe criminabatur.] T. Munatius Plancus, et Q. Pompeius Rufus Tribuni pl. de quibus in argumento huius orationis diximus, cum cõtra Milonem Scipioni & Hypſæo ſtuderent, concionati ſunt eo ipſo tempore, plebemq; in Milonem accenderunt, quo propter Clodij corpus curia incenſa eſt: nec prius deſtiterunt, quàm flamma eius incendij fugati ſunt è concione. erant enim tunc Roſtra non eo loco, quo nunc ſunt, ſed ad Comitium, prope iuncta curiæ. ob hoc T. Munatium ambuſtum Tribunum appellat. fuit autem paratus ad dicendum. 104.

Cur igitur incendium curiæ, oppugnationem ædiũ M. Lepidi, cædem hanc ipſam contra remp. ſenatus factam eſſe decreuit?] Poſt biduum medium, quàm Clodius occiſus erat, Interrex primus proditus eſt M. Aemilius Lepidus. non fuit autẽ moris, ab eo, qui primus Interrex proditus erat, comitia haberi. ſed Scipionis et Hypſæi factiones, quia recẽs inuidia Milonis erat, cum contra ius poſtularent, ut Interrex ad comitia Conſulum creandorum deſcenderet, idq; ipſe non

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

faceret, domum eius per omnes interregni dies (fuerant autē ex more quinque) obſederunt: deinde omni ui ianua expugnata, et imagines maiorū deiecerūt, et lectulum aduerſum uxoris eius Corneliæ, cuius ca
* ſtitas pro exēplo habita eſt, fregerunt: uterque telas, quæ ex uetere more in atrio texebantur, diruerunt. poſtq; ſuperuenit Milonis manus, et ipſa poſtulans comitia: cuius aduentus fuit ſaluti Lepido: in ſe enim ipſæ cōuerſæ ſunt factiones inimicæ, atque ita oppugnatio domus Interregis omiſſa eſt. Quòd ſi per furioſum illum Tribunum pl. ſenatui, quod ſentiebat, perficere licuiſſet: nouā quæſtionem nunc nullā haberemus. decernebat enim, ut ueteribus legibus, tantūmodo extra ordinem quæreretur. diuiſa ſententia eſt poſtulante neſcio quo. (nihil enim neceſſe eſt omniū flagitia proferre) ſic reliqua auctoritas ſenatus empta interceſſione ſublata eſt.] Quid ſit diuidere ſententiā, ut enarrandū ſit, ueſtra ætas filij facit. Cū aliquis in dicenda ſententia duas plures'ue res cōplectitur, eæ ſi nō omnes probātur, poſtulatur ut diuidatur, id eſt de rebus ſingulis referatur. Forſitan nunc hoc quoque uelitis ſcire, qui fuerit qui poſtulauerit quod non fe
* rat adiutor nō eſt ei, qui hoc poſtulat, oratione longa utendū, ac ne conſurgendū quidem utique eſt. multi enim ſedentes hoc unū uerbum pronunciant, diuide. quod cū auditum eſt, liberum ei, qui facit orationē, diuidere. ſed ego, ut curioſius ætati ueſtræ ſatisfaciā, acta etiā totius illius tēporis perſecutus ſum: in quibus cognoui, pridie Cal. Mart. S. C. eſſe factū, P. Clodij cædem, & incendium curiæ, & oppugnationem

ædium M. Lepidi contra remp. factam: ultra relatum in acta illo die nihil: poſtero die, id eſt Cal. Mart. Munatium in concione expoſuiſſe populo, quæ pridie acta erant in ſenatu: in qua concione hæc dixit ad uerbũ.
» quæ Q. Hortenſium dixiſſe, ut extra ordinem quæ-
* reretur apud Quæſitorem æſtimare futurum, ut cum
» puſillum ediſſet dulcedinis, largiter acerbitatis deuo-
» raret: aduerſus hominem ingenioſum ingenio uſi ſu-
» mus: inuenimus Fuſiũ, qui diceret, diuideret ſenten-
» tiam. reliquæ parti ego & Salluſtius interceſſimus.
Hæc cõcio, ut puto, explicat, & quid ſenatus decernere uoluerit, & quis diuiſionẽ poſtulauerit, & quis interceſſerit, et cur. illud uos meminiſſe nõ dubito, per Q. Fuſium illo quoque tempore, quo de inceſtu P. Clodij actum eſt, factum, ne à ſenatu aſperius decerneretur.

105:

Dederas enim, quàm contemneres populares inſanias, iam ab adoleſcentia documenta maxima.] Conſtantiam L. Domitij, quam in Prætura præſtitit, ſignificat. nam eo tempore, cum Cn. Manilius Tribunus pl. ſubnixus libertinorum & ſeruorum manu, perditiſſimam legem ferret, ut libertinis in omnibus tribubus ſuffragium eſſet, idq; per tumultum ageret, & cliuum Capitolinum obſideret, diſcuſſerat perruperatq; cœtum Domitius, ita ut multi Manilianorum interficerentur. quo facto & plebem infimam offenderat, & ſenatus magnam gratiam inierat.

107:

Itaque illud Caſſianũ.] L. Caſſius fuit, ſicut iam ſæpe diximus, ſummæ uir ſeueritatis. quoties Quæſi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

tor iudicij alicuius esset, in quo quæreretur de homine occiso, suadebat, atque etiam præibat iudicibus, hoc, quod Cicero nunc admonet, ut quæreretur, cui bono fuisset perire eum, de cuius morte quæreretur. ob quam seueritatem, quo tempore Sex. Peduceus Tribunus pl. criminatus est, L. Metellum Pont. Max. totumq; collegium Pontificum male iudicasse de incestu uirginum Vestalium, quòd unam modo Aemiliam damnauerat, absoluerat autem duas, Martiam & Liciniam; populus hunc Cassium creauit, qui de eisdem uirginibus quæreret: isq; et utrasque eas, et præterea complures alias, nimia etiam, ut existimatio est, asperitate usus, dãnauit. Et aspexit me illis quidem oculis, quibus tunc solebat, cum omnibus omnia minabatur. mouet me quippe lumen curiæ.] Hic est Sex. Clodius, quem in argumento huius orationis diximus corpus Clodij in curiam attulisse, & ibi cremasse, eoq; incenso curiam conflagrasse. ideo lumen curiæ dicit.

108:

Quando illius postea sica illa, quam à Catilina acceperat, conquieuit? hæc intentata nobis est: huic ego obijci uos pro me passus non sum: hæc insidiata Pompeio est.] Manifestum est pertinere ad id tempus, quo post rogationem à Clodio in eum promulgatam urbe cessit. Quare dicat, insidiata Pompeio est, fortassis quæratis. Pisone & Gabinio Coss. pulso Cicerone in exiliũ, cum III. Idus Sext. Pompeius in senatum uenit, dicitur seruo P. Clodij sicam excidisse. eaq; ad Gabinium Consulem delata, dictum est, seruo imperatum à P. Clodio, ut Pompeius occideretur. Pompeius statim do=

mum redijt. ex eo domi tenus. obsessus est etiam à liberto Clodij Damione, ut ex actis eius temporis cognoui: in quibus. XV. Cal. Sept. L. Nouius Tribunus pl. collega Clodij, cum Damio aduersum Flauiũ Prætorem appellaret Tribunos, et Tribuni de appellatione cognoscerent, ita sententiam dixit: Et hoc apparitore P. Clodij uulneratus sum: & hominibus armatis præsidijs dispositis à republica remotus sum: Cn. Pompeius obsessus est. cum appeller, non utar eius exemplo, quem uitupero: & iudicium tollam, & reliqua de intercessione. Hæc istam Appiam uiam, monumentum nominis sui, nece Papiria cruentauit.] Pompeius post triumphum Mithridaticũ Tigranis filium in cathenis deposuerat apud Flauium senatorem: qui postea cum esset Prætor eodem anno, quo Tribunus pl. Clodius, petit ab eo Clodius super cœnam, ut Tigranem adduci iuberet, ut eum uideret. adductum collocauit in conuiuium, dein Flauio nõ reddidit: dimisit, & habuit extra cathenas, nec repetenti Põpeio reddidit: postea in nauem deposuit: & cũ profugeret ille, tempestate delatus est tantũ ille ut deduceretur ad se, Clodius Sex. Clodium, de quo supra diximus, qui eum reduceret. Flauius quoque re cognita ad diripiendum Tigranem profectus est. ad quartum lapidem ab Vrbe pugna facta est: in qua multi ex utraque parte ceciderunt, plures tamen ex Flauij, inter quos & M. Papirius eques Romanus publicanus, familiaris Pompeio. Flauius sine comite Romam uix perfugit. Hæc eadem longo interuallo conuersa rursus est in me. nuper quidem, ut scitis, me ad Regiam pene confecit.] Quo die pericu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

lum hoc adierit, ut Clodius eum ad Regiam pene confecerit, nusquam plane inueni. non tamen adducor, ut putem Ciceronem mentitum, præsertim cnm adijciat, ut scitis. sed uidetur mihi loqui de eo die, quo Consulibus Domitio & Messalla, qui præcesserant eũ annum, cum hæc oratio dicta est, inter candidatorum Hypsæi, & Milonis manus in uia Sacra pugnatũ est, multiq; ex Milonis ex improuiso ceciderunt. de cuius diei cæde & periculo suo ut putem loqui eum, facit & locus pugnæ, nam in Sacra uia traditur commissa, in qua est Regia; & quòd affuerunt cum candidatis suffragatores Milonis Cicero, Hypsæi Clodius.

109.

Potuit'ne L. Cæcilij, iustissimi fortissimiq; Prætoris, oppugnata domo.] L. Cæcilius Rufus, de quo dicitur, Prætor fuit P. Lentulo Spinthere, Q. Metello Nepote Coss. quo anno Cicero restitutus est. is cum faceret ludos Apollinares, ita infima coacta multitudo annonæ caritate tumultuata est, ut omnes, qui in theatre spectandi causa consederãt, pellerentur. de oppugnata domo nusquam adhuc legi. Pompeius tamen, cum defenderet Milonem apud populum, de ui accusante Clodio, obstitit. & legimus apud Tironem libertum Ciceronis in libro quarto de uita eius, oppressum à Clodio L. Cæcilium Prætorem.

110.

At quo die? quo, ut ante dixi, fuit insanissima concio ab ipsius mercenario Tribuno pl. concitata.] Hoc significat, eo die, quo Clodius occisus est, concionatum esse mercenarium eius Tribunum pl. sunt autem con=

cionati eo die, ut ex actis apparet, C. Sallustius, & Q. Pompeius, utrique & inimici Milonis, & satis inquieti. sed uidetur mihi Q. Pompeium significare. nam eius seditiosior fuit concio.

110:

Dixit C. Cassinius Interamnas, familiarissimus, & idē comes Clodij, P. Clodium illo die Albæ mansurū.] Fuit hic Cassinius, apud quem Clodius mansisse Interamnæ uideri uolebat, qua nocte deprehensus est in Cæsaris domo, cum ibi in operto uirgines pro populo Romano sacra facerent. Scitis iudices, fuisse qui in hac rogatione suadenda dicerent, Milonis manu cædem esse factam, consilio uero maioris alicuius. me uidelicet latronem & sicarium abiecti homines & perditi describebant.] Q. Pompeius Rufus, & C. Sallustius Tribuni fuerunt, quos significat. hi enim primi de ea lege ferenda populum hortati sunt; & dixerunt, manu Milonis occisum esse Clodium, consilio uero maioris alicuius.

111.

Atqui ut illi nocturnus aduentus uitādus fuit, sic Miloni, cum insidiator esset, si illum ad Vrbem noctu accessurum sciebat, subsistendum. &c.] Via Appia est prope Vrbem monumentum Basilij: qui locus latrocinijs fuit perquam infamis: quod ex alijs quoque multis intelligi potest.

112.

Comites Græculi, quocūque ibat, etiam cum in castra Hetrusca properabat.] Sæpe obijcit Clodio Cicero, socium eum coniurationis Catilinæ fuisse. quam rem nunc quoque reticens ostendit. fuerat enim opinio,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ut Catilina ex Vrbe profugerat in castra Manlij centurionis, qui tum in Hetruria ad Fesulas exercitum ei comparabat, Clodium subsequi eum uoluisse, & cœpisse, tum dein mutato consilio in Vrbem redisse.

114.

Non iam hoc Clodianum crimen timemus, sed tuas Cn. Pompei (te enim iam appello, & ea uoce, ut me exaudire possis) tuas inquam suspiciones perhorrescimus.] Diximus in argumento orationis huius, Cn. Pompeium simulasse timere, seu plane timuisse Milonem, & ideo ne domi quidem suæ, sed in hortis superioribus ante iudicium mansisse, ita ut uillam quoque præsidio militũ circundaret. Q. Pompeius Tribunus pl. qui fuerat familiarissimus omnium P. Clodio, & sectam suam sequi se palam profitebatur, dixerat in concione post paucis diebus, quàm Clodius erat occisus: Milo dedit, quẽ in curia cremaretis: dabo, quem in Capitolio sepeliatis. in eadem concione idem dixerat: habuit enim eam ad VIII. Cal. Febr. cum Milo pridie, id est VII. Cal. Febr. uenire ad Pompeium in hortos eius uoluisset, Pompeium ei per hominem propinquum misisse, ne ad se ueniret. prius etiam quàm Pompeius tertium Consul crearetur, tres Tribuni, Q. Pompeius Rufus, C. Sallustius Crispus, T. Munatius Plancus, cum quotidianis concionibus suis magnam inuidiam Miloni propter Clodium excitarent, produxerant ad populum Cn. Põpeium, & ab eo quæsierant, num ad eum delatũ esset illud quoque indicium, suæ uitæ insidiari Milonem. responderat Pompeius, Licinium quendam de plebe, sacrificulum, qui solitus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

esset familias purgare, ad se detulisse, seruos quosdã Milonis, itemq; liberos comparatos esse ad cædẽ suam: nomina quoque seruorum edidisse: ad Milonem misisse, ut eos in potestate sua haberet: à Milone responsum esse, ex ijs seruis, quos nominasset, partim neminem se unquam habuisse, partim manumisisse. dein, cum Licinium apud se haberet, Lucium quendam de plebe ad corrumpendum indicem uenisse: qua re cognita, in uincla eum publica esse coniectum. decreuit enim senatus, ut cum Interrege & Tribunis pl. Pompeius daret operam, ne quid respublica detrimenti caperet. ob has suspiciones Põpeius in superioribus hortis se continuerat. deinde, ex S. C. delectu per Italiã habito cum redisset, uenientem ad se Milonem unum omnium non admiserat. item, cum senatus in porticu Pompeij haberetur, ut Pompeius posset interesse, unum tum excuti prius, quàm in senatũ intraret, iusserant. hæ sunt suspiciones, quas dicit se Cicero pertimescere.

115.

Contra hesternam concionem illam.] Idem T. Munatius Plancus, ut sæpe diximus, post audita & obsignata testium uerba, dimissosq; interim iudices, uocata concione cohortatus erat populum, ut clausis tabernis postero die ad iudicium adesset, nec pateretur elabi Milonem.

118.

Incidebantur iam domi leges, quæ nos nostris seruis addicerent.] Significasse iam puto nos, fuisse inter leges P. Clodij, quas ferre proposuerat, eam quoque, qua libertini, qui non plus quàm in urbanis tribubus suffragium ferebant, possent in rusticis quoque tribu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

bus, quæ proprie ingenuorum sunt, ferre.

119.

Senatus, credo, Prætorem eum circunscripsisset. ne cum solebat quidem id facere, in priuato eodem hoc aliquid profecerat.] Significat id tempus, quo P. Clodius, cum adhuc Quæstor designatus esset, intrauit eò, ubi sacrificium pro populo Romano fiebat. quod factum notatum erat à senatu; decretumq́;, ut extra ordinem iudicium fieret.

120.

Plebem, & infimam multitudinem, quæ P. Clodio duce fortunis uestris imminebat, eam, quo tutior esset uestra uita, se fecisse cõmemorat, ut non modo uirtute flecteret, sed etiã tribus suis patrimonijs deliniret.] Puto iam supra esse dictum, Milonẽ ex familia fuisse Papia, deinde adoptatum fuisse ab T. Annio auo suo materno. tertium patrimoniũ uidetur significare matris. aliud enim quod fuerit, non inuenio. Peracta utrinque causa, singuli quinos accusator & reus senatores, totidem equites, & tribunos ærarios reiecerunt, ita ut unus & quinquaginta sentẽtias tulerint. senatores condẽnauerunt XII, absoluerũt VI. equites condẽnauerunt XIII, absoluerunt IIII. tribuni ærarij condẽnauerunt XIII, absoluerũt III. Videbãtur nõ ignorasse iudices, inscio Milone initio uulneratum esse Clodium: sed cõpererant, postquã uulneratus esset, iussu Milonis occisum. fuerũt, qui crederent, M. Catonis sententia eum esse absolutum. nam & bene cum republica actum esse morte P. Clodij nõ dissimulauerat, & studebat in petitione Consulatus Miloni, &

*ni, et reo affuerat. nominauerat quoque eum Cicero præsentem, et testatus erat audisse eum à M. Fauonio ante diem tertium quàm cædes facta erat, Clodium dixisse periturũ esse eo triduo Milonem. sed Milonis * quoque notam audaciam uetiar e p. utile uisum est. sciret ne unquam potuit utram sententiam. damnatum autem opera maxime Appij Claudij, pronunciatũ est. Milo postero die factus reus ambitus apud Manlium Torquatum, absens damnatus est. illa quoque lege accusator fuit eius Appius Claudius. et cũ ei præmium lege daretur, negauit. ei subscripserunt & in ambitus iudicio P. Valerius Leo, et Cn. Domitius Cn. F. post paucos dies quoque Milo apud Fauoniũ Quæstorem de sodalitijs damnatus est accusante P. Fuluio Nerato, cui lege præmium datum est. deinde apud L. Fabium Quæstorem iterum absens damnatus est de ui. accusauit L. Cornificius, & Q. Patulcius. Milo in exilium Massiliam intra paucissimos dies profectus est. bona eius propter alieni æris magnitudinem semuncia uenierunt. Post Milonem eadem lege Pompeia primus est accusatus M. Saufeius M. F. qui dux fuerat in expugnanda taberna Bouillis & Clodio occidendo. accusauerunt eum L. Cassius, L. Fulcinius C. F. C. Valerius. defenderunt M. Cicero, M. Celius: obtinueruntq́;, ut una sententia absolueretur. condemnauerunt senatores X, absoluerunt VIII. condemnauerunt equites Romani IX, absoluerunt VIII. sed ex tribunis ærarijs decem absoluerunt, VI condemnauerunt: manifestumq́; odium Clodij saluti Saufeio fuit, cum eius uel peior causa quàm Milonis*

M

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

fuiſſet, qui aperte dux fuerat expugnandæ tabernæ repertus. deinde poſt paucos dies apud Conſidium Quæſtorem lege Plautia de ui, ſubſcriptione ea, quòd loca occupaſſet, et cum telo fuiſſet anteſignanus operarum Milonis. accuſauerunt C. Fidius, Cn. Apronius Cn. F. M. Seius Sex. F. defenderunt M. Cicero, M. Terentius Varro Gibba. abſolutus eſt ſententijs plenius, quàm prius. graues habuit XIX, abſolutorias II. & XXX. ſed è contrario hoc, ac priore iudicio, accidit. equites enim, ac ſenatores eum abſoluerunt, tribuni ærarij damnauerunt. Sex. autem Clodius, quo auctore corpus Clodij in curiam illatum fuit, accuſantibus C. Ceſennio Philone, M. Aufidio, L. Apronio, defendente M. Seio, damnatus eſt ſententijs VI & XI: abſolutorias V. omnino habuit, duas ſenatorum, tres equitum. multi præterea et præſentes, et cum citati non reſpondiſſent, damnati ſunt, ex quibus maxima pars Claudianorum.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

I:

DOMO Siculus] Quia uideo eſſe, qui legendum putent, Homo Siculus; non alienum fuit ueterem locutionem exemplis confirmare. dixit Plautus, domo Carthaginienſis: Virgilius, qui Cærete domo: Horatius, unde domo: & in antiquis lapidibus, domo Peruſia, domo Aricia.

I:

DESIGNATVS Aedilis] Ipſe Cicero, quo tempore cum Cæcilio contendit, nondum ſe Aedilem deſignatum fuiſſe, ſatis plane in Diuinatione demonſtrat his uerbis: Nemo mirabatur in Africano illo, quod in me nunc, homine paruis opibus ac facultatibus prædito, ſimulant ſeſe mirari: cum moleſte ferant: quid ſibi iſte uult? accuſatorem'ne ſe exiſtimari, qui antea defendere conſueuerat? nunc præſertim, ea iam ætate, cum Aedilitatem petat.

2.

HAEC tota capite] Hoc toto capite, non dubito quin ſit legendum. quo modo idē locutus eſt 17.

3:

ANNOS XL] Paulo plures fuerunt, ſi ſubtilius numeretur. tulit enim legē de iudicijs C. Gracchus in Tribunatu primo, id eſt Q. Metello T. Flaminino Cōſulibus. & Cicero confirmat libro in Verrem II. 73. cum equeſtrem ordinē per annos prope quin-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

quaginta iudicasse dicit. quo loco, ad augendam senatus inuidiam, annos prope quinquaginta dicit; cũ paulo plures quadraginta fuerint. quanquã ibi Pedianus de annis prope quadraginta uideatur subscribere: quasi ad ueritatẽ locutus esset Cicero, nõ ad cõsuetudinẽ oratorũ: ut etiã in oratione in Pisonẽ, Quadraginta annis ante me Cõsulẽ; cũ uix triginta septẽ fuerint.

6.

SICILIA] Ex oratione III. in Verrẽ 84: satis constat, Ciliciam, non Siciliam, à Dolabella fuisse administratam. itaque reponendũ, Cilicia, pro Sicilia.

6.

QVI quidem damnatus est, &c.] Hoc loco mihi Pedianus non satisfacit. nam etsi non est locus sine mendo; apparet tamen, quid significet. primum dissentit à ueritate, atque etiã à se ipso, cum dicit damnatum esse eum Dolabellam, quem Cæsar accusauit: cum, absolutum esse, & ipse testetur in commẽtario orationis pro M. Scauro, & Plutarchus etiam ac Suetonius in Cæsare. rursas errat, cum infert, significari posse etiam Scaurum, qui alterum Dolabellam accusauit. loquitur enim Cicero de ijs, qui absoluti sunt Hortensio defendente. porro quem Dolabellam accusauit: Scaurus, is (ut infra 70:) iudicio damnatus est: eumq; significat Cicero in III. Verrina, cum dicit, Nemo iam Dolabella &c. item in eadem, pag. 96. sed ecce alia eiusdem inconstantia: pag. 32: absolutum dicit Dolabellam, quem Scaurus accusauit: damnatum pag. 70: nisi si & hic, & infra 32: ubi legitur, Cæsarem, reponas, Scaurum; uicissimq;

cæsar, ubi, Scaurus. nam re uera dānatus est is Dolabella, quem Scaurus accusauit. 7.

HVIC censi] ualde probo coniecturam Caroli Sigonij, iuuenis ingenio doctrinaq; præstātissimi: qui è Ciceronis lib. II. de Orat. legendū putat, Ciceronis.

IO.

QVASI latine dixit,] Quid, si, Translatiue dixit, ut magno ponderi subire? ut dicat, ita Ciceronem dixisse, Eius orationis subire inuidiæ, quasi de magno pondere loqueretur. sic Virgilius dixit, Muroq; subibant: et, Subiere pheretro. uidetur igitur, si Asconium sequamur, legendum, Inuidiæ, non Inuidiam, ut est in impressis libris. IO:

SVNT enim subsellia Tribunorum, Triumuirorum, Quæstorum, et huiuscemodi minora iudicia exercentium] Ego, A' subsellijs, expono, qui uersatus sit in iudicijs. nam subsellia non uideo qui probare possit Asconius eorū tantū fuisse, qui minora iudicia exercerent: cum pro omnibus iudicijs generaliter à Cicerone usurpētur, ut epist. Fam. 208. et lib. II. de Orat. 121: et in Bruto 192. et alibi non semel.

IO:

AN ideo] Hic aliquid desideratur: nā est locutio Pediano familiaris, cū priore interpretatione haud plane contētus, alterā adiungit. 27: 28. 32: 42:

II:

CAVSIS eiusmodi soliti. aderant autem his rebus moratores apti talibus negotijs.] Hoc & deprauatum est, & uidetur abundare. potius ad illud pertinet, quod est pagina IO. Ex illo grege oratorum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

12:

LENTVLI Suræ pater] imo auus: quod significat Dió lib. XLVI. Cicero in Catil. 121. et Valerius.

14.

INTRACTANS &c.] Non nulli ex ingenio reponunt, Tractans communiter breuiterq; obijciendorum criminum miram artem conficit.

15.

C et VIII petijt.] Ante, C petijt. addidi numerum octo dierum ex lib. III. in Verrē, 82. et ex ipso Asconio in hac eadē pag. & 20:

16:

PROMISSIONE iudicum] Nihil mutatum est, uidetur aut hoc deesse, aut huiusmodi quidpiam.

19:

INSEQVENS locutio] Reposuimus, Inconsequens locutio: quo modo & ipse loquitur 24: & Charisius grammaticus, alijq; præterea.

20:

DESIGNATVS Aedilis] Qui tamē magistratum non gessit, uel ualetudine impeditus, uel alio magistratu auocatus. gessit autē cū Tullio Aedilitatē C. Antonius, is, qui eiusdem collega fuit in Consulatu.

20:

ILLE ille Cassius,] hoc & quæ sequuntur usque ad dictionem, Bono, puto esse non recto ordine collocata, & anteponenda ijs uerbis, Inde sunt leges Cassiæ &c. ut primum de ipso Cassio, tum de legibus, quas tulit, Asconius loquatur. ut omittam, quòd ad illa Ciceronis uerba, L. Cassius cum ad cæteras res,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

aptius est ut statim expositionis causa inferatur, Ille ille Cassius. nam si post dictionem, Tabulas, sequatur, Ille ille Cassius; dissolute fiet.

23:

CVM Cn. Pisone] Ex antiquis lapidibus, hoc est e testimonio ueritatis minime dubio, legendum esse constat, cum L. Pisone.

34.

OLYMPO] Sic legēdum, non, ut ante, Olyntho, ex agraria prima ad populum, præterea Strabone, Ptolemæo, Eutropio, et Salustij historiarum libro primo apud Priscianum.

35.

CVRATOR totius oræ maritimæ] Error Pediani: est enim hic Antonius orator, de quo in dialogis de Oratore: in quibus etiam ipse lib. II. de rationibus à se confectis contra hominum opinionem testatur.

37.

SIC alteram dici,] Fero Alteram: tamen Iterum magis placeret.

37:

VT Corinthijs, ut Tarētinis.] De Corinthijs mētio est in oratione pro lege Manilia: et in Asconio 34. de Tarentinis in Valerio lib. II. et Floro lib. XII. ante legebatur, Vt Cornelius, ut Terentius.

41.

AB undare enim uidetur Non.] Nihil abūdat, si cū interrogatione legas. nō tamē sēper uigilas Asconi.

41:

AVT pro præde] Apertius esset, Aut per prædes.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

48.

VEnerint.] Nō uidit Aſconius, ſi legatur Venerũt, obſcuritatis nihil eſſe: ut nũc in uulgatis libris legitur.

51:

L. PISONE] Et hic, et paulo poſt pro L repoſui C, ex ipſo Pediano 56. et ex hiſtoria.

51:

IVSTIOR pertinacior] Cum in lege ferenda uſque eò pertinax fuerit Cornelius, ut, intercedente collega, codicem ipſe de ſcribæ manibus abreptũ recitauerit: nō abſurde, ut opinor, legi poſſet, Iuſto pertinacior: cũ et Quintilianus dixerit, Mẽbrũ lõgius iuſto.

52.

EX S. C.] Ex ſenatoribus, non ita eſſet alienum à uetere ſcriptura, ad ſententiã certe eſſet aptiſſimum.

52.

TRIBVNITIAM interceſſionẽ] Deeſſe uidetur, tolli.

52.

PAVCOS gratificari] Quid, ſi, Pauci S. C. facere?

52:

A' CICERONE Prætore] Abundare uidetur, Prætore: nã Cicero Prætor fuit Lepido & Tullo Coss. anno proximo ante Cottæ & Torquati Conſulatum: ut etiam Pedianus ipſe paucis ſupra uerſibus dixit. hoc etiam ſatis conſtat ex ordine magiſtratuum. nam cum Cicero Aedilis fuerit Hortenſio & Metello Conſulibus; inter Aedilitatem autem & Præturam biennium intercedat; quod ex epiſtola ad Furnium libro X. conſtat: neceſſe eſt, ut Prætor fuerit Cicero Lepido & Tullo Conſulibus: ſiquidem omnes magiſtratus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

ſuo anno conſecutus eſt. quod ipſe in agraria oratione II. & officiorum libro, opinor, II. gloriatur.

53:

Q. GALLVS] Rectius putaui, Q. Gallius. 56.22.

54.

Q. METELLVM Nepotem,] Aut abundat, Nepotem: aut falſum eſt, quod dixit Valerius Maximus, huius Metelli filio, qui poſtea Conſulatũ geſſit cum P. Lentulo, Nepotis cognomẽ à moribus hæſiſſe.

54:

COS. armis ire] Carolus Sigonius legẽdum putat, Conſulis armis iure. ut de L. Sylla Conſule accipiatur.

55.

NOBILITATE, magno populi ſtudio,] Non eſt obſcurus ſenſus, ſed eſſet apertior, ſi legeretur, Nobilitate inuita, magno populi ſtudio tulit.

55.

A' fratre eius.] Adde, Abrogatã: integer locus erit.

57:

NON minus &] Non minus CC, putaui eſſe corrigendum; neque dubitaui, cum de eadem Cornelij lege memoria tenerem, quod ſupra ſcriptum eſt his uerbis: Cornelius ita ferre rruſus cœpit, ne quis in ſenatu legibus ſolueretur, niſi CC affuiſſent. 52.

59:

LAVINIVS] Repoſui, L. Iunius, ex Dionyſio. quanquam aliter Liuius. ſed auctor hiſtoriæ certior Dionyſius, ut in collatione utriuſque cõperimus. id eo certius, quòd ab eodem hic ipſe nominatur Brutus: quod Iuniorum fuiſſe cognomen, nemo neſcit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

59.

DECEM Tribb. pl.] Hos non in Capitolio, sed in Auētino creatos scribit Liuius lib. III. creatos autem, nō à M. Papirio, ut Asconius tradit, sed à Q. Furio.

60.

C. Flacco] Reponendum uidetur, L. Flauio: & paulo post, Q. Seruilio, pro Q. Cæcilio; qui biennio ante Consulatum C. Marij & C. Flauij Fimbriæ Consul fuerat cum C. Atilio Serrano.

60.

COS. firmauit] Hic sine dubio mendū inest. nā Roscius, non Consul, sed Tribunus pl. legem illā tulit.

60.

PRODERIT,] Coniecturam, & simul historiam secutus, reposui, populo R. dedit, mutatione fere nulla, cum, ut opinor, ita scriptum fuerit in antiquo libro, P. RO. DEDIT. quod imperiti postea deprauarūt, ut eiusmodi multa. est autē hæc historia apud Suetoniū in Nerone, & Ciceronē in agraria I.

60.

Q. CATVLI] Videtur legendum, Cn. Domitij, si diligenter consideremus. is enim cooptandorum sacerdotum potestatem ad populum transtulit. præterea sequitur proxime, Quid? idem Domitius &c.

61.

ANTE II. & XL. annos] Reposui, ante II. de XL. annos, ex annorum numero per Consules.

62.

IN concionem Catilinæ & Antonij] Cum paulo ante dixerit, Coierant ambo, ut Ciceronem Consu=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

latu deijcerent, reposui Coitionem pro Concionem.

62:

ADOLESCENTVLVS] addendũ puto, C. Cæsar: hic enim pro Græcis egit, ut Plutarchus testatur.

62:

IDEO iurare,] mallem, Ideo appellare.

62:

TANTASIVM] Tanusium nominat Q. Cicero in libello de petitione Consulatus.

62:

TORQVATO & Cotta Coss.] Non dubito quin legendum sit, Lepido & Tullo Coss. uide 64:

70.

QVAE Pulchrorum,] Potuit addere, Et Neronum: qui & ipsi Claudij patritij fuere.

71.

SERVILIVS Isauricus pr.] Sic ante: ego, Seruilius Isauricus pater, ad differentiam filij: ut etiã libro II. ad Q. Fratrem, Carpebatur à Seruilio filio: & III. ad eundem, P. Seruilius pater ex literis &c. loquitur autem hic de consularibus. itaque pr. quod ualet Prætor, locum non habet.

73.

PAVCI in eam ciuitatem] Paucis post annis in eam ciuitatem, sententia desiderat.

73.

QVOD in Italia &c.] Nihil muto, sed ad sententiam sic esset apertius: Gallicanum, quòd in Italia consederit: semiplacẽtinum, postquam ascitus sit à Placentinis. quod multo post &c.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

73:

CAESONINVM, *hominis fortissimi filiũ,*] Sic emẽdaui, cũ antea legeretur, Cæsoniũ, hominis furacissimi filiũ. hoc ingenio Caroli Sigonij, quo ille excellit, debemus. duxit autẽ hãc cõiecturã cũ ex ingenio, ut dixi, tũ ex ipsa historia. nã Cæsonini patrẽ L. Pisonem ab Heluetijs occisum esse, Cæsar lib. I. tradidit de bel. Gal.

73:

P. LENTVLO] Dissentit hic Pedianus, ut opinor, à ueritate: quod olim scripsimus in nostris commentarijs epistolarum ad Atticum. nam Ciceronis filia primum nupsit C. Pisoni Frugi, deinde Furio Crassipedi, postremo P. Cornelio Dolabellæ.

74.

L. CAECILIO Q. *Marcio Coss.*] Ante, L. Iulio C. Mario Coss. uidi prius mendum, cum horum Consulum nomina nemo traderet: tum, consideratis Asconij uerbis, ad correctionem perueni. cum enim his Consulibus sublata collegia dicat; eademq; nouem post annis à P. Clodio Tribuno pl. restituta, paulo post inferat: à Consulibus Pisone & Gabinio numerans, quo anno Tribunus pl. fuit P. Clodius, comperi, nouem annis interpositis, Consules fuisse Cæcilium & Marcium. correxi igitur et Asconium, & Ciceronẽ ipsum, in quo legebatur, L. Luscelliũ C. Mariũ Coss.

74:

ANTE *biennium autem ante*] Alterum Ante delendum uidetur. nam, Ante biennium, idem est, ac si dicas, biennio ante: quo modo locutus est & supra, In Aedilitate, quã ante annũ gesserat, 56. & Eutro=

pius, Ei magister equitum Dictatori ante annũ fuerat.

74:

QVOD antea senis æris ac trientibus in singulos modios dabatur,] Cum in oratione pro Sestio de
» P. Clodij legibus hæc scripta animaduerterem: Latæ
» sunt Consulibus illis tacentibus, immo uero approban
» tibus etiam, ut censoria notatio & grauissimum iu=
» dicium sanctissimi magistratus tolleretur de republi=
» ca: ut collegia non modo illa uetera contra S. C. re=
» stituerẽtur, sed ab uno gladiatore innumerabilia alia
» conscriberentur: ut remissis semissibus & trientibus
» quinta prope pars uectigalium tolleretur: & quæ
sequuntur: cum hæc inquam legerem; non dubitaui, quin pro senis æris legendum esset semis æris: quod ualet, semissibus: nam semis indeclinabile; & æris est pro assibus: siquidem & M. Varro in analogia, Tressis, inquit, pro tribus æris, quod sit pro assibus.

75:

SOCRVM tuã] Hinc apparet, in oratione pro domo 225: legendum esse, socrum Consulis, non, ut ante, socerum.

76.

ANTE cœptum bellum Punicũ tertium] Ex epitome Liuiana legendũ existimat Sigonius, Post cœptũ.

76.

III. Marcelli etc.] Nulla fere mutatione locũ restitui, cum ante legeretur, Hi Marcelli. atque hic quasi aliud agẽs locũ in Velleio Paterculo emẽdemus: in quo, lib.
» II. legitur, Circa eadẽ tẽpora M. Metelli fratres uno die
triũphauerunt: cum legendũ sit, II. Metelli fratres.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

76:

MVTINI] Sic ex Liuio reposui. ante, Murrinæ.

77.

PVPIVS Piso] Ridiculū erat legere, ut ante, Publius Piso: cum huncipsum Pisonem & Cicero, & Pedianus Marci prænomine iam appellauerint. fuit autem is, qui Consulatum cum M. Messalla gessit.

79.

M. FVSTENVS] Hic ante M. Fusius, infra in extremo commentario M. Saufeius appellatur.

79:

OBSTANTIBVS] Vel hortantibus, uel instantibus, legerem.

79:

CALDATVM] Calciatum, mallem: unde & calciamentū. sic & Valerius Max. lib. IIII. de amore coniugali, M. Plautius, uxore Horestilla funerata,
» & in rogum imposita, inter officium ungendi & osculandi stricto ferro incubuit: quem amici, sicut erat,
» togatum & calciatum corpori coniugis iunxerunt.

80:

M. CEPIONEM] Aut accipe de M. Bruto, qui Cepio cognominatus est, ut epistolarum ad Atticū lib. II. qui Milonē & ipse scripta oratione defendit: aut lege, M. Ciceronem. quod si de Bruto malis accipere; Quintum potius, quàm Marcum prænomen ei debere esse crediderim. nam adoptatos prænomē, nomen, cognomen ab ijs, qui adoptabant, accipere solitos esse animaduertimus. uidenda sunt, quæ de hoc Bruto diximus in epistolarū ad Atticū cōmentario, lib. II. 38.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

81:

MAGNANIMVS multum excusabat] Ego, magna manus militum excubabat; cum infra ita scriptum uiderem, Pompeium in hortis superioribus ante iudicium mansisse, ita ut uillam quoque præsidio militum circundaret. 83:

82.

CN. DOMITIVS] Pro Cn. reposui L. nã Cn. Domitius fuit cognomento Caluinus: Lucius autem Aenobarbus, hic, qui Quæsitor fuit in causa Milonis: de quo & in oratione, 105:

82:

IVDICES confirmarent] Malui, consignarẽt: cũ infra 88. ita scriptũ sit: T. Munatius Plãcus, post audita et obsignata testiũ uerba, cohortatus erat populũ.

85.

IN Prætura præstitit] In Quæstura, mallẽ: cum significetur tempus illud, quo C. Manilius Trib. pl. fuit: qui fuit annus C. Pisone, Man. Glabrione Consulibus. L. autem Domitius Præturam gessit L. Pisone A. Gabinio Consulibus. quod historia demonstrat.

87:

LICINIVM quendam de plebe sacrificorũ,] Ego sic, Licinium quendam de plebe, sacrificulum: cum inferat, qui solitus esset familias purgare: & in oratione Licinius Popa nominetur, id est mactator sacrarum hostiarum.

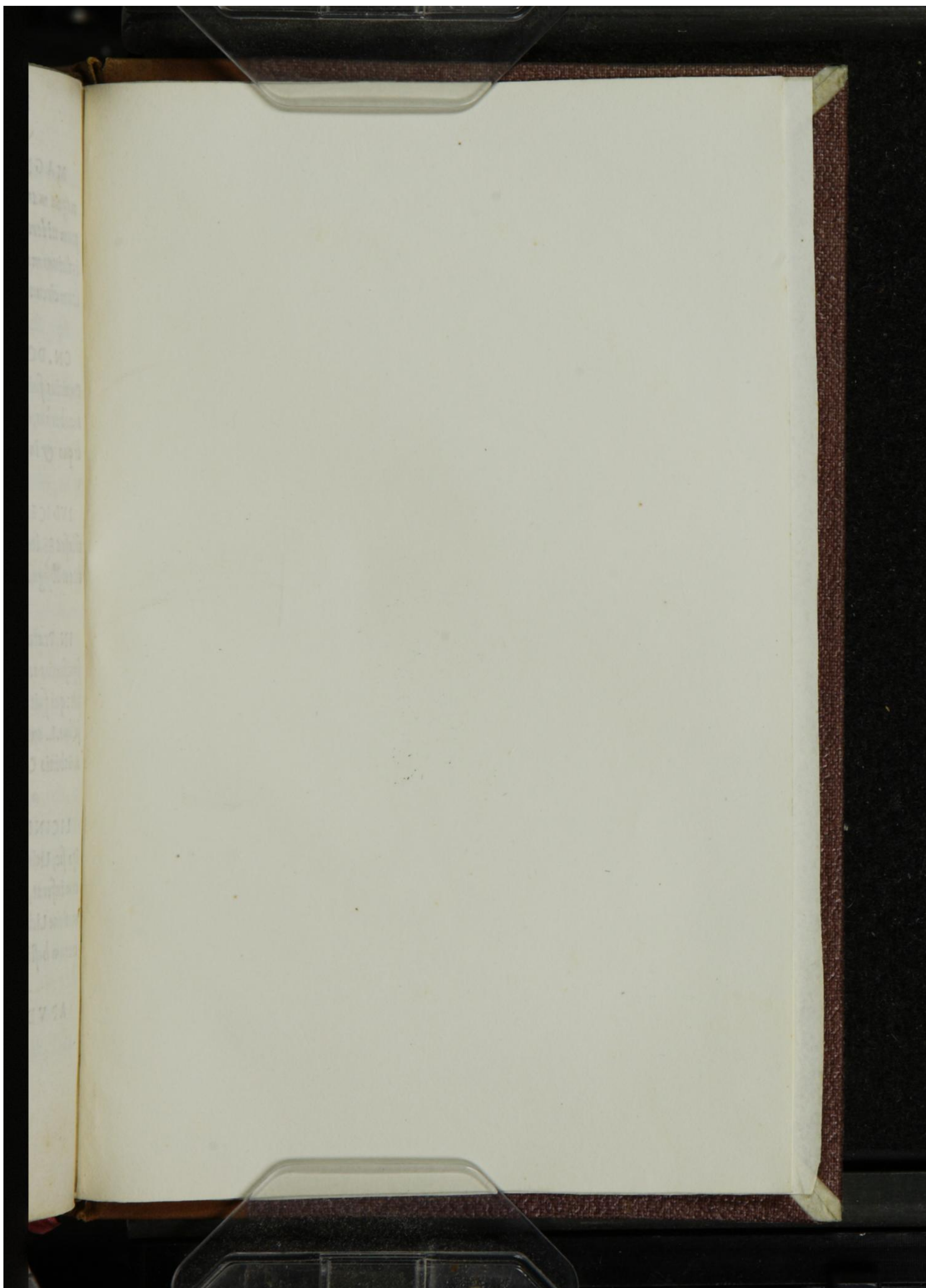
APVD PAVLVM MANVTIVM,
ALDI FILIVM,
M. D. LIII.

005047852

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

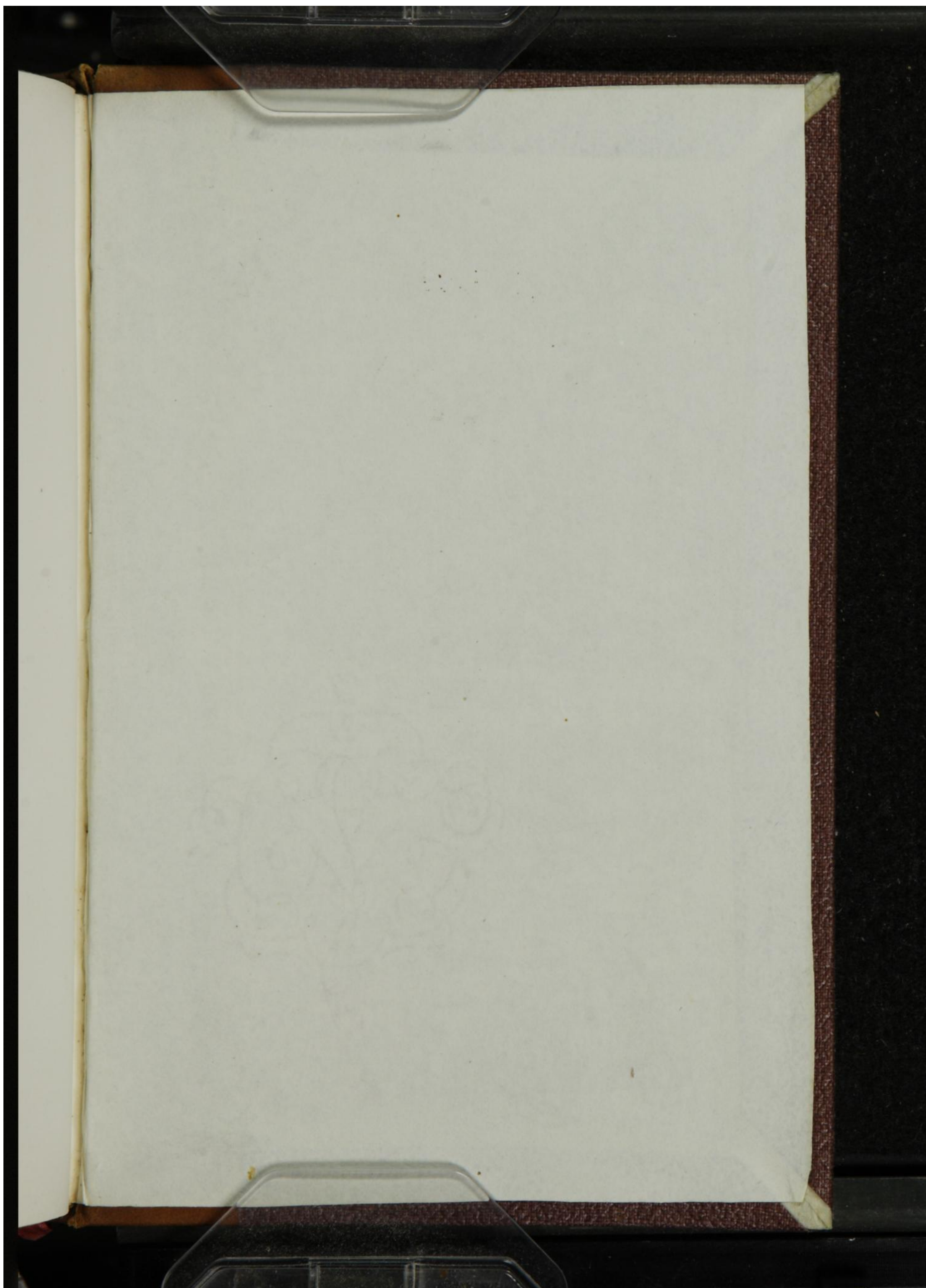

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.27